

VANDALISME

'lets weten over vandalisme
en wat er tegen
te doen'

Bram van Dijk
Paul van Soomeren

In opdracht van het Landelijk Bureau
Voorkoming Misdrijven

VOORKOMING
MISDRIVEN

20/02

VANDALISME

'iets weten over vandalisme en wat er tegen te doen'

Bram van Dijk
Paul van Soomeren

In opdracht van het Landelijk Bureau
Voorkoming Misdrijven

**VOORKOMING
MISDRIJVEN**

VOORWOORD

We hadden juist onze Sociaal-Geografische scriptie "Vandalisme in Amsterdam" afgerond en wilden net van een ons inziens welverdiende rustperiode gaan genieten toen ons een verzoek bereikte van het landelijk bureau Voorkoming Misdrijven om op basis van onze scriptie een populair wetenschappelijk boekje te schrijven over "Vandalisme".

Zoals men kan zien, konden we aan dit verzoek geen weerstand bieden en zijn we indertijd wederom achter onze tikmachine gekropen, met als resultaat dit boekje.

We hebben daarbij geprobeerd om moeilijk woordgebruik en wetenschappelijk jargon zoveel mogelijk te vermijden. Voor degenen die meer willen weten over de achtergronden van de ideeën uit dit boekje verwijzen we naar "Vandalisme in Amsterdam".

Tevens staan wij open voor alle opmerkingen en vragen van de lezers.

30 oktober 1980

Bram van Dijk

Paul van Soomeren

Deze bewerking van de scriptie van beide auteurs is bedoeld om hen die in de praktijk met het onderwerp "Vandalisme" te maken krijgen enige achtergrond te verschaffen. In het bijzonder ten behoeve van de ambtenaar Voorkoming Misdrijven bij de politiekorpsen is een hoofdstuk toegevoegd over het opzetten van projecten.

Bij het ter perse gaan van het manuscript kwam bovendien de tekst beschikbaar van een lezing die de heer J.C. de Groot, voorlichtingsambtenaar Korps Rijkspolitie, District Dordrecht, had gehouden over het opzetten van een schoolproject. Deze tekst - die een goede aanvulling vormt op het geschrift van de heren Van Dijk en Van Soomeren - is opgenomen als bijlage. Graag spreek ik mijn erkentelijkheid uit voor de medewerking van de drie schrijvers bij het tot stand komen van dit boekje, waarvan ik meen dat het in een behoefte voorziet. De weergegeven meningen zijn van de auteurs. Publikatie door het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven betekent niet, dat de inhoud van het boekje het standpunt weergeeft van de ministers van Justitie en/of van Binnenlandse Zaken.

8 december 1980

De Landelijk Coördinator
Voorkoming Misdrijven

Inleiding	5
1. DE ORIENTATIE OP VANDALISME	7
1.1. Inleiding	7
1.2. Het verzamelen van gegevens over vandalisme	9
2. EEN OVERZICHT VAN ENIGE LITERATUUR OVER VANDALISME EN JEUGD DELINKWENTIE	15
2.1. Inleiding	15
2.3. Typen vandalisme	16
2.3. Dader gerichte theorieën	22
2.4. Een theorie die zich richt op de situatie: de environ- mentalisten	30
2.5. Enige ideeën die zich richten op het verband tussen jeugdvoorzieningen en vandalisme	33
2.6. Samenvatting	35
3. ONDERZOEK: VANDALISME IN AMSTERDAM	38
3.1. Inleiding	38
3.2. Het meten van vandalisme	39
3.3. De resultaten van het onderzoek: Analyse aan de hand van de kaart met vernielingen	46
3.4. De resultaten van het onderzoek: Conclusies aan de hand van de buurtgegevens	50
3.5. De interviewfase	52
3.6. Conclusies en praktisch nut van het onderzoek	57
4. HET OPZETTEN VAN EEN PROJECT: METHODE EN VOORBEELD	69
4.1. Inleiding	69
4.2. De stappenmethode	70
4.3. Enige slotopmerkingen naar aanleiding van de stappen- methode	92
5. VANDALISME PROJECTEN IN DE PRAKTIJK	93
5.1. Inleiding	93
5.2. Twee projecten in een stad	93
5.3. Een project in een dorp	99
5.4. Afronding	104
Literatuurbijlage	105
BIJLAGE: PROJECT VANDALISME OP BASISCHOLEN	109

Iemand die wat meer over vandalisme zou willen weten, valt - zeker in Nederland - in een soort zwart gat: Er is namelijk nog erg weinig toegankelijk en bruikbaar materiaal te vinden.

Als er al gegevens en cijfers voorhanden zijn, leveren die vaak een onduidelijk en fragmentarisch beeld op; daarnaast is er (nog) weinig - met name nederlandstalige - literatuur die wat overzicht zou kunnen geven. Ook de kennis die vergaard is - en wordt - naar aanleiding van het opzetten van projecten om iets aan het vandalisme te doen, is nog beperkt, mede omdat de meeste van die projecten nog niet afgesloten zijn.

Het eerste doel van dit boekje is daarom ook het geven van enige algemene informatie over dat moeilijk grijpbare verschijnsel vandalisme.

- Daartoe treft de lezer in hoofdstuk 1 een globale beschrijving van de problematiek aan de hand van enige cijfers en statistieken. Tegelijkertijd wordt daarbij gewezen op de voor- en nadelen van de diverse cijfers. Ook de praktische bruikbaarheid komt daarbij aan bod.
- In hoofdstuk 2 presenteren we een serie theorieën en ideeën die met betrekking tot het verschijnsel vandalisme van belang kunnen zijn. Bij gebrek aan ideeën die zich specifiek op vandalisme richten wagen we daarbij noodgedwongen een uitstapje naar het veel bredere terrein der jeugd-delinquentie.
- In hoofdstuk 3 vatten we ons eigen onderzoek naar "Vandalisme in Amsterdam" samen. In de eerste plaats bevat dit hoofdstuk waarschijnlijk nuttige informatie met betrekking tot de aanpak en de uitkomsten van dat onderzoek, maar daarnaast bekijken we hier ook of - en in hoeverre - de ideeën en theorieën uit hoofdstuk 2 juist en bruikbaar blijken in de amsterdamse situatie.

Tot zover de eerste drie hoofdstukken waarmee we hopen de lezer voorlopig voldoende informatie over het verschijnsel vandalisme te hebben gegeven.

"Iets weten van vandalisme" is één, maar "iets eraan doen" is weer wat anders!

Vandaar dat we met de laatste twee hoofdstukken van dit boek een wat ander doel nastreven: We hopen de lezer met die hoofdstukken een handvat te bieden bij het opzetten en uitvoeren van projecten die betrekking hebben op vandalisme.

- In hoofdstuk 4 vindt de lezer daartoe de uitleg van een methode die met behulp van 13 "stappen" een "project uitvoerder" ter zijde kan staan bij het opzetten, uitvoeren

en evalueren van een project. We geven daarbij telkens per "stap" eerst een algemene uitleg, gevolgd door een voorbeeld.

- In hoofdstuk 5 worden tenslotte nog drie projecten besproken die op verschillende plaatsen in Nederland zijn uitgevoerd ter vermindering van het vandalisme. Het gaat ten eerste om een klein project in een stad, ten tweede om een (nog lopend) groot project in een stad en leest best komt nog een klein project in een dorp aan de orde.

Par 1.1. Inleiding

Vandalisme wordt de laatste jaren in Nederland (en niet alleen hier) steeds sterker als een probleem gevoeld. Dit blijkt onder andere uit de relatief grote aandacht die de pers er aan besteedt. Tevens is er sprake van een toenemend aantal studies en rapporten over vandalisme; waarbij aangekend kan worden dat Nederland in dit opzicht nog achterloopt bij Engeland en Amerika.

De toegenomen verontrusting berust op de veronderstelling dat het vandalisme hand over hand is toegenomen. Wanneer we willen nagaan of die veronderstelling juist is, moeten we eerst weten wat er precies met vandalisme bedoeld wordt.

Bij de term vandalisme zullen de meeste mensen met name aan opzettelijke vernielingen denken. Ook worden soms het plegen van openlijk geweld en het bespuiten c.q. bekladden van zich daartoe lenende doch niet bestemde oppervlakken (graffity) tot vandalisme gerekend. Uit praktisch oogpunt omschrijven wij vandalisme als het opzettelijk plegen van vernielingen zonder dat dit aanwijsbaar materieel voordeel oplevert.

Deze omschrijving behoeft enige toelichting:

- Graffity en openlijke geweldpleging vallen dus niet onder onze definitie.
- Wanneer een vernieling gepleegd wordt bij een inbraak - bijvoorbeeld het intikken van een etalageruit om een winkel te beroven - is dat geen vandalisme maar een onderdeel van inbraak. Met andere woorden "instrumenteel vandalisme" (zie hoofdstuk 2) is volgens ons geen vandalisme.

Met de gegeven definitie perken we ons onderzoeksveld danig in. Dit doen we omdat openlijke geweldpleging en inbraak duidelijk andere misdrijven (met andere oorzaken) zijn dan het plegen van een opzettelijke vernieling.

Nu is het wel zo dat elke cijferproducerende instantie zijn eigen definities hanteert. Bij onderzoek zal men hier terdege rekening mee moeten houden: wanneer de eigen definitie sterk zou afwijken van die van de instelling waar de cijfers vandaan komen, geven die cijfers informatie waar men niet in geïnteresseerd is. In de praktijk ziet men vaak dat de omschrijving van een begrip aangepast is bij de omschrijving van dat begrip in de statistieken.

Na deze kleine uitweiding over de omschrijving van vandalisme kunnen we dus stellen dat wij met vandalisme in dit boek opzettelijke vernielingen bedoelen en in deze paragraaf dan ook slechts geïnteresseerd zijn in de toename van die opzettelijke vernielingen.

Door middel van C.B.S. en W.O.D.C. cijfers kan aangetoond worden dat het aantal vernielingen landelijk gezien de laatste jaren inderdaad sterk gestegen is.

De onderstaande tabel is gebaseerd op ondertekende aangifteformulieren betreffende "ruwheidsmisdrijven", waarvan 95% vernielingen zijn.

	Absoluut aantal vernielingen	Index vernielingen 1970=100	Index alle misdrijven 1970=100
1970	10.334	100	100
1975	25.322	245	171
1976	30.549	296	198
1977	41.326	400	207
1978	50.963	493	214

Uit de tabel blijkt dat het aantal vernielingen niet alleen absoluut, maar ook in vergelijking met het totaal aantal misdrijven sterk is gestegen.

Aan deze cijfers kleeft echter wel een belangrijk bezwaar. Het door het C.B.S. aangegeven aantal misdrijven (in dit geval dus vernielingen) vormt slechts een (selecte) steekproef*

* Het begrip steekproef is afkomstig uit de statistiek. Er wordt gebruik van gemaakt wanneer de te onderzoeken verzameling te veel omvattend is om in zijn geheel te onderzoeken. Wanneer men wil weten hoe de nederlandse vrouwen over Van Agt denken ondervraagt men niet alle nederlandse vrouwen (de totale verzameling) maar een steekproef van bijvoorbeeld 1.000 vrouwen. Dat brengt het probleem met zich mee hoe men de vrouwen "kiest" die ondervraagd gaan worden. Ideaal gezien "prijkt men in het wilde weg" 1.000 vrouwen. Dit is dan een aselechte steekproef; de bedoeling is dat op deze manier allerlei verschillende soorten vrouwen (van 20 tot 100 jaar, van rechts tot links, etc.) aan het woord komen en dus uiteindelijk de opinie van de "gemiddelde" nederlandse vrouw verkregen wordt.

Het zal duidelijk zijn dat in het geval van de door het C.B.S. aangegeven cijfers van vernielingen geen sprake is van een aselechte steekproef van alle vernielingen die plaatsvinden. Men "kiest" namelijk de vernielingen op basis van het selectie criterium "aangifte gedaan bij de politie".

(We spreken in de tekst dan ook van een selecte steekproef.) De bij de politie gemelde vernielingen zullen waarschijnlijk bepaalde kenmerken hebben, zoals bijvoorbeeld grote schade en vooral aan privé bezit. Dat wil niet alleen zeggen dat er te weinig vernielingen in de statistiek komen, maar bovendien dat de cijfers uit de statistiek niet representatief zijn voor alle vernielingen die plaatsvinden. Er zijn immers in deze C.B.S. cijfers nauwelijks of geen vernielingen meegemeld die vernielingen aan openbaar bezit representeren.

van het totaal aantal misdrijven. Om een beter inzicht te krijgen in de totale hoeveelheid misdrijven houdt het W.O.D.C. landelijke slachtoffer-enquetes. Er wordt hierbij aan een aantal mensen boven de 16 jaar gevraagd of zij in een bepaald jaar het slachtoffer geweest zijn van bepaalde misdrijven. Wanneer nu 5,9% van het aantal geïnterviewde mensen (ofwel de steekproefpopulatie) zegt dat er van hen iets vernield is, zal ook ongeveer 5,9% van de totale bevolking boven de 16 jaar het slachtoffer geweest zijn van een vernieling.

Onderstaande tabel laat de resultaten zien van de slachtoffer-enquete voor de jaren 1976, 1977 en 1978.

Beschadiging van eigendommen

	1976	1977	1978
aantal slachtoffers	5,9	6,8	7,7
percentueel			
aantal slachtoffers absoluut +	613.000	707.000	800.000

Allereerst kunnen we opmerken dat de landelijke slachtoffer-enquete ongeveer 17 keer zoveel vernielingen aangeven als de C.B.S. cijfers doen. Daarbij moeten we nog bedenken dat het in de slachtoffer-enquete uitsluitend om vernielingen aan privé bezit gaat. Wanneer men ook het aantal vernielingen aan openbaar bezit zou weten, komt men nog vele malen hoger uit.

In de tweede plaats valt ook in deze tabel weer zeer duidelijk een sterke toename van het aantal vernielingen te constateren.

Het zal duidelijk zijn dat de toegenomen verontrusting over het verschijnsel vandalisme niet zonder grond is. We hebben dit vastgesteld aan de hand van landelijke cijfers; het is echter minstens even belangrijk om op lokaal niveau de mate van vandalisme te bepalen. In de volgende paragraaf worden daartoe enige suggesties geboden.

Par 1.2. Het verzamelen van gegevens over vandalisme

Wanneer men op lokaal niveau een beeld wil krijgen van vandalisme, liggen er voor iedere onderzoeker, dus ook voor preventie-ambtenaren een drietal mogelijke wegen open:

1. Het gebruik maken van gegevens die bij de plaatselijke politie voorhanden zijn.
2. Het houden van slachtoffer-enquetes.
3. Het verzamelen van gegevens bij instellingen (bedrijven) die reparaties uitvoeren.

1. Politiegegevens

Het grote voordeel van deze cijfers is ongetwijfeld de makkelijke verkrijgbaarheid.

Daartegenover staat natuurlijk wel dat deze gegevens slechts

een deel (namelijk dat deel dat de politie ter kennis is gekomen) van het vandalisme aangeven. Het gaat - evenals bij de C.B.S. cijfers - om een "steekproef" van het totaal aantal gevallen van vandalisme, waarbij men niet weet hoe de relatie tussen steekproef en totaal aantal in elkaar zit. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat in een plaats (buurt) waar de controle door burgers of agenten relatief groot is, een relatief hoog percentage van alle vernielingen in de politierapporten terecht komt, terwijl in een plaats (buurt) met minder controle een lager percentage in de rapporten is terug te vinden. Bovendien zijn in de politiegegevens de (zwaardere) vernielingen aan privé bezit zwaar oververtegenwoordigd, omdat de vernielingen aan het zogenaamde straatmeubilair (lantaarnpalen, bushokjes, verkeersborden, openbaar groen, etc.) en de kleinere vernielingen in en aan scholen slechts zelden bij de politie gemeld worden.

Er kan dan ook gesteld worden dat men op basis van alleen politiegegevens zeker in grote gemeenten geen nauwkeurig beeld zal krijgen van het totale "vernielingenpakket". Als men bij benadering wil weten hoeveel er in totaal vernield wordt is het dan ook gevaarlijk om de onderstaande redenering te volgen: "In deze gemeente (buurt) zijn 300 vernielingen bij de politie ter kennis gekomen. Uit de landelijke slachtoffer-enquete is gebleken dat 25% van de mensen aangifte doet als er iets vernield is. Ergo in deze gemeente (buurt) vinden ongeveer $4 \times 300 = 1.200$ vernielingen plaats".

In deze redenering schuilen twee zwakten:

- Er wordt geen rekening gehouden met een mogelijke plaatselijke afwijking van het landelijk aangiftepercentage.
- Bovendien - en dat is nog veel belangrijker - wordt er geen rekening gehouden met het soort vernielingen dat zelden aan de politie gemeld wordt. Een klein voorbeeld ter illustratie: In een onderzoek van Sturman blijkt dat in een bepaalde periode vier vernielingen aan scholen bij de politie gemeld worden; terwijl uit een plaatselijk gehouden (slachtoffer)enquete onder de scholen blijkt dat er in die periode zich maar liefst 211 vernielingen aan en in de scholen hebben voorgedaan.

Het zal duidelijk zijn dat men met het rekensommetje "vier maal aantal bij politie gemelde vernielingen = + totaal aantal vernielingen" niet meer dan een (zeer) grove indicatie van het totale vandalisme zal krijgen.

De politiegegevens kunnen echter wel een belangrijke signalerende functie hebben. Als er uit een bepaalde plaats (buurt) een sterke toename van het aantal meldingen van vandalisme valt te constateren, is het duidelijk dat daar iets mis is en nader onderzoek c.q. handelen overweging verdient.

Deze bewering is echter niet omkeerbaar. Wanneer het in een bepaalde plaats of buurt qua meldingen rustig is, wil dat niet zeggen dat daar ook in ieder geval weinig vernield wordt.

2. Het houden van slachtoffer-enquetes

Het werken met slachtoffer-enquetes is zeker niet alleen bruikbaar op landelijk niveau. Ook op lokaal niveau kan men via enquetes proberen een beter beeld te krijgen van de vernielingen die plaatsvinden.

In paragraaf 1 hebben we reeds opgemerkt dat de landelijke slachtoffer-enquete uitsluitend informatie geeft over vernielingen aan privé bezit. Wanneer men op lokaal niveau een enquête houdt, zou men kunnen proberen via de burgers ook te weten te komen wat er aan openbaar bezit vernield wordt. De eerder genoemde Sturman heeft dit geprobeerd. De resultaten waren echter weinig bemoedigend: de burgers bleken weinig accuraat in hun opgaven van vernielingen aan openbaar bezit.

Algemeen kan gesteld worden dat men met een slachtoffer-enquete uitsluitend een goed beeld kan verkrijgen van vernielingen aan objecten die bij de verschillende typen slachtoffers behoren. Dus zo is men bijvoorbeeld voor vernielingen aan scholen aangewezen op schoolhoofden.

Ook bij een dergelijke aanpak zijn echter nog een paar kritische kanttekeningen te maken:

- Een enquête vreet tijd en geld wanneer de respondenten persoonlijk bezocht worden.
- Een enquête levert een zeer grote "non-response" op als men het schriftelijk doet.

Wellicht zijn deze beide bezwaren te ondervangen door de enquête telefonisch af te handelen.

Samenvattend zijn we van mening dat een slachtoffer-enquete het meest geschikt lijkt om een beeld te vormen van vernielingen aan een specifiek object (bijvoorbeeld scholen en jongerencentra).

Wanneer men uit is op een schatting van het totale aantal vernielingen (waarbij het dus allerlei objecten betreft) moet men te veel verschillende typen slachtoffers interviewen en is een enquête niet de aangewezen weg.

3. Gegevens van instellingen (bedrijven) die reparaties uitvoeren

Deze methode is bij uitstek geschikt om iets te weten te komen over vernielingen aan straatmeubilair. Zo zullen er bijvoorbeeld registraties bijgehouden worden van reparaties aan lantaarnpalen (energiebedrijf), bushokjes en halteborden (vervoersbedrijven) en openbaar groen (publieke werken).

Een probleem bij dit soort gegevens is echter dat het vaak

registraties van reparaties betreft. Indien daarbij niet aangegeven is wanneer het om een reparatie ten gevolge van een vernieling gaat en wanneer niet, heeft verzamelen van dergelijke gegevens natuurlijk geen zin. Wij hebben de ervaring dat bovenbedoeld onderscheid vaak wel aangebracht is. In dat geval moeten de reparaties ten gevolge van vernielingen vaak nog wel netjes op een rijtje gezet worden. Dit kan een tijdrovend werk zijn en als men dit soort cijfers wil verzamelen verdient het aanbeveling de betreffende instellingen tot een aparte vernielingsregistratie te bewegen (Wij doen ons best voor U, U voor ons).

Men kan ook op een andere manier trachten tijd te besparen en wel door het benaderen van de reparateurs zelf. Over het algemeen zullen zij wel weten waar veel en waar weinig vernield wordt. Deze methode is natuurlijk nutteloos indien naar "harde" cijfers gestreefd wordt.

Zoals uit ander onderzoek en ook in hoofdstuk 3 blijkt, zijn vernielingen aan het straatmeubilair een zeer veelvuldig voorkomend verschijnsel. Afsluitend kunnen we dan ook stellen dat gegevens van de reparaties uitvoerende instanties een belangrijke bron vormen voor iemand die een goed beeld wil krijgen van het (kleine) vandalisme van alledag.

De lezer heeft nu een overzicht van de mogelijke ingangen van cijfermatig onderzoek van vandalisme. Voor welke wijze van dataverzameling moet worden gekozen is afhankelijk van de interesses en gewenste mate van nauwkeurigheid die men voor ogen heeft. Het meest complete beeld van vandalisme zal verkregen worden als men zo veel mogelijk bronnen combineert. In de praktijk zullen echter beschikbare hoeveelheid tijd en geld beperkingen opleggen en moet een "compromis" gevonden worden dat haalbaar is.

Tot zover de bespreking van de verschillende data die gebruikt kunnen worden om een indruk van vandalisme te krijgen.

Bij een onderzoek naar vandalisme zal men echter ook geïnteresseerd zijn in de vraag wie die vernielingen plegen. In dit verband zal vermoedelijk in eerste instantie gedacht worden aan summiere rapporten en processen verbaal. Ook hier is echter - in nog sterkere mate - sprake van het probleem dat men te maken heeft met een selecte steekproef: de groep "gepakten" hoeft geenszins representatief te zijn voor de groep "alle plegers van vernielingen".

Een voorbeeldje: Stel dat het merendeel van de voor vernieling "gepakten" bestaat uit jongeren ouder dan 16 jaar. Het zou op grond hiervan onzin zijn te veronderstellen dat alleen jongeren ouder dan 16 jaar verantwoordelijk zijn voor al het vandalisme dat plaatsvindt. Bij nadere beschouwing zou misschien blijken dat deze groep jongeren een specifiek soort vernielingen aanrichten. Als nu bovendien blijkt dat de politie zich met name richt op het arresteren van de daders van

- Enquete onder jongeren (scholieren)

Bruikbaarheid: waarschijnlijk de beste methode om een beeld te krijgen van "daders" en hun motieven en achtergronden

HOOFDSTUK 2: EEN OVERZICHT VAN ENIGE LITERATUUR OVER
VANDALISME EN JEUGD DELINKWENTIE

Par 2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we aan de hand van enige binnen- en buitenlandse literatuur* een serie ideeën - zo u wilt: theorieën - over vandalisme en jeugd delinkwentie bespreken.

In paragraaf 2 beginnen we met een korte bespreking van enige literatuur die een overzicht geeft van een aantal verschillende typen vandalisme. Daarmee hopen we iets meer duidelijkheid te scheppen over wat vandalisme zo ongeveer inhoudt.

In de daarop volgende paragrafen willen we een serie algemenere theorieën de revue laten passeren. Deze theorieën richten zich echter allemaal - in meerdere of mindere mate - op het bredere terrein der jeugd delinkwentie.

Onze aandacht voor jeugd delinkwentie is weliswaar niet geheel zonder reden:

- Uit de literatuur alsmede uit onderzoek blijkt dat vandalisme een sterk "jeugd gebonden" verschijnsel is. Met andere woorden vooral jongeren plegen vandalisme.
- Daarnaast wordt vandalisme gezien als een vorm van jeugd delinkwentie.

Toch moet men rekening blijven houden met het feit dat vandalisme en jeugd delinkwentie niet hetzelfde zijn!

We zullen al deze theorieën over jeugd delinkwentie in drie afzonderlijke paragrafen bespreken.

In paragraaf 3 bekijken we een serie theorieën die zich met name richten op de jeugd delinkwent zelf en zijn achtergrond. Met andere woorden de dader gerichte theorieën over jeugd delinkwentie.

- In de eerste plaats bespreken we de oude klassieke theorie van Shaw en McKay. Deze twee "sociaal-ecologische" wetenschappers "bouwden" hun theorie op gegevens die zij rond

* De literatuur waar direct naar verwezen wordt, vindt u in noten onderaan de bladzijde. In dit hoofdstuk hebben we voor deze mogelijkheid gekozen, omdat we dan in sommige gevallen deze literatuur tegelijkertijd van enige opmerkingen kunnen voorzien. Daarnaast wijzen we de lezer echter ook op de literatuurlijst (pag) waarin men veel meer titels aantreft, telkens voorzien van een kort commentaar.

1920 in Chicago verzamelden. Hun ideeën kenmerken zich door een sterke (sociaal) geografische inslag: ze besteden met andere woorden veel aandacht aan de plaats waar de jeugd delinkwenten toendertijd woonden en opgroeiden. Ze vroegen zich af in welk type buurt jeugd delinkwentie vooral optrad en wat er de oorzaak van zou kunnen zijn dat het nu juist in die buurten optrad.

- In de tweede plaats bespreken we enige theorieën over de zogenaamde "delinkwente jeugd sub-cultuur". Het gaat daarbij om de ideeën van een groep wetenschappers die zich met name richten op het delinkwente groepsproces. Zo rond 1960 namen deze theoretici het voortouw over. Ten dele baseerden zij zich op het vele werk dat in Chicago verzet was. Deze "groepsproces theoretici" sloegen echter ook duidelijk nieuwe wegen in. Bij hen kwam de groep waarvan de jonge delinkwent deel uitmaakt, veel meer in de belangstelling te staan.

In paragraaf 4 bekijken we de theorieën die zich met name richten op de situatie waarin delinkwentie optreedt. We spreken hier van de "environmentalistische" theorieën (environment = omgeving).

Deze "environmentalisten" (Jeffery en Newman) gaan er vanuit dat bepaalde plekken zich uitstekend lenen voor (jeugd)delinkwentie. Ze stellen met andere woorden dat dit soort plekken als het ware jeugd delinkwentie aantrekken. Ze richten hun aandacht hierbij vooral op kleinere gebiedjes, waarbij ze met name de stedenbouwkundige opzet van zo'n gebiedje interessant vinden.

In paragraaf 5 behandelen we tenslotte nog enige ideeën over de invloed van jeugd voorzieningen op jeugd delinkwentie. Zo zijn er bijvoorbeeld mensen die zeggen dat meer jeugd voorzieningen de jeugd delinkwentie doen afnemen. Anderzijds zijn er ook mensen die menen dat jeugd delinkwentie zich juist rond jeugd voorzieningen concentreert.

En daarmee beëindigen we dan onze vogelvlucht door theorieënland.

In de korte slotparagraaf 6 geven we nog een samenvattend overzicht van hetgeen we in dit hoofdstuk hebben besproken.

Par. 2.2. Typen vandalisme

Vaak hoort men de mening verkondigen dat "het" vandalisme toeneemt of dat het erg gesteld is met "het" vandalisme. Als we echter dieper op deze materie in willen gaan, om zo enige zinvolle ideeën over vandalisme te krijgen, moeten we ons als eerste de vraag stellen of "het" vandalisme eigenlijk wel bestaat!

Bij een woord als vandalisme denken we enerzijds aan twee

kleine kinderen die na lang proberen een ruitje weten te verbrijzelen, en anderzijds denken we aan groepen jongelui die "zomaar voor de lol" grote vernielingen aanrichten. Inderdaad is er in beide gevallen van vandalisme sprake, maar toch zal iedereen met ons eens zijn dat die twee kinderen niet zomaar over één kam mogen worden geschoren met de groep vernielende jongelui. Aan dit soort voorbeelden kan men eigenlijk al zien dat één soort vandalisme niet bestaat. Vandalisme is een verzamelbegrip waar heel verschillende dingen onder vallen. Het verschijnsel vandalisme is dan ook onder te verdelen in verschillende typen vandalisme.

En daarmee kunnen we dan voor het eerst enige specifieke vandalisme theoretici het woord geven. Enerzijds komt Stanley Cohen^{*1} tot een interessante "opdeling" van vandalisme. Anderzijds komt ook Tony Marshall^{*2} - onder andere op grond van eigen onderzoek in Blackburn - tot een opdeling die grote overeenkomst vertoont met die van Stanley Cohen. De indelingen van Stanley Cohen en Tony Marshall kunnen daarnaast nog met recent onderzoek uit Engeland^{*3} verder uitgewerkt worden.

In totaal komen we daarmee - ten dele op eigen verantwoordelijkheid - tot zes verschillende soorten van vandalisme.

1. Vandalisme als spel

Heel wat eigendommen worden vernield gedurende het spelen, zonder dat dit door de betrokkenen gezien wordt als het overtreden van een regel. Evenmin is er in dit type vandalisme sprake van een duidelijk boosaardig element; het gaat hierbij vooral om kinderen tot ongeveer 12 jaar. Dit type vandalisme bleek in Blackburn verantwoordelijk voor ongeveer één derde van al het gerapporteerde vandalisme. Meestal zijn het groepen jongens die verder geen andere misdrijven plegen en die vaak uit gebieden komen

*1 Stanley Cohen "Property destruction: Motives and Meanings" Te vinden in het smakelijk leesbare boek van Colin Ward: "Vandalism", 1973 (pagina 23 e.v.)

Een goede nederlandsstalige samenvatting van Cohens artikel is te vinden in: Justitiële Verkenningen, nr. 3.1975.

*2 Tony Marshall: "Vandalism: the seeds of destruction" In: New Society van 17 juni 1976

*3 We verwijzen hier naar twee zeer interessante stukken, waarin men tevens ruim aandacht besteedt aan preventie van vandalisme: Clarke, R.V.G. (editor): "Tackling Vandalism", 1978. Stainforth, S. en Twyman, T.: "Researching a complex social problem: Vandalism in the UK". In: European Research, mei 1980.

die niet bekend staan om hun delinkwentie.

In de leeftijdscategorie kinderen waar het hier om gaat zou men nog een tweedeling kunnen aanbrenge:

- Bij de erg jonge kinderen (5-9 jaar) is het stukmaken van dingen een soort "leren kennen" van hun omgeving.
- Bij de iets oudere kinderen (7-12 jaar) is vandalisme vaak een min of meer toevallig en onbedoeld "bijproduct" van meer gestructureerde spelletjes.

2. Prestige vandalisme

De leeftijd van de betrokkenen ligt hier tussen de 12 en 16 jaar. Het spel wordt secundair en er is eerder sprake van "gedurfd" vandalisme als middel om prestige bij de vriendjes (of vriendinnetjes!) te verwerven. Wedstrijdelement en handigheid zijn belangrijk. Het accent valt dikwijls op de omvang van de schade: hoeveel ruiten of lantaarns kan men kapot gooien.

Het ontbreken van sociale en/of ouderlijke controle lijkt hierbij van groot belang.

3. Vandalisme uit verveling

Dit is bij uitstek een categorie die vaak zal overlappen met de voorgaande en nog volgende soorten vandalisme. Ook bij dit type vandalisme uit verveling ligt de leeftijd tussen de 12 en 16 jaar.

Vandalisme wordt door deze jongeren gezien als een middel om de verveling te verdrijven: ze hebben toch niks anders te doen.

Er is elders wel gesteld* dat deze jongeren inderdaad alleen gaan vernielen als de situatie hen niets anders (leuks) te bieden heeft. Zodra er alternatieven zijn (vermaak, sensatie) wordt de vernielzucht beduidend minder.

4. Vandalisme uit wraak, frustratie vandalisme

Veel gevallen van vandalisme die op het eerste gezicht zinloos lijken, behoren hiertoe. Het vandalisme wordt gebruikt als oplossing voor een reeks problemen, bijvoorbeeld wanneer men het gevoel heeft onrechtvaardig behandeld te zijn, of om een reeds lang gekoesterde wrok te uiten. De grief is misschien eerder ingebeeld dan reëel, en het eventuele doelwit dat vernield wordt, heeft mogelijk slechts indirect of symbolisch betrekking op de oorspronkelijke bron van vijandigheid, wat niet wegneemt dat het uiteindelijke resultaat hetzelfde is. De leeftijd ligt hierbij waarschijnlijk rond de 16 jaar en ouder.

Dit vandalisme komt vaak voort uit een gevoel "gefaald" te hebben. Kenmerkend kan zijn: gebroken gezinnen, niet meer op school, werkloos. Vooral het grote vandalisme (krantekoppen) valt in deze categorie.

5. Vandalisme uit hebzucht; instrumenteel vandalisme

Dit is gericht op een duidelijk doel. Heel vaak ten behoeve van materieel gewin.

De schade wordt met andere woorden aangericht teneinde geld of bepaalde goederen te verkrijgen. Zo wordt met dat doel bijvoorbeeld lood of koper van gebouwen gesloopt; straatnaamborden verwijderd; automaten, parkeermeters, telefooncellen, etc. opengebrouwen.

6. Tactisch vandalisme

Hierbij is vernielen een bewust gehanteerde tactiek met een ander doel dan het verkrijgen van geld. De vernieling is weloverwogen en gepland. Men kan bij dit type denken aan het schilderen van leuzen op muren en andere ontsieringen van eigendommen. Een andere vorm van tactisch

* Buikhuizen, W.: "Achtergronden van Nozemgedrag", 1965

vandalisme is het inslaan van ruiten om gearresteerd te worden om zodoende aan onderdak te komen*¹.

Tactisch vandalisme komt ook voor in de context van industriële sabotage, die mogelijk uitgevoerd wordt om zeker te zijn van regelmatige perioden van rust en om de eentonigheid van het werk te doorbreken*².

Het type "tactisch vandalisme" ontleen we vooral aan Stanley Cohen.

Men kan de bovenstaande indeling in typen zien als één voorbeeld van hoe men een begrip als vandalisme kan uitsplitsen en opdelen. Vanzelfsprekend kan men - afhankelijk van de situatie die men bekijkt - meer of minder typen gaan onderscheiden.

Ook zal het de lezer misschien opgevallen zijn dat er in de bovenstaande indeling nogal wat overlappingsen mogelijk zijn. Zo zullen bijvoorbeeld speelvandalisme en prestige vandalisme vaak samengaan.

Dat is echter niet zo'n punt. Door deze indeling te geven, willen we de lezer op twee dingen wijzen:

- Ten eerste dient men voorzichtig om te gaan met het stereotype beeld dat maar al te vaak van vandalisme wordt gegeven: Vandalisme als een vorm van zinloos gedrag. Aan de hand van onze zesdeling kan men zien dat achter vandalistisch gedrag heel wat verschillende motieven kunnen zitten. Een vernieling ten gevolge van vandalisme lijkt vaak op het eerste gezicht een zinloze daad voor een buiten-

*¹ We verwijzen hier naar het artikel van P.R. Prewer: "Some observations on Window-smashing" (In: The british journal of delinquency, volume x nr. 1 juli 1959, pag. 104-113). De schrijver verhaalt in dit verkwikkende artikel over een onderzoekje onder 98 "veroordeelde ruiten ingooiers". Hij probeert vragen als Wie, Wat en Waarom te beantwoorden. Het blijkt merendeels te gaan over personen ouder dan 20 jaar, die vaak zeer gegronde redenen hadden om een ruit in te mikken. Vooral het "versieren" van een plaats voor de nacht op deze wijze, gooit hoge ogen. Een kostelijk citaat (één uit velen!) willen we de lezer niet onthouden: "One man, to make sure of his arrest, threw three milk-bottles into a room full of detectives in a big police headquarters."

*² We verwijzen hier naar een bundel onder redactie van Stanley Cohen: "Images of Deviance", Penguin 1971. Hierin treft men naast een artikel over "industriële sabotage" (van Laury Taylor en Paul Walton), ook nog een interessant artikel over "voetbal vandalisme" (Soccer Consciousness and Soccer Hooliganism van Ian R. Taylor). Hij ziet de oorzaak van voetbal vandalisme vooral liggen in de vreemding tussen club en "fan"/"supporter".

staander. Als men echter wat dieper zou graven, zou kunnen blijken dat die vernieling voortkomt uit spel, frustratie of hebzucht. Als men dat eenmaal ziet, blijkt zo'n vernieling opeens heel wat minder zinloos (hetgeen overigens niet inhoudt dat zo'n vernieling dan opeens zinvol wordt, dat is weer heel iets anders).

Dit heeft een belangrijk gevolg:

Een zinloze daad is bijna per definitie onvoorspelbaar. Op elk (onverwacht) moment en op elke (onverwachte) plek kan zo'n daad plaatsvinden. Je kunt er dus weinig aan doen, omdat er geen motieven en oorzaken voor zo'n zinloze vernieling zijn aan te geven. Vooruitdenken en voorkomen wordt daarmee uitermate moeilijk.

Dat verandert echter als men wel iets over de motieven en de oorzaken achter die vernieling zou weten. Dan kan men preventief gaan werken en misschien de oorzaken van het probleem (en daarmee ook het probleem zelf) aanpakken.

- Ten tweede willen we de lezer met onze indeling naar typen vandalisme wijzen op het feit dat denken en praten over "het" vandalisme niet zo zinvol is als men op het praktische niveau van de preventie aan de slag moet. Men moet zich dan altijd de vraag stellen: Om welk vandalisme gaat het hier? Wil men dan ook tot zinvolle oplossingen voor vandalisme komen dan zal men voor elk type vandalisme een andere (of ten dele andere) aanpak moeten kiezen. Elk type vandalisme heeft namelijk zijn eigen specifieke oorzaken en achtergronden.

Als we daarover echter meer willen weten, biedt de bestaande literatuur over vandalisme weinig uitkomst. Aan het stadium van de theorievorming is men kennelijk met betrekking tot vandalisme nog niet toegekomen. Waarschijnlijk omdat de toename van dit verschijnsel typisch iets van de laatste jaren is.

Toch hoeven we de lezers niet met geheel lege handen te laten staan: Over het verschijnsel jeugd delinkwentie bestaan wel flink wat theorieën. Aangezien vandalisme één onderdeel vormt van het verschijnsel jeugd delinkwentie, kunnen ook die theorieën bruikbaar zijn.

Als men een verschijnsel als jeugd delinkwentie wil onderzoeken kan men uit twee ingangen kiezen: Enerzijds kan men naar de daders (de jeugd delinkwenten) gaan kijken en zich vervolgens gaan afvragen hoe zij tot hun daden komen. Anderzijds kan men ook gaan kijken naar de situatie waarin het verschijnsel jeugd delinkwentie optreedt om te zien welke mogelijkheden die situatie voor iemand biedt om delinkwent gedrag te (gaan) ontplooiën.

In de hierop volgende paragraaf (paragraaf 3) nemen we eerst de jeugd delinkwenten zelf bij de kop.

In paragraaf 4 richten we ons met name op de situatie waarin jeugd delinkwentie optreedt of zal optreden.

Par. 2.3. Dader gerichte theorieën

1. De Chicago school, oftewel de sociaal ecologer: Shaw en McKay

Chicago wat toen nog een bruisend groeiende stad. We spreken over de twintiger jaren van deze eeuw als een groep sociale wetenschappers zijn aandacht gaat richten op de gevolgen van dat groeien.

Deze wetenschappers - ook wel de Chicago school genoemd - komen kort samengevat tot de conclusie dat in het snel groeiende Chicago van die dagen een soort ruimtelijke concurrentieslag gestreden wordt. De uitkomst van die strijd is dat de rijkste bedrijven en mensen de beste plekken in de stad kunnen bemachtigen. Anderen moeten zich met minder tevreden stellen.

Het resultaat is een in "ringen" onder te verdelen stad, waarbij in het centrum de belangrijkste commerciële, industriële en culturele activiteiten zitten. Om dat centrum heen bevindt zich de eerste ring (of zone) van de slechte, verkrottende woonbehouwing waar de allerarmsten wonen. (In Chicago waren dat de grote groepen nieuwe immigranten.) In de tweede ring vinden we de arbeiderswoningen waarin de tweede generatie immigranten ondertussen haar onderkomen heeft gevonden. In de volgende ringen wonen de midden en hogere sociale klassen.

Naast het idee van deze ruimtelijke geleiding van de stad in ringen of zones, legt de Chicago school ook grote nadruk op de invloed die "de buurt" op zijn inwoners uitoefent. Het begrip "buurt" moet men daarbij opvatten als een betrekkelijk autonoom deeltje in een stad. Elke buurt wordt gekenmerkt door een eigen sociaal-cultureel klimaat.

Dit tweede idee, dat elke buurt als het ware een maatschappijtje in het klein is, met een eigen specifieke gedragscode, benadert waarschijnlijk het meest de werkelijkheid, wanneer mensen in extreme (extreem slechte) omstandigheden verkeren, zoals bijvoorbeeld in de achterbuurten van Chicago het geval was.

Met als basis dit Chicago school model (een in ringen op te delen stad; de invloed van de buurt) ontwikkelden Shaw en McKay vanaf 1929 hun ideeën over jeugd delinkwentie*. Eerst keken ze in welke mate jeugd delinkwentie over Chicago gespreid was. Met andere woorden: welke buurten werden gekenmerkt door het voorkomen van veel jeugd delinkwentie en welke door weinig.

Het bleek dat in sommige delen van de stad het verschijnsel jeugd delinkwentie veel meer voorkwam dan in andere delen.

* Shaw, C.R. en McKay, H.D.: "Juvenile delinquency and urban areas", 1969. Dit is een herziene versie, voorzien van een verhelderende inleiding.

Met name in de eerste ring rond het centrum was de hoeveelheid jeugd delinkwentie relatief het hoogst. Dat was dus in de zone van de nieuwe immigranten met zijn verkrottende bebouwing, waarvoor men ook wel het woord "slum" gebruikt. Het bleek verder dat - enige afwijkingen daargelaten - de hoeveelheid jeugd delinkwentie afnam naarmate de afstand tot het centrum groter werd.

Op zich hoefden deze "vondsten" echter nog niet zo veelzeggend te zijn: het zou immers mogelijk zijn dat in die gebieden met veel jeugd delinkwentie ook meer mensen of meer jongeren woonden.

Nadat Shaw en McKay hun uitkomsten hadden gecorrigeerd op de bevolkingsgrootte, leeftijdsopbouw, politie sterkte en de bevolkingsdichtheid per buurt, bleek nog steeds dat jeugd delinkwentie het meest in de eerste ring voorkwam en afnam naarmate de afstand tot het centrum groter werd.

De onderzoekers restte nu de taak om een verklaring voor dit fenomeen te vinden. Wat was er zo speciaal aan bepaalde buurten dat het extra voorkomen van jeugd delinkwentie zou kunnen verklaren?

Shaw en McKay wijzen er met nadruk op dat men op grond van deze uitkomsten niet mag zeggen dat dingen als "verkrotting", "overbevolking" en "lage levensstandaard" jeugd delinkwentie veroorzaken. Men moet deze factoren eerder zien als een aanwijzing (indicator) voor de in zo'n buurt bestaande "sociale desorganisatie" (dat is het wegvallen van het traditionele normen- en waarden-patroon).

Interessant is tenslotte dat als in een buurt eenmaal veel jeugd delinkwentie voorkwam, dit zo bleef. Ondanks het feit dat in een bepaalde periode zo'n buurt qua raciale of culturele samenstelling van de bevolking veranderde. Hiervan uitgaande veronderstelden Shaw en McKay dat als eenmaal delinkwente gedragspatronen in een bepaalde buurt waren ontstaan, deze door sociale contacten overgedragen werden en uiteindelijk de buurt gingen domineren.

Tot zover de eerste serie uitkomsten van de klassieke theorie van Shaw en McKay.

Nu dient men wel goed te beseffen dat tot nu toe dit hele denkwerk zich heeft afgespeeld op het niveau van buurten. Wil men meer zeggen over de eigenlijke oorzaken van jeugd delinkwentie, dan moet men zich gaan bezig houden met de mensen (jongeren) die in zo'n buurt wonen. Shaw en McKay hadden dat ook wel in de gaten en gingen dan ook voor verder onderzoek "de buurten in". In lange series "diepte interviews" maakten ze hun theoretisch bouwwerk compleet.

Samenvattend veronderstelden Shaw en McKay dus dat sociale problemen als een slechte behuizing en lage levensstandaard evenals jeugd delinkwentie symptomen waren van een verstoring van het sociale systeem in een buurt (sociale desorganisatie).

Uit diepte interviews met jeugd delinkwenten kwam naar voren dat de kinderen die wonen in buurten waar er van zo'n verstoring van het sociale systeem sprake is, eigenlijk alleen nog via de school in aanraking komen met "traditionele normen en waarden". Aangezien deze kinderen de hechtste banden bleken te hebben met hun vriendjes (club) zullen hun ideeën over wat "goed en slecht" is zich vooral in die vriendenclub vormen.

Deze ideeën kunnen sterk verschillen van de ideeën van hun ouders en "de maatschappij als geheel". Temeer daar een disharmonieuze situatie binnen het gezin voor het kind vaak een aanleiding vormde om binnen de vriendjesgroep stoom af te blazen. De groep voorzag tevens in doelen en disciplines die het kind thuis miste.

Met deze ideeën over de invloed van de "vriendengroep" komen Shaw en McKay zeer dicht in de buurt van theorieën die rond 1960 geformuleerd werden en die we in het tweede deel van deze paragraaf zullen behandelen.

Voordat het echter zo ver is, willen we nog een korte poging doen om de theorieën van Shaw en McKay te concretiseren naar vandalisme.

Het "Vandalisme van Shaw en McKay" lijkt het meeste op wat we eerder "Speel- en prestige vandalisme" noemden. Het gaat vooral om jongere kinderen die door gebrek aan ouderlijke controle en door de vele speelmogelijkheden die in "hun" buurten te vinden zijn, vandalisme gaan plegen.

Volgens de theorie zou dit soort vandalisme vooral te vinden moeten zijn in sociaal gedesorganiseerde buurten met veel nieuwe immigranten, slechte bebouwing en armoedige omstandigheden. In Nederland denkt men bij zo'n omschrijving aan de vaak troosteloze 19de eeuwse gordels die rond de stadscentra van veel van onze grote steden te vinden zijn. Vooruit lopend op hoofdstuk 3 (ons eigen onderzoek) kunnen we hier al verraden dat dit in ons onderzoek niet bevestigd kon worden, al konden we wel in andere opzichten sommige ideeën van de Chicago school ondersteunen.

Met betrekking tot ons onderzoek bleek de theorie van Shaw en McKay dus niet geheel op te gaan. Dat is waarschijnlijk vooral terug te voeren op het feit dat de ideeën die Shaw en McKay poneerden over de invloed van de buurt op de jeugdige delinkwent tegenwoordig minder direct zullen liggen: de jeugd kan - en zal - tegenwoordig de eigen woonbuurt meer en makkelijker verlaten en daarmee wordt de invloed van die woonbuurt heel wat minder "determinerend". En daarnaast zijn de materiële omstandigheden tegenwoordig ook heel wat minder schrijnend dan rond 1920.

Ondanks dit soort punten blijkt het werk van Shaw en McKay nog steeds van groot belang. Niet alleen inhoudelijk maar ook qua opzet. Om een eerste zicht op een onbekend probleem (als vandalisme) te krijgen kan men ook nu nog eerst gaan kijken waar (in welke mate) dat probleem zich voordoet. Men kan daarbij gebruik maken van diverse basisgegevens (vergelijk onze opsomming in hoofdstuk 1, pagina) en die bijvoorbeeld op een kaart of plattegrond intekenen. Daarna kan men dan verder onderzoek plegen (bijvoorbeeld door middel van gesprekken) in die gebieden waar het probleem zich het meeste voordoet.

In de grote lijn was dit overigens ook onze eigen onderzoekswerkwijze (zie verder hoofdstuk 3).

2. De sub-cultuur, oftewel de groepstheorieën van Albert Cohen, Cloward en Ohlin, Matza

We zagen dat Shaw en McKay in hun onderzoek in de buurten al een groot belang hechtten aan de invloed van de vrienden-groep op jeugd delinquentie. In de 50er en 60er jaren wordt met name dit idee verder theoretisch uitgediept. Men kijkt daarbij vooral naar kleine groepen (bendes of "gangs") en stelt zich daarbij de vraag hoe dit soort groepen ontstaan en welke normen het interne groepsgedrag beïnvloeden. Als we weten dat vandalisme voor het merendeel plaatsvindt in groepen (90% van al het vandalisme in Engeland is een gevolg van het optreden van groepen) zijn ideeën over groepen en groepsgedrag ook voor ons "vandalisme probleem" uitermate nuttig.

Bij al de sub-culturele theorieën hecht men veel belang aan het onderscheid tussen de zogenaamde "lower class" en de "middle class". Onder "lower class" verstaat men dan de groep mensen die weinig inkomen heeft en (ten dele daardoor) laag op de maatschappelijke status ladder staat. De mensen uit de "middle class" verdienen meer, hebben meer status en hebben vaak ook meer en beter onderwijs.

De meest bekende theorie in deze traditie is van Albert Cohen (niet te verwarren met Stanley Cohen die we eerder tegenkwamen).

De frustratie/haat theorie van Albert Cohen

Cohen stelt* dat jongeren beoordeeld worden aan de hand van

* Cohen, A.K.: "Delinquent boys: The culture of the gang", 1955.

Een zeer korte nederlandstalige samenvatting van Cohens theorie - alsmede een serie andere theorieën die we hier behandelen - is te vinden in: Cohen, A.K.: "Sociologie van het afwijkend gedrag", 1969.

Een goed en duidelijk engelstalig overzicht van de in deze paragraaf behandelde theorieën vindt men ook in: Hood, R. en Sparks, R.: "Key issues in Criminology", 1970.

een serie "middle class" normen, zoals bijvoorbeeld: mondelinge uitdrukingsvaardigheid, academische intelligentie, prestatie drang, goede manieren, etc.

Voldoen ze aan deze normen dan verkrijgen ze status en waardering en daarmee zal hun gevoel van eigenwaarde stijgen. Eigenlijk is er dus sprake van een soort "statuswedstrijd" onder de jongeren.

Helaas zijn - nog steeds volgens Cohen - niet alle jongeren gelijkelijk uitgerust om succes in deze wedstrijd te behalen. De "middle class" jeugd heeft namelijk door haar opvoeding een voorsprong. Het gevolg daarvan is dat de "lower class" jeugd afhaakt in deze ongelijke wedstrijd. Dat afhaken is echter niet makkelijk als men leeft in een maatschappij waar de normen der statuswedstrijd alom vertegenwoordigd zijn, sterker nog: in een wereld waar iedereen (dus ook de "lower class" jeugd zelf) ten dele die normen in zichzelf heeft opgenomen. Daarom blijft het vaak niet bij "afhaken". De "lower class" jeugd gaat zich afzetten tegen die "middle class" normen.

Cohen spreekt hier van een "reactie formatie". Met andere woorden, dit "afzetten" geschiedt vol rancune om anderen en zichzelf te bewijzen dat deze jongeren de "middle class status wedstrijd" niet (meer) zien zitten.

Kort samengevat gaat het bij de theorie van Albert Cohen dus om het "uit de boot vallen" van de gefrustreerde lower class jeugd, waarna deze jeugd zich richt tegen de middle class maatschappij en haar symbolen.

Aangezien "scholen" in de genoemde statuswedstrijd een zeer belangrijke rol spelen (Cohen spreekt daar dan ook veel over) zou het aannemelijk kunnen zijn dat de jeugd waar Cohen het over heeft, zijn "haat" met name tegen deze symbolen van het hun opgelegde middle class normenpatroon richt. Met dit gegeven in het achterhoofd is het interessant om te weten dat ook meer recente studies wijzen op een verband tussen "slechte schoolprestaties" en "een hekel hebben aan school" enerzijds en vandalisme anderzijds^x.

In een wat breder verband zou men echter misschien al het frustratie en haat vandalisme via de ideeën van Cohen verder kunnen onderbouwen. Dat wil zeggen als Cohens theorie juist is! En daar mag men ons inziens best enige vraagtekens bij zetten.

Men kan zich namelijk met goede reden afvragen of Cohen de zaak zelf niet wat al te extreem stelt. Zijn hele theorie is een wel erg stevig in elkaar gesmede keten van oorzaken

^x Zie: Gladstone, F.J.: "Vandalism amongst adolescent school-boys", in: Clarke, R.V.G. (editor): "Tackling Vandalism", 1978.

en gevolgen. Het lijkt wel of er voor de "uit de boot gevallen lower class jongere" geen ontkomen meer aan is: hij wordt hoe dan ook een jeugd delinkwent en hij blijft het! Door andere theoretici - en één daarvan komen we in deze paragraaf nog tegen (Matza) - is de theorie van Cohen dan ook duchtig aangevallen en ook Cohen zelf heeft in latere publicaties versoepelingen in zijn ideeën aangebracht.

De (vooral) instrumentele theorie van Cloward en Ohlin

De centrale woorden in deze theorie zijn doelen en middelen. Volgens Cloward en Ohlin* bestaat er in de huidige maatschappij één allesoverheersend succesdoel: Geld.

Nu trappen we een open deur in als we zeggen dat bepaalde groepen in de maatschappij hiervan veel hebben en andere weinig. Als de mensen die weinig hebben (de lower class dus), hun doel niet bereiken met legitieme middelen, gaan ze het slechte pad op om hun doel ("het doel") met niet legitieme middelen na te streven.

Maar ook het werken met niet legitieme middelen is iets dat je moet kunnen: je moet het leren en - minstens even belangrijk - je moet de mogelijkheden hebben om het te leren.

Cloward en Ohlin wijzen hiermee op het belang dat men moet hechten aan het verschil in mogelijkheden dat bestaat om de delinkwente weg in te slaan (bijvoorbeeld: leer je wel of niet spelenderwijs hoe je iets moet stelen, hoe je met inbrekerswerktuigen en wapentuig moet omgaan, hoe je voor veel geld en met weinig risico je buit moet verkopen, etc.). De mogelijkheden om de delinkwente weg in te slaan zullen echter per buurt verschillen: in buurten waar veel "professionele misdadigers" wonen zal de jeugd zoiets sneller leren dan in andere buurten.

Zo komen Cloward en Ohlin op twee - voor ons interessante - typen jeugd delinkwentie:

- de criminele sub-cultuur

Deze zou te vinden zijn in een stabiel lower class buurtmilieu dat gekarakteriseerd wordt door nauwe banden tussen misdadigers van verschillende leeftijd. Door deze integratie ontstaat voor de "groentjes" (de jeugd dus) de mogelijkheid om via "het pad der (georganiseerde) misdaad het succesdoel (het grote geld) te bereiken".

- De conflict sub-cultuur

Deze zou te vinden zijn in lower class buurten waar de mogelijkheden om over te gaan naar de hoogste klas (de klas

* Cloward, R.A. en Ohlin, L.E.: "Illegitimate means and delinquent sub-cultures", in: Wolfgang 1962 (zie literatuurlijst).

van de volwassen "echte" criminelen), ontbreken. Deze subcultuur zou vooral te vinden zijn in de gedesorgeriseerde (niet stabiele) buurten van de nieuwe immigranten. Met andere woorden de "slum" van de Chicago school. Men legt hier de nadruk op "vechten" en de "vecht gang": de zogenaamde "Warrior cult" waarvan de essentie met steekwoorden als reputatie, moed en territorium te omschrijven valt. Het "vechten" is in deze subcultuur slechts een soort vervangmiddel. De weg naar het "grote geld" is totaal geblokkeerd: noch met legitieme, noch met niet legitieme middelen kan men zijn succesdoel bereiken. Om (toch) status te bereiken gaat de jeugd dan maar vechten (met elkaar).

De eerste steen die Cloward en Ohlin voor hun theoretische bouwwerk legden, was het allesoverheersende doel "geld". Op grond daarvan is het niet verwonderlijk dat deze theorie ons met name iets verder brengt met betrekking tot wat we eerder noemden: Vandalisme uit hebzucht; instrumenteel Vandalisme.

Overigens kunnen we bij deze theorie een zelfde soort aanmerking maken als bij die van Albert Cohen: De hele theorie komt erg "determinerend" over. Met andere woorden, ook hier lijkt het wel of alle jongeren in een bepaald gebied jeugd delinkwent moeten worden en blijven.

Aandacht voor de "gewone" jeugd delinkwentie: Matza

Matza wijst naar aanleiding van de in het voorgaande uiteenzette ideeën op enige mogelijke kritiepunten^x.

Hij legt daarbij vooral de nadruk op de overeenkomst die bestaat tussen de delinkwente en niet-delinkwente jeugd. Hij stelt dan ook dat het idee waarbij een groep (bende, "gang") van de groepsleden als het ware eist dat ze delinkwent worden, in feite veel te veel delinkwentie zou verklaren. Eerder is er volgens hem sprake van een "episodic drift" in de misdaad. Met andere woorden, men doet dan weer eens mee, dan weer niet, terwijl anderen weer nooit "echt" meedoen, doch meer "meelopers" zijn.

Daarnaast denkt Matza dat jeugd delinkwentie een activiteit is die makkelijk door iemand opgegeven kan worden. Met de ideeën van Cohen en van Cloward en Ohlin zou zoiets moeilijk verklaarbaar zijn.

Matza zelf denkt dat jeugd delinkwentie eerder optreedt omdat pubers in een spannings-situatie zitten tussen

^x Matza, D. en Sykes, G.M.: "Techniques of neutralisation: A theory of delinquency", in: Wolfgang 1962 (zie literatuurlijst)

Een zeer goede en korte samenvatting van Matza's theorie is te vinden in: Hood 1970 (zie literatuurlijst)

"kind zijn" en het "volwassen zijn". Vooral in die periode zijn jongens in het algemeen - en dus niet alleen de lower class jongens! - ongerust over hun identiteit als man en over hun acceptatie bij vrienden van de groep. Daarom conformeren ze zich ook - al is dat vaak tijdelijk - aan groepsnormen als: hardheid, mannelijkheid, spanning, opwinding en avontuur. Zouden ze dat niet doen dan zou hun status in de vriendengroep bedreigd worden.

Matza's theorie is met name interessant omdat hij ervan uit gaat dat jeugd delinquentie eigenlijk een "normaal" verschijnsel is voor iedereen in een bepaalde leeftijdsperiode.

Als we deze gedachtengang van Matza betrekken op het verschijnsel vandalisme, zou dat inhouden dat we vandalisme niet alleen bij de lower class jeugd aantreffen, maar dat vandalisme een verschijnsel is dat ook door middle class jongeren in een bepaalde leeftijdscategorie gepleegd wordt.

Tot zo ver enige ideeën over de sub-cultuur: de invloed van de vriendengroep op het verschijnsel jeugd delinquentie. We zagen dat tussen de drie besproken theorieën nogal wat verschillen bestaan. Ten eerste met betrekking tot de vraag wie de jeugd delinquenten zijn. Ten tweede over de vraag waarom jongens zich delinquent (gaan) gedragen. In eerste instantie brengt zo'n veelheid van meningen de lezer waarschijnlijk in verwarring. Het mag dan vervelend zijn, maar één perfect juiste theorie bestaat niet.

En eigenlijk is dat ook niet zo verwonderlijk. We zagen in paragraaf 2 al dat er heel wat typen vandalisme bestaan. Het is duidelijk dat bij vandalisme dat in groepsverband gepleegd wordt, die groep een zekere invloed heeft. Zo'n invloed zal echter per onderscheiden type verschillend zijn. En dat brengt ons dan weer bij de praktische preventie terug: Van geval tot geval, van project tot project, zal men moeten nagaan of er sprake is van groepsvorming en zo ja wat de rol van die groep dan is. Men kan daarbij enig houvast hebben aan de door ons in deze paragraaf besproken theorieën, al zal er in de praktijk meestal van een mengvorm sprake zijn.

Op het eind van deze paragraaf gekomen willen we nog enige opmerkingen maken:

- We hebben een serie theorieën en ideeën over jeugd delinquentie de revue laten passeren. Geen daarvan zal "het" antwoord op "het" vandalisme geven, hoogstens één deel van een antwoord voor één type vandalisme.
- We zullen de in het voorgaande behandelde ideeën in hoofdstuk 3 naar aanleiding van ons eigen onderzoek in Amsterdam, overigens nog verder onder de loep nemen. In

dat hoofdstuk zullen we dan ook verder ingaan op de mogelijke waarde van de besproken theorieën.

- We moeten tot slot goed beseffen dat alle theorieën die in deze paragraaf besproken zijn, één belangrijk kenmerk gemeen hebben: ze richten zich allemaal op de jeugd delinkvent. We hebben dus naar de daders gekeken. Een heel andere ingang is echter ook mogelijk: Men kan ook kijken naar de situatie waarin iemand een dader van een strafbaar feit wordt. Dan stelt men zich vragen als: "Hoe ziet die situatie er uit?" en "Wat maakt een bepaalde situatie zo speciaal dat juist dan een dader toeslaat?" Deze tweede ingang komt in de volgende paragraaf aan de orde.

Par. 2.4. Een theorie die zich richt op de situatie: de environmentalisten

Aan het eind van de zestiger jaren komt er een nieuwe stroming op in criminologen-land. Men spreekt wel van de "environmentalisten". Het zijn wetenschappers die zich richten op de plaats waar de misdaad gepleegd wordt.

Ze kijken naar de mogelijkheden en beperkingen die zo'n omgeving voor de (potentiële) misdadiger biedt. Daarbij hebben ze dan vooral oog voor de preventie en controle van die misdaad. Ze besteden geen aandacht aan de vraag wat voor processen aan de basis liggen van het feit dat de misdadiger tot zijn misdaad komt. Dit in tegenstelling tot de theorieën uit de vorige paragraaf die dat juist wel deden. C.Ray Jeffery is samen met Oscar Newman de belangrijkste exponent van deze stroming*. De ideeën van deze twee wetenschappers lijken sterk op elkaar. Ze vullen elkaar aan en overlappen elkaar op grote gebieden.

Ondanks het feit dat daardoor enige nuanceringen zullen wegvallen, willen we daarom hun ideeën toch als "één theorie" behandelen.

De environmentalisten menen dat men door manipulatie van de omgeving waarin een mens verkeert, zijn gedrag kan beïnvloeden. Ze geloven dus dat het menselijke gedrag ten behoeve van "positieve doelen" gemanipuleerd kan en mag worden. Men kan zijn vraagtekens zetten bij de woorden "kan" en "mag" maar daarover later meer. Laten we eerst eens gaan kijken wat de environmentalisten verstaan onder een "manipulatie van de omgeving waarin een mens verkeert".

In de eerste plaats doelen ze hier op alarm en surveillance

* Jeffery, C.R.: "Crime prevention through Environmental Design", 1971

Newman, O.: "Defensible space", 1973

systemen, betere beveiliging door sloten en grendels, versteviging van vernielbare objecten en dergelijke. Waarschijnlijk omdat ze daarmee op meer technisch preventief terrein komen, gaan de heren hier verder weinig "en detail" op door. Het volgende punt heeft daarentegen veel sterker hun aandacht.

In de tweede plaats doelen ze namelijk op het stedenbouwkundig en planologisch ontwerp van stadswijken en de architectonische uitvoering daarvan. Deze punten combineren ze met de begrippen "zichtbaarheid" en "betrokkenheid".

Deze combinatie is op zich vrij logisch: Als een architect "vergeten" is ramen te maken in een flatgebouw zal een willekeurige bewoner van dat flatgebouw ook niet snel optreden als er buiten een vernieling wordt aangericht. Hij ziet het immers niet!

Bij een begrip als betrokkenheid is iets moeilijker een voorbeeld te vinden, maar we kunnen ons voorstellen dat als een bewoner zich "te gast" voelt in zijn eigen steriele flatwijk hij ook geen overdonderende belangstelling aan de dag zal leggen voor de vernieling van een telefooncел op de hoek. Het idee zal duidelijk zijn: Als ik kan zien dat er iets gebeurt, en als ik me betrokken voel bij wat daar gebeurt, zal ik er iets aan doen. Bijvoorbeeld: "Verduld ... wat zie ik nu ... dat is mijn telefooncел die ze daar willen gaan mollen ... maar dat gaat niet!"

Daarnaast zal de potentiële overtreder met deze mogelijkheid rekening (gaan) houden, met als gevolg dat hij maar liever niet aan zijn "werk" begint (preventie dus).

Volgens de environmentalisten kan men door stedenbouwkundige en architectonische veranderingen de zichtbaarheid en betrokkenheid vergroten. Met andere woorden: men brengt daarmee veranderingen aan in de situatie waarin misdaad voorkomt. Daardoor zou men de hoeveelheid misdaad in die situatie (op die plek) doen afnemen.

Het wordt thans tijd voor enige opmerkingen bij deze theorie:

- Ten eerste kan men zich de vraag stellen in hoeverre het veranderen van de omgeving wel mag.

We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat de heren environmentalisten in de opzicht soms wel eens wat al te hard van stapel lopen. De preventieve maatregelen die ze voorstellen gaan dan zo ver dat de nadelen ervan ons inziens groter worden dan de nadelen die aan de ergens optredende misdaad kleven*.

- Ten tweede is het onduidelijk in hoeverre het veranderen van de omgeving wel zinvol is.

* In meer algemene bewoordingen wordt ook op dit gevaar gewezen in de Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven van het Bureau Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven, mei 1981, pagina 38 en 39.

Als we ons even bepalen tot de gebouwde omgeving zou men kunnen opmerken dat architectonische veranderingen daarin best aardig zijn, maar dat het nog altijd mensen zijn die misdaad plegen en niet gebouwen. Met andere woorden: het is de vraag of je de mensen verandert door hun omgeving te veranderen.

In het complexe verband tussen gebouwde omgeving en de individuele bewoners daarvan is dit een constant strijdpunt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de environmentalisten van andere wetenschappers het verwijt krijgen dat ze de invloed van de gebouwde omgeving overschatten.

- Ten derde kan men zich de - sterk met het voorgaande punt verband houdende - vraag stellen in hoeverre het veranderen van de omgeving mogelijk is.

Zo hechten de environmentalisten bijvoorbeeld sterk aan een bloeiend en rijk straatleven (veel gezelligheid en drukte op straat)*. Dat geeft volgens hen een grotere sociale controle en dus minder misdaad. Het is echter lang niet zeker of men die gezelligheid en drukte door veranderingen in de gebouwde omgeving aan te brengen kan "afdwingen". Een bloeiend en rijk straatleven is waarschijnlijk in de eerste plaats een gevolg van bepaalde sociale, culturele en economische factoren. In ieder geval is het niet alleen een gevolg van een bepaald type gebouwde omgeving.

Overigens hebben de environmentalisten in latere publicaties ook meer oog gekregen voor andere factoren die van invloed kunnen zijn op het voorkomen van misdaad.

- Tenslotte kan men de environmentalisten verwijten dat ze met hun basisbegrippen "zichtbaarheid" en "betrokkenheid" een grote serie onderzoekers met heel wat werk hebben opgezadeld. Deze basisbegrippen zijn namelijk bijzonder moeilijk "onderzoekbaar" te maken.

Toch moeten we oppassen dat we niet het kind met het badwater weggooien. De environmentalisten geven met hun nadruk die ze leggen op de plaats waar misdaad plaatsvindt, een ons inziens zinvolle relativering van de theoretici die we in de voorgaande paragraaf bespraken.

Als we hun ideeën tenslotte direct zouden willen vertalen naar het verschijnsel vandalisme, zouden de plaatsen waar vandalisme optreedt in de eerste plaats "stille plekken" moeten zijn. Met andere woorden plekken waar weinig mensen aanwezig zijn en/of op uitkijken.

We zullen in het volgende hoofdstuk zien in hoeverre deze ideeën van de environmentalisten kloppen met onze uitkomsten naar aanleiding van ons onderzoek in Amsterdam.

* Zowel Jeffery als Newman baseren zich in dit opzicht sterk op de ideeën van Jane Jacobs. Vergelijk: Jacobs, J.: "The dead and life of Great American Cities", 1961.

Par. 2.5. Enige ideeën die zich richten op het verband tussen jeugd-voorzieningen en vandalisme

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk zijn we één begrip nog niet tegengekomen: de jeugd-voorzieningen. Over het algemeen verstaat men onder jeugd-voorzieningen die plaatsen die de jeugd mogelijkheden bieden om "te recreëren": buurthuizen, sportclubs, sleutel-werkplaatsen, sportvelden, -zalen en -hallen, cafés, discotheken, bioscopen, etc. Men zegt vaak over jeugd-voorzieningen dat ze "de jeugd van straat houden" en dat door de activiteiten die er plaats vinden, de jeugd er "stoom kan afblazen". Het woord jeugd-voorzieningen vormt heden ten dage ook een centraal onderdeel in het zogenaamde "welzijds jargon", al vat men dan soms het woord veel ruimer op dan wij in het bovenstaande deden. Ook dingen als de huisvestings-, werk- en onderwijs-situatie laat men dan onder het begrip jeugd-voorzieningen vallen.

In deze paragraaf zullen we in het kort enige ideeën over de relatie tussen vandalisme en jeugd-voorzieningen bespreken.

We stelden dat men vaak de mening hoort verkondigen dat jeugd-voorzieningen "de jeugd van straat af zouden houden" en dat de jeugd door die voorzieningen "stoom zou kunnen afblazen". Deze redenering volgt - kort samengevat - deze lijn: De jeugd wil activiteiten ontplooiën. Jongeren willen zich kunnen uitleven, hun agressie kwijtraken.

Over de vraag waarom de jeugd "stoom moet afblazen" zijn de meningen verdeeld. Termen als frustratie, achtergestelde maatschappelijke situatie, basis behoefte, vervreemding wisselen elkaar daarbij af in een bonte rij.

Over de volgende essentiële stap zijn de meningen echter niet verdeeld. Men stelt dat de vorm der activiteiten die de jeugd wil ondernemen er niet zo veel toe doet. Met andere woorden de jeugd wil actie. Hoe die actie eruit ziet doet er niet toe. Actie kan dus net zo goed het demonteren van een lantaarnpaal zijn als het uit elkaar sleuten van de eigen brommer.

De logische conclusie ligt na deze stap dan ook voor de hand: als je de jeugd maar voldoende mogelijkheden (voorzieningen) geeft waardoor ze hun behoefte aan activiteiten "positief" kunnen uitleven, zal de behoefte aan "negatieve" activiteiten (waaronder men dan vandalisme rekent) afnemen.

Hiermee lijken deze ideeën een soort onderbouwing te vormen van het eerder door ons onderscheiden type "vandalisme uit verveling". In plaats van te zeggen dat men zich niet "positief" kan uitleven, kan men immers ook spreken van "zich vervelen".

Ook bij deze "stoom afblaas theorieën" moeten we toch wijzen op enige met elkaar samenhangende zwakke plekken: - Ten eerste kan men een vraagteken zetten bij de aanname dat de jeugd net zo lief aan een lantaarn sleutelt als

aan de eigen brommer. Het is met andere woorden de vraag of men de ene activiteit zo maar mag verwisselen met de andere. Misschien vindt de jeugd "verboden" activiteiten (zoals bijvoorbeeld vandalisme) wel leuker dan "goedgekeurde" activiteiten.

- Ten tweede kan men zich afvragen of de (eventueel te scheppen) jeugd-voorzieningen de jongeren waar het om gaat (de vandalen) wel bereiken. Met andere woorden het is de vraag of die vernielende jongeren wel gebruik kunnen (willen) maken van die jeugd-voorzieningen.

Uit een onderzoek in Frankrijk^{*1} blijkt namelijk dat de opvulling van de - toegenomen - vrijetijd van jongeren via sociaal culturele bezigheden of via de sport slecht werkt. Er bestaan te veel drempels, bijvoorbeeld in de vorm van lidmaatschap- en inschrijverplichtingen. Voor sportclubs en dergelijke geldt daarnaast nog het probleem dat deze bijna zonder uitzondering "geprofessionaliseerd" zijn. Er bestaat een strenge selectie op techniek, en er staan straffen (boetes!) op afwezigheid, etc. Een beetje voor de gein een balletje trappen is er niet meer bij!^{*2}

Volgens het franse rapport blijken sociaal-culturele en sportvoorzieningen daardoor bij jeugd delinkwenten (!) weinig populair. Slechts 10% van hen blijkt aan "georganiseerde vrijetijds besteding" deel te nemen. Voor de geïnteresseerden merken we nog op dat het rapport ook enige aanbevelingen doet ter verbetering van deze situatie^{*3}.

*1 Responses à la violence. Rapport du Comité d'études sur la violence, la criminalité et de la délinquance. Présidé par: Peyrefitte, A. (2 delen) 1977. Zie deel II, pag. 378.

*2 Vergelijk hier ook het in noot 2, pagina 5 genoemde artikel van Ian R. Taylor.

*3 Aanbevelingen uit Responses à la violence (deel 2, hoofdstuk 2, pagina 383 e.v.): Om bij de jeugd interesse te wekken voor "georganiseerde vrijetijds beleving" en om uitsluiting van (agressieve) "lastposten" te voorkomen, doet men de volgende aanbevelingen:

- Meer participatie van jongeren bij het organiseren van vrijetijds activiteiten.
- Versoepeling van normen en regels die de overheid in deze oplegt.
- Verlaging van de "toegangsdrempel" voor jongeren, bijvoorbeeld: het maken van een sleutelwerkplaats voor brommers en auto's; zeker dient men het heffen van toegangsprijzen te vermijden.
- Het ontwikkelen van echte "massasport", dat wil zeggen:
 - geen systematische (op techniek) gerichte selectie en uitsluiting van hen die niet (veel) zwaar willen trainen;
 - inschakeling van vrijwilligers voor clubwerk (m.a.w. de vandaal als grasmaaier, masseur en lijntrekker);
 - meer mogelijkheden en terreinen (geen sportieve monoculturen).

Uit deze franse literatuur kunnen we in ieder geval afleiden dat de rechtlijnige reeks: "meer jeugd-voorzieningen = meer stoom afblazen = minder vernielingen" wellicht niet zal opgaan, omdat bepaalde groepen van die voorzieningen geen - of weinig - gebruik maken. Al zitten we ook met deze literatuur weer met het probleem dat men slechts uitspraken doet over jeugd delinkwentie in het algemeen. Ook andere bronnen maken echter duidelijk dat bepaalde groepen of groepjes jongeren niet bereikt worden door de sociaal-culturele voorzieningen*.

Kritiek op het idee dat meer jeugd-voorzieningen in een bepaalde buurt de hoeveelheid vernielingen zullen doen afnemen is ook te beluisteren in kringen van politie en sommige - door de overstelpende hoeveelheid vernielingen geheel overwerkt geraakte - gemeentelijke diensten. Daar stelt men namelijk dat:

- ten eerste meer jeugd-voorzieningen misschien zelfs meer vandalisme zouden kunnen veroorzaken: "na een stevig popconcert blijken veelal de volgende dag ook de lantaarnpalen spontaan de grond uit gesprongen te zijn".
- ten tweede dat in ieder geval vandalisme zich juist concentreert rond jeugd-voorzieningen (waaronder men dan ook sport-accomodaties rekent).

Zoals we zien bestaan er dus over de invloed van jeugd-voorzieningen op vandalisme totaal verschillende meningen. In hoofdstuk 3 zullen we een kleine - en overigens nog zeer onvolledige - poging wagen om meer licht te werpen op dit nog onontgonnen onderzoeksterrein.

Par. 2.6. Samenvatting

In het voorgaande hoofdstuk hebben we heel wat ideeën voorbij zien trekken.

Toch dient men goed te beseffen dat al die verschillende ideeën zijn ontstaan naar aanleiding van bepaalde gebeurtenissen en ervaringen.

In het geval dat men concreet iets wil gaan doen aan de preventie van vandalisme zal men dus een selectie moeten maken uit de ideeën van het voorgaande hoofdstuk. Zo heeft het bijvoorbeeld weinig nut om de ideeën over "Vandalisme uit hebzucht" (oftewel Instrumenteel vandalisme) te gaan gebruiken in een situatie waar men te maken heeft met kinderen die wel eens wat vernielen, maar die de betekenis van het woord "geld" nog nauwelijks doorgrond hebben.

* Zie het rapport van de werkgroep Jongerenproblematiek Amsterdam Noord (werkgroep JAN), getiteld "Vandalisme" (1979)

Afhankelijk van de concrete specifieke situatie waarin men preventief wil gaan werken zullen de ideeën die men nader wil onderzoeken, geformuleerd moeten worden. Met andere woorden, men moet dus steeds zelf een - op de eigen situatie betrekking hebbende - theorie formuleren.

Vandaar ook dat we dit hoofdstuk begonnen met het maken van een indeling naar typen vandalisme. Zo'n opdeling maakt het allicht eenvoudiger om te zien welk type vandalisme het meest overeenkomt met het soort vandalisme dat men zelf voor zich ziet.

Vervolgens hebben we deze verschillende typen vandalisme in de daarop volgende paragrafen iets verder geprobeerd uit te diepen met een serie theorieën over jeugd delinkwentie.

Kijkend naar de daders wezen de ideeën van Shaw en McKay ons met name op de geografisch interessante punten dat de hoeveelheid jeugd delinkwentie volgens hen afneemt naarmate de afstand tot het centrum groter wordt en dat daarnaast jeugd delinkwentie het meest zal voorkomen in zogenaamde "sociaal gedesorganiseerde buurten".

We stelden daarbij dat de ideeën van Shaw en McKay waarschijnlijk in eerste instantie betrekking zullen hebben op "spel vandalisme" en misschien ook - in mindere mate - op "prestige vandalisme".

Uit de ideeën van Cohen, Cloward, Ohlin en Matza destileerden we meer achtergrond informatie over andere typen vandalisme. Daarbij kwam als belangrijkste discussiepunt de vraag naar boven drijven in hoeverre vandalisme nu gepleegd wordt door "lower class jeugd" of door "zowel lower als middle class jeugd".

Ook bij deze vraag lijkt overigens het vermoeden gewettigd dat misschien beide stellingen opgaan, afhankelijk van welk type vandalisme men bekijkt.

Tenslotte bekeken we in paragraaf 5 nog enige ideeën over het mogelijke verband tussen jeugd-voorzieningen en jeugd delinkwentie.

Zoals gezegd: Als men preventief wil gaan werken, zal men moeten selecteren uit de ideeën die in dit hoofdstuk gepresenteerd werden.

Datzelfde geldt eigenlijk ook voor onderzoekers die zich verder willen gaan verdiepen in het verschijnsel vandalisme. Al deze ideeën zijn immers tegelijkertijd niet te onderzoeken om de eenvoudige reden dat het teveel werk is. Aan de samenvatting die we net in het bovenstaande gaven, kan men al zien dat ook wij thans al een zekere selectie in alle ideeën gemaakt hebben.

We zullen in het volgende hoofdstuk een manmoedige poging doen om de in deze paragraaf samengevatte ideeën verder te

onderzoeken. We doen in hoofdstuk 3 namelijk verslag van ons eigen onderzoek naar vandalisme in Amsterdam. Daarbij kunnen we allereerst de ideeën die we thans uit de literatuur verzameld hebben, verder onderzoeken op hun geldigheid. Naast het feit dat we dus verder de "waarde" van deze ideeën bekijken, kan men het volgende hoofdstuk ook zien als een voorbeeld van hoe men in één bepaalde situatie (te weten: Amsterdam) zich nader kan oriënteren op een probleem als vandalisme. Onderzoek - in welke korte of lange vorm dan ook - is namelijk altijd één van de stappen die vooraf moeten gaan aan het opzetten van preventie projecten.

Par. 3.1. Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk heeft de lezer een aantal theorieën over vandalisme aangetroffen. In onze scriptie "Vandalisme in Amsterdam" hebben wij getracht na te gaan in hoeverre die ideeën voor Amsterdam kloppen.

Aangezien wij geografen zijn ligt het voor de hand, dat we in de eerste plaats wilden weten waar en in welke mate vandalisme voorkomt. Anders gezegd: we waren primair geïnteresseerd in de geografische spreiding van vandalisme.

Een dergelijke probleemstelling brengt met zich mee dat er cijfers over opzettelijke vernielingen verzameld moeten worden. In paragraaf 2 zal uiteengezet worden hoe dat in zijn werk is gegaan.

De gegevens over vernielingen werden op een zeer gedetailleerde kaart van Amsterdam ingetekend. Aan de hand van deze kaart konden we nagaan of vandalisme inderdaad - zoals de environmentalisten veronderstellen - vooral op stille plekken voorkomt. Tevens was het mogelijk de concentratie van vernielingen rond bepaalde voorzieningen te bekijken. Dit alles vindt de lezer in paragraaf 3.

Van deze kaart is echter bijvoorbeeld niet af te lezen of vandalisme nu wel of niet in hoofdzaak door lower class jongeren gepleegd wordt. Algemener gesteld: Het is niet mogelijk direct uitspraken te doen over de "dader georiënteerde ideeën".

Om dit probleem te omzeilen, bewandelden we dezelfde weg als Shaw en McKay - een weg die overigens in (sociaal geografisch) onderzoek zeer gebruikelijk is. Bij het bureau voor Statistiek kan men terecht voor tal van gegevens (leeftijdsopbouw, raciale samenstelling, politieke voorkeur, etc.) die betrekking hebben op een negentigtal Amsterdamse buurten*. Wij op onze beurt gingen turven hoe veel vernielingen er in elke buurt plaatsvonden. Dat stelde ons in staat na te gaan of er verbanden bestaan tussen de hoeveelheid vernielingen per buurt enerzijds en bevolkingsgegevens anderzijds.

* Een buurt is een klein stukje stad met gemiddeld zo'n 10.000 inwoners. De afgrenzing van die buurten is niet willekeurig. Het is namelijk de bedoeling dat binnen een buurtcombinatie een zekere homogeniteit van bewoners (met name qua statusnivo) te constateren valt.

We krijgen daarbij echter te maken met een nieuw probleem: De (eventueel) gevonden verbanden hebben betrekking op buurten en we willen uitspraken doen die betrekking hebben op individuen.

Stel bijvoorbeeld dat we het volgende vinden:

- Een buurt heeft 90% krotwoningen en 10% goede woningen.
- In deze buurt komt zeer veel vandalisme voor.

In dit geval is het verleidelijk om een verband te veronderstellen tussen de slechte behuizing enerzijds en de hoeveelheid vandalisme anderzijds. Met deze conclusie kan men echter hopeloos de mist ingaan! Bijvoorbeeld als zou blijken dat alle vandalisten wonen in die 10% goede woningen^{*1}.

Aan de hand van cijfers over buurten kunnen dan ook slechts zeer voorzichtig uitspraken gedaan worden over "dader georiënteerde ideeën".

In paragraaf 4 zullen we de buurtgegevens en de (voorzichtige) conclusies daaruit presenteren.

Om nu na te gaan in hoeverre deze voorzichtige conclusies juist waren, hebben wij in een tweetal buurten een aantal gesprekken gevoerd met mensen die in hun werksituatie veel met vandalisme te maken hebben. Voorts stelden deze interviews ons in staat wat te weten te komen over de motivaties die ten grondslag liggen aan het bedrijven van vandalisme^{*2}.

Een zeer beknopte samenvatting van de resultaten van deze interviews is in paragraaf 5 te vinden.

Tot besluit van het hoofdstuk zetten we in paragraaf 6 de conclusies uit de voorgaande paragrafen netjes op een rijtje. Vervolgens gaan we mede aan de hand van de nota "Vorkoming Misdrijven" in op de vraag aan welke preventieve maatregelen men op grond van de resultaten van ons onderzoek zou kunnen denken.

Par. 3.2. Het meten van vandalisme

De vraag waar vandalisme voorkomt voert in eerste instantie terug naar de vraag wat je tot "vandalisme" wilt rekenen en hoe dat gemeten kan worden.

*1 De klakkeloze "vertaling" van een verband op buurtniveau naar individueel niveau wordt in vaktermen met "ecologische fout" aangeduid.

*2 Om motivaties achter vandalisme te onderzoeken zou men natuurlijk het best bij vandalen zelf te rade kunnen gaan. Aangezien wij ons onderzoek niet eindeloos konden laten voortduren, stelden wij ons tevreden met de meningen uit de "tweede hand".

Ten behoeve van ons onderzoek hebben wij vandalisme als volgt omschreven: Onder vandalisme verstaan we "het opzettelijk en zonder dat dit aanwijsbaar materieel voordeel oplevert vernielen van objecten door jongeren". Deze omschrijving brengt met zich mee dat het te onderzoeken verschijnsel beperkt wordt. Zo valt bijvoorbeeld openbare geweldpleging, per ongeluk vernielen, "graffity" en het zogenaamde instrumentele vandalisme buiten onze definitie. Voordeel van een dergelijke inperking is dat je precies weet wat je onderzoekt en dus gericht werkt.

Vervolgens moet er een manier gevonden worden vandalisme (zoals dat afgegrensd is) te meten. Dat meten betekende in dit geval het verzamelen van gegevens over vernielde objecten bij diverse gemeentelijke instellingen*.

Wij verzamelden de volgende data:

- Vernielingen aan lantaarnpalen (vanaf 1 maart tot en met 31 mei 1980): aantal 2535
 - Vernielingen aan halteborden (vanaf 1 september tot en met 31 december 1979): aantal 483
 - Vernielingen aan bomen (in 1978 en 1979): aantal 208
 - Brandstichtingen aan scholen (in 1978): aantal 42.
- Andere gegevens bleeks voor ons niet bruikbaar of niet binnen een redelijk tijdsbestek te verzamelen.

Het zal de lezer opvallen dat het hier uitsluitend objecten betreft, die onder openbaar bezit vallen. Cijfers over vernielingen aan privé bezit waren voor ons moeilijker te achterhalen.

* Men zou kunnen overwegen om het aantal meldingen over vernielingen wat bij de politie binnenkomt als maat voor vandalisme te nemen. Ook hier zijn tamelijk grote nadelen aan verbonden:

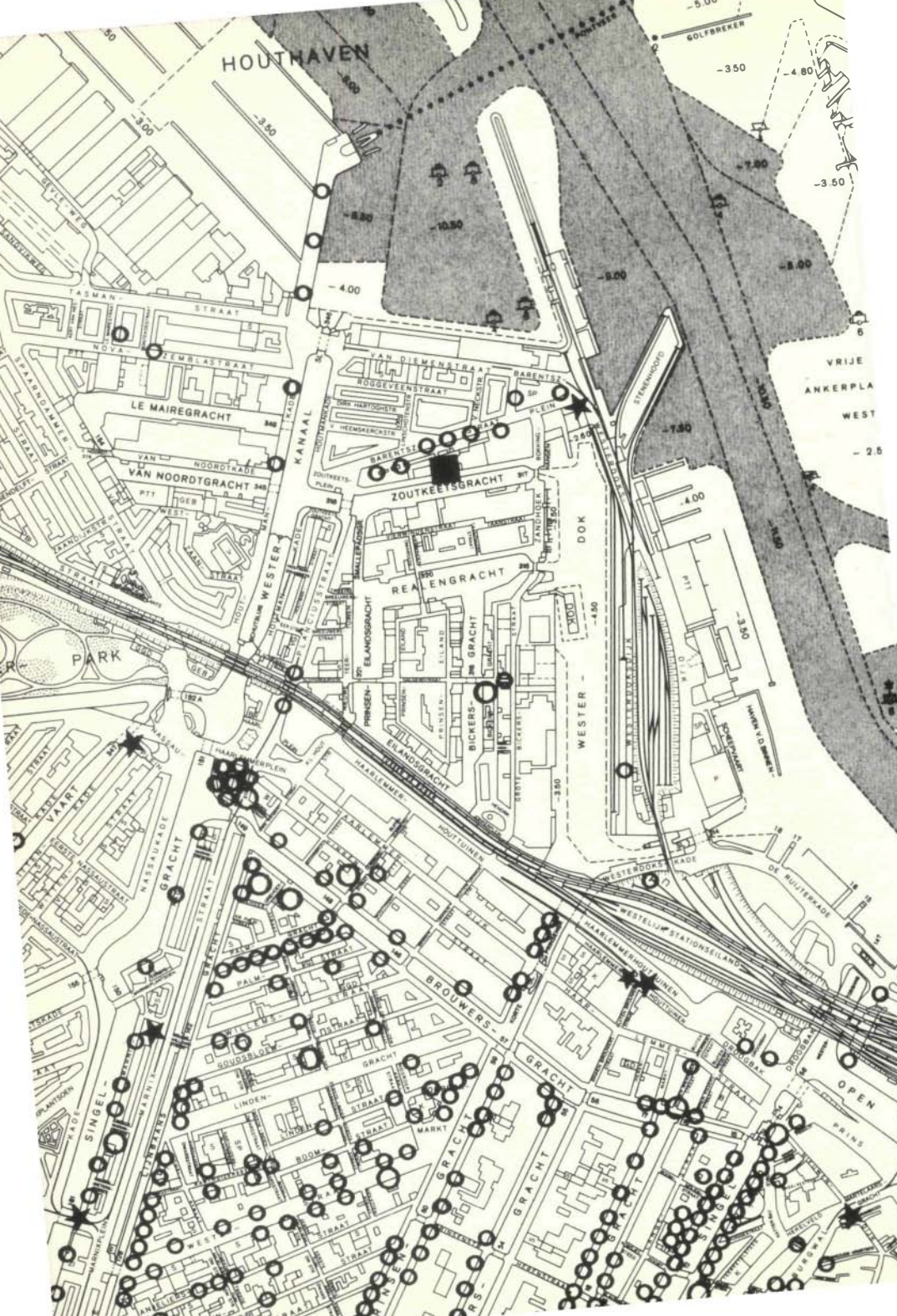
In de eerste plaats zullen burgers eerder geneigd zijn om vernielingen aan privé bezit te melden, zodat de vernielingen aan publieke objecten ondervertegenwoordigd zijn. In de tweede plaats zal het aantal gemelde vernielingen sterk afhankelijk zijn van de mate van controle die de burgers kunnen en willen uitoefenen. Het is dus best mogelijk dat in een buurt waar weinig controle plaatsvindt (en het aantal meldingen laag is) juist zeer veel vernielingen plaatsvinden.

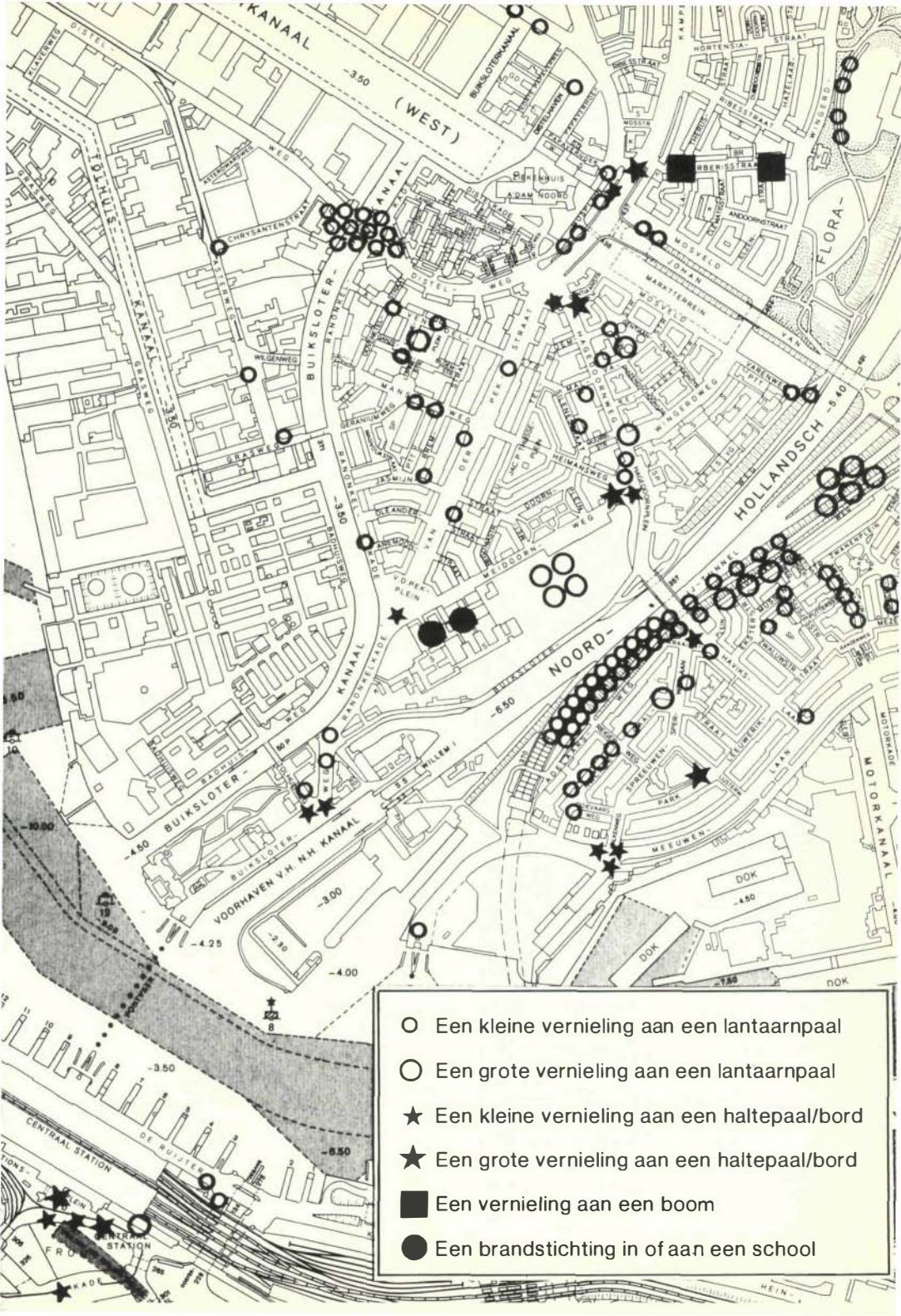
Bovendien heeft onderzoek (Sturman '78^x) uitgewezen dat vernielingen aan privé bezit een fractie vormen van het aantal vernielingen aan openbare eigendommen.

Het zou een misverstand zijn te denken dat wij nu perfecte cijfers gebruiken. Er kleven wel degelijk enige bezwaren aan, die zich als volgt laten samenvatten:

- In de eerste plaats houden de diverse diensten een administratie van reparaties bij. Gelukkig stond er in de administratie over het algemeen wel vermeld of er sprake was geweest van een opzettelijke vernieling. Het uitsorteren hiervan nam echter wel de nodige tijd in beslag.
- In de tweede plaats moet men zich afvragen of de cijfers over vernielingen niet hoofdzakelijk een weerspiegeling zijn van de spreiding der objecten. Een voorbeeld ter verduidelijking: In het centrum van de stad, waar vele lijnen van het openbaar vervoer samenkomen, staan veel meer halteborden dan in de buitenwijken. De constatering dat in het centrum meer halteborden vernield worden dan buiten het centrum is dan ook niet zo vreemd en indien men zich alleen op halteborden zou baseren, mag men niet zeggen dat er in het centrum meer vandalisme (dus vernielingen aan alle soorten objecten) plaatsvindt dan in de rest van de stad. Met dit type problemen dient bij veel cijfermatig onderzoek rekening te worden gehouden.
- De derde bedenking die men tegen de verzamelde gegevens kan inbrengen, is de belangrijkste. Men dient zich af te vragen of de vernielingen aan halteborden, bomen en lantaarnpalen een betrouwbaar beeld geven van het totale vandalisme. Als er veel buurtcombinaties zijn waar weinig aan "onze" objecten vernield wordt, maar des te meer aan bijvoorbeeld telefoocellen, geven onze cijfers een weinig betrouwbaar beeld van al het vandalisme dat plaatsvindt. Wij maken ons evenwel niet zo bezorgd om dit probleem: De vernielingen die wij gemeten hebben, zijn over het algemeen vrij licht van aard en waarschijnlijk zullen motieven als spel en prestige er een belangrijke rol bij spelen. Zo is "wie laat de meeste lantaarnpalen uitgaan" een spelletje waarbij men alleen een lampje moet stukgooien of het deurtje moet openen en de zekering losdraaien. Een ander voorbeeld: Een troepje jongens staat bij de tramhalte te wachten. Wie durft - of kan - dat haltebord ombuigen? We kunnen natuurlijk niet met zekerheid zeggen dat de meeste door ons gemeten vernielingen op een dergelijke wijze plaatsvinden, maar het lijkt ons dat wat wij geme-

^x De volledige titels (plus korte beschrijving) van de literatuur waar in dit hoofdstuk naar verwezen wordt, kan de lezer vinden in de literatuurlijst op pagina

- Een kleine vernieling aan een lantaarnpaal
- Een grote vernieling aan een lantaarnpaal
- ★ Een kleine vernieling aan een haltepaal/bord
- ★ Een grote vernieling aan een haltepaal/bord
- Een vernieling aan een boom
- Een brandstichting in of aan een school

ten hebben, een goed beeld geeft van speelvandalisme en prestige vandalisme. Met de andere typen vandalisme, die in hoofdstuk 2 onderscheiden zijn, zullen onze cijfers echter weinig tot niets te maken hebben.

Samenvattend kunnen we stellen dat - voor iemand die zelf een onderzoekje wil doen - de tijd die het verzamelen kost het belangrijkste bezwaar is van dit type gegevens. Voor ons onderzoeksdoel waren ze in ieder geval prima bruikbaar. De data geven waarschijnlijk een betrouwbaar beeld van speel en prestige vandalisme en bovendien maakt de nauwkeurige lokalisering van de vernielingen het mogelijk op een nogal originele wijze iets meer te zeggen over de "micro-environments" waar vernielingen plaatsvinden. In de volgende paragraaf wordt daar meer over verteld.

Par. 3.3. De resultaten van het onderzoek:

Analyse aan de hand van de kaart met vernielingen

Globale indruk

In de inleiding is reeds verklapt dat de gegevens over vernielingen op een gedetailleerde kaart van Amsterdam zijn aangetekend. Het zou in het kader van dit boek weinig zin hebben deze kaart in haar volledigheid te presenteren. Wij volstaan met een klein stukje ervan, dat bij de toetsing van de ideeën der "environmentalisten" als illustratie dient (kaart nummer 1, zie pagina 43).

Om de spreiding van het vandalisme over geheel Amsterdam toch goed zichtbaar te maken, hebben wij de kaart (nummer 2) gemaakt die u op pagina 45 vindt.

Uit de kaart kan het volgende globale beeld afgeleid worden:

- In een aantal buurten in het centrum, Amsterdam-Noord en Amsterdam-Nieuw-West wordt meer vernield dan elders. Verderop zal blijken dat het centrum steeds een uitzonderingspositie inneemt. De vernielingen die daar plaatsvinden, zijn ons inziens een "bijproduct van het uitgaan in de binnenstad".
- Voorts valt uit tabel 1 (bijlage 1 bij dit hoofdstuk) op te maken dat in het stadsdeel Zuid naar verhouding veel bomen, maar weinig lantaarnpalen vernield worden. Dit zou er op kunnen duiden dat kinderen van de meer welgestelde ouders (Rivierenbuurt, Concertgebouwbuurt en Buitenveldert zijn heel duidelijk zogenaamde hoge status buurten) andere objecten vernielen dan kinderen uit lagere status gezinnen. Anders gezegd: Jongens met een technische opleiding (die in Zuid niet veel voorkomen) zullen eerder aan een lantaarnspaal "sleutelen" dan jongens van bijvoorbeeld het atheneum (die in Zuid verhoudingsgewijs wel veel voorkomen).

Tot zover deze globale indruk; in de volgende stap willen we nagaan op wat voor soort plekken vandalisme voorkomt.

Toetsing van de ideeën der environmentalisten

Als we eerst onze data globaal confronteren met de ideeën van Jeffery en Newman, zien we twee belangrijke en vreemde verschillen tussen hun theorie en onze uitkomsten:

- In het centrum van Amsterdam constateren we veel vernielingen (stadsdeel O, m.a.w. Amsterdam binnen de Singelgracht).
- In de "buitengebieden" rond Amsterdam constateren we weinig vernielingen (stadsdeel O9: landelijk gebied en ook stadsdeel De Bijlmermeer).

Wanneer we nu bovendien kijken in welke buurten van het centrum de meeste vernielingen plaatsvinden, valt op dat het aantal vernielingen het hoogst is in die buurten die qua rijkheid van het straatleven een wereldfaam genieten (de Wallen en de Jordaan). Dit zijn dus juist de buurten in Amsterdam waar het - tot verdriet van (sommige!) buurtbewoners - zo ongeveer 24 uur per dag "druk" is op straat. En over de "stedenbouwkundige lay-out" en "bouwwijze" hebben de environmentalisten ook weinig te klagen: Het stikt in deze buurten van de ramen en vensters met een prachtig uitzicht op straat.

Aan de andere kant constateren wij weinig vernielingen in gebieden waar volgens de theorie van Jeffery en Newman geen paal meer overeind zou behoren te staan, omdat er bijna geen enkele controle van bewoners en/of passanten (mogelijk) is. We doelen hier op het stadsdeel 9 (landelijk gebied, m.a.w. de groene grazige weiden en dergelijke rond de stad), en ook op De Bijlmer. Het landelijk gebied rond Amsterdam draagt met 42% van het oppervlak slechts 2% van het totaal aantal vernielingen op zijn schouders. In de Bijlmer vindt 4% van het totaal aantal vernielingen plaats, terwijl dit stadsdeel 12% van het totale oppervlak van Amsterdam beslaat. (Waarbij opgemerkt moet worden dat een deel van de Bijlmer nog onbebouwd voor woestijn ligt te spelen.) Het eenvoudige verband dat "waar veel mensen zijn, wordt weinig vernield; en waar weinig mensen zijn wordt veel vernield" gaat in ieder geval niet op. Het heeft er heel veel van weg dat dit (mogelijke) verband verstoord wordt door iets dat Mawby (1977) in zijn analyse van de Newman hypothesen ook al te berde bracht: namelijk het feit dat als er veel mensen op straat zijn er misschien wel meer controle is, maar dat er dan tegelijkertijd ook meer (potentiële) vernielers zijn.

Er bestaat echter nog een mogelijkheid de ideeën van de "environmentalisten" te toetsen. Met onze gedetailleerde kaart (zie kaart 1) verkeren we immers in de gelukkige omstandigheid dat we weten op welke plekken de vernielingen hebben plaatsgevonden. Het was simpelweg turven hoeveel er

verniëld werd op stille plekken. Wat wij tot stille plekken rekenen en wat daar verniëld is, kan de lezer in tabel 2 (bijlage 2 bij dit hoofdstuk) vinden*1.

Uit deze tabel blijkt dat 1.425 vernielingen (dat is 44% van het totaal aantal vernielingen) op "stille plekken" plaatsvinden.

We kunnen onze analyse echter nog een stapje verder voeren door na te gaan of er voor de diverse objecten verschillen bestaan in de mate waarin zij op stille plekken worden verniëld. Tevens is het daarbij - voor de lantaarnpalen en halteborden - mogelijk onderscheid te maken in grote en kleine vernielingen*2. Het resultaat is gepresenteerd in figuur 1 (bijlage 3 bij dit hoofdstuk).

Het zal duidelijk zijn dat grotere vernielingen vaker op stille plekken voorkomen. De verklaring ligt voor de hand: Op een stille plek loopt de verniëler minder kans gestoord te worden, zodat hij de tijd heeft voor een grotere vernieling.

We kunnen hier dus een ondersteuning van de ideeën van Newman c.s. in zien.

Ter afronding van dit stukje over de environmentalisten kunnen we het volgende zeggen.

Onze cijfers zijn enerzijds in strijd met het idee dat vernielingen vooral op stille plekken plaatsvinden, maar bieden er anderzijds ondersteuning voor. Op het eerste gezicht mag dit vreemd lijken, bij nader inzien is er een logische verklaring voor.

Het is duidelijk dat de factor "zichtbaarheid" niet alle vernielingen voorkomt (denk aan het centrum) en het is ook niet zo dat op alle stille plekken "automatisch" veel vernielingen voorkomen (Landelijk Gebied en Bijlmer). Met andere woorden met de ideeën van de environmentalisten kan je niet verklaren waarom er veel of weinig vandalisme in een buurt (c.q. stadsdeel) voorkomt. Het is echter wel mogelijk met behulp van die ideeën aan te geven waar binnen een bepaalde buurt (voor de ene buurt zal dat overigens beter gaan

*1 Stadsdeel Centrum (0) ontbreekt in deze tabel omdat we aangenomen hebben dat hier geen stille plekken zijn. De stadsdelen Landelijk Gebied (9) en Bijlmer (-) zijn apart opgenomen omdat elke vernieling daar op een stille plek plaatsvindt.

*2 Dit onderscheid in grote en kleine vernielingen is ook op het voorbeeldkaartje te zien. Overigens moet de lezer zich bij een "grote" vernieling niet al te schokkend werk voorstellen. Spel en prestige zijn waarschijnlijk de motieven voor zowel grote als kleine vernielingen aan halteborden en lantaarnpalen.

dan voor de andere buurt) het merendeel van de vernielingen zich laat lokaliseren: vooral op stille plekken!

Concentreert vandalisme zich rond voorzieningen?

Bij de beantwoording van bovenstaande vraag is de detailkaart van Amsterdam wederom van nut. Ten aanzien van het begrip voorzieningen hebben we ons hier beperkt tot speeltuinen, jongerencentra en sportparken.

Uit het turen op de kaart bleek dat vernielingen zich vrijwel nergens bleken te concentreren rond speeltuinen en jongerencentra.

Ten aanzien van sportparken (overigens vanzelfsprekend niet alleen een jeugdvoorziening) constateerden we echter dat vernielingen hier wel degelijk een concentratie vertonen.

Overigens beschikten wij voor sportparken tevens over de "inbraakcijfers". Wanneer nu het aantal vernielingen rond de sportparken vergeleken wordt met het aantal inbraken op de sportparken, blijkt er een duidelijk positief verband te zijn; dus als er op en om het sportpark veel vernield wordt, vinden er over het algemeen ook veel inbraken plaats. Ongetwijfeld een belangrijke vondst, maar met de interpretatie van het verband is voorzichtigheid geboden. Men zou kunnen veronderstellen dat rond en op de sportparken waar veel vernield en ingebroken wordt, de zichtbaarheid en controle geringer zijn dan rond en op de sportparken die weinig last hebben van deze verschijnselen.

Een andere mogelijke verklaring (die overigens de eerste verklaring niet persé uitsluit) is dat vandalisme en kleine inbraken vaak hand in hand gaan.

"Jongens, ik heb vanavond geen zin in het uitgooien van lantaarnpalen, ik weet in de kantine van de voetbalclub nog een mooie stereo te staan" (in onze tijd ging het nog om gevulde koeken).

Een erg suggestief voorbeeld, en ook in engels onderzoek van Gladstone (1978) wordt op een dergelijk verband gewezen.

Volgens deze onderzoeker gaat het zowel bij de vernielingen als bij de inbraakjes om het aanzien in de groep.

Overigens wijzen we erop dat beide bovenstaande verklaringen slechts aangeven waarom vandalisme en inbraak samengaan; ze geven niet aan waarom de verschijnselen überhaupt voorkomen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de veronderstelling "vernielingen concentreren zich rond voorzieningen" door onze cijfers noch duidelijk bevestigd, noch geheel ontkend wordt. Een belangrijker vondst is het positieve verband tussen inbraken en vernielingen rond sportparken. Mogelijk een aanwijzing dat vandalisme en kleine inbraken vaak hand in hand gaan.

Par. 3.4. De resultaten van het onderzoek:

Conclusies aan de hand van de "buurtgegevens"

Beïnvloedt voorzieningennivo de mate van vandalisme?

Aansluitend op het eind van de vorige paragraaf vangen we hier aan met de bespreking van de gegevens die betrekking hebben op de vraag of veel jeugdvoorzieningen in een buurt vandalisme zullen doen toe- of afnemen.

Om deze veronderstelling te kunnen toetsen hebben we voor 22 buurten het aantal speeltuinen, buurthuizen en jongeren-centra opgezocht. Er bleek echter nauwelijks een verband te bestaan tussen het aantal van die voorzieningen en het aantal vernielingen wat in de diverse buurten plaatsvindt (zoals de lezer zelf in bijlage 4 kan constateren).

We geloven echter niet dat dit wil zeggen dat het voorzieningennivo nauwelijks een rol speelt bij de verklaring van de hoeveelheid vandalisme in een buurt. De data over voorzieningen die we hier gebruikt hebben, zijn namelijk op zijn zachtst gezegd zwak; in die zin dat ze te weinig aangeven hoe de jeugd uit een bepaalde buurt zich zou kunnen vermaken.

Een voorbeeld: Dat er in Noord geen bioscoop is, is voor de jongeren aldaar een stuk vervelender dan het ontbreken van een bioscoop in Buitenveldert voor de Buitenveldertse jongeren, daar Noord qua reistijd toch een stuk verder van het centrum ligt.

Hier is dus geen duidelijke conclusie; we komen in de volgende paragraaf nog uitgebreid op de rol van voorzieningen terug.

De dader georiënteerde theorieën

Zoals in de inleiding uiteen is gezet, worden de dader gerichte theorieën in eerste instantie getoetst aan de hand van cijfers die op buurten betrekking hebben. Dat deze werkwijze interpretatieproblemen oproept, is reeds in par. 3.1. besproken. Er is echter nog een belangrijk probleem, dat we tot nu toe onvermeld hebben gelaten.

We willen in deze paragraaf uitspraken doen over "vandalen", hetgeen betekent dat we ervan uit moeten gaan dat het aantal vernielingen in een buurt een goede indicatie geeft van het aantal "vernielers" dat in die buurt woont. Wellicht is een verduidelijking op zijn plaats: Stel dat het merendeel van de vernielingen in een buurt aangericht wordt door jongeren die uit andere buurten komen. In dat geval heeft het geen zin om het aantal vernielingen in die buurt in verband te brengen met gegevens omtrent de mensen (jongeren) die in de betreffende buurt wonen^{*}.

* In feite speelde dit probleem ook al bij de vraag of voorzieningen tot meer of minder vandalisme leiden.

Uit cijfers (summiere rapporten en processen verbaal) bleek echter dat voor overtredingen als baldadigheid en vernieling over het algemeen geldt dat de woning van de dader en de plek waar de overtreding begaan is, niet ver uit elkaar liggen*. Dat betekende dat het aantal vernielingen in een buurt als een redelijke maat voor het aantal "vandalen" in diezelfde buurt beschouwd mocht worden.

Een uitzondering hierop vormt het centrum. Het komt zeer vaak voor dat de jongeren die in het centrum vernielen, elders wonen. Op deze bevinding steunt de in de vorige paragraaf vermelde conclusie dat het vandalisme in het centrum vooral een bijproduct is van uitgaan.

Alvorens nu tot de bespreking van de eigenlijke "ecologische analyse" over te gaan, nog even de vier belangrijkste veronderstellingen, die uit hoofdstuk 2 gedestilleerd kunnen worden.

1. Vandalisme komt vooral voor in lower class buurten (zie Cohen, Cloward en Ohlin). Overigens denken we hierbij niet direct aan speel- of prestige vandalisme. Bij toetsing van deze veronderstelling moeten we hiermee rekening houden.
 2. Vandalisme komt in allerlei buurten voor (Matza). Dat betekent dat vooral het aantal kinderen in een buurt invloed zou moeten hebben op de mate van vandalisme.
- De laatste twee hypothesen stammen af van de denkbeelden van Shaw en McKay.
3. Vandalisme - met name speelvandalisme - komt voor in sociaal gedesorganiseerde buurten.
 4. Het vandalisme - wederom denken we hier met name aan speelvandalisme - zal, naarmate de afstand tot het centrum groter wordt, afnemen.

Hoe wij precies met deze variabelen gegooid hebben, laten we hier onbesproken. U kunt het nalezen in de scriptie. Het is alleén wel van belang er expliciet op te wijzen dat er alleén een duidelijk verband bestaat tussen het percentage jongeren van 10-19 jaar en het aantal vernielingen in een buurt. In feite valt daaruit al op te maken dat alleén de tweede hypothese (Matza) ondersteund wordt.

Vanzelfsprekend stelden we ons de vraag: "Hoe komt dat?". Wat betreft de eerste twee veronderstellingen formuleren we het antwoord als volgt:

De meeste sub-culturele theorieën zijn nauwelijks bruikbaar bij het verklaren van het spreidingspatroon van het door ons gemeten vandalisme; het moet echter niet uitgesloten

* Deze bevinding stemt overeen met de resultaten van Amerikaans onderzoek, waaruit bleek dat in Philadelphia meer dan 75% van gepakte vandalen hun vernieldaden binnen een straal van 1 kilometer rond hun woning begaan. (Zie Turner '69)

worden geacht dat deze theorieën bij verklaring van ander-soortig "zwaarder" vandalisme wel nuttig zijn. Slechts de theorie van Matza lijkt bij te dragen tot de verklaring van het spreidingspatroon van het door ons gemeten vandalisme. Als we ervan uit gaan dat Matza's theorie vooral betrekking heeft op het zogenaamde prestigevandalisme, dan is, gezien de aard van onze cijfers, bovenstaande constatering niet onlogisch.

De veronderstellingen, die uit de denkbeelden van Shaw en McKay zijn afgeleid, worden zoals gezegd beiden niet ondersteund door de cijfers: in de 19e eeuwse gordel wordt niet veel vernield. Dit wijst er ons inziens op dat "sociaal georganiseerde" buurten in Amsterdam nauwelijks te vinden zijn; en als dergelijke buurten voorkomen, liggen ze niet daar waar Shaw en McKay die buurten op grond van het ringen- of zone-model (zie paragraaf 2.2.1.) zouden voorspellen. Zo zijn de buurten in de 19e eeuwse gordel functioneel te sterk in het geheel van de stad geïntegreerd om er een duidelijk afwijkende sub-cultuur te doen ontstaan.

Aan de andere kant is het opvallend dat buurten als 71 en 73 (in Amsterdam-Noord) en 88 (de punt van Osdorp) aan de rand van de stad liggen, terwijl het vandalisme er aanzienlijk is. We concluderen derhalve voorzichtig dat juist in deze buurten een levensstijl heerst, waardoor vandalisme een wat vaker voorkomend verschijnsel is dan elders.

Dat zou betekenen dat de bevindingen van Shaw en McKay nog steeds toepasbaar zijn, waarbij echter wel bedacht moet worden dat het ringen-model, waar de denkbeelden van Shaw en McKay voor een deel op gebaseerd zijn, voor Amsterdam slecht op gaat. (Dit laatste is overigens in ander geografisch onderzoek al aangetoond.)

Tot zover de voornaamste conclusies uit onze ecologische analyse. We herinneren eraan dat in paragraaf 3.1. gezegd is dat het hier niet meer dan voorzichtige conclusies betreft. Het "controleren" van deze uitspraken is één van de functies van de interviewfase die in de volgende paragraaf ter sprake komt.

Par. 3.5. De interviewfase

De interviewfase kan in twee delen uiteengelegd worden. In de eerste plaats zijn er de vraaggesprekken met de storingsmonteurs van het G.E.B. (Gemeente Energie Bedrijf) en voorts gesprekken met schoolhoofden, jongerenwerkers en wijkagenten (oftewel "sleutelpersonen").

Die tweedeling loopt parallel met het onderscheid tussen "environmentalistische ideeën" en "dader gerichte theorieën".

De gesprekken met monteurs

De monteurs zijn werkzaam in één van de zes G.E.B. rayons - qua grootte vergelijkbaar met stadsdelen. Op basis van onze

cijfers spraken wij met monteurs uit West, Noord en Centrum. Uit de gesprekken bleek dat het beeld dat zij van vernielingen hebben, vrij goed overeen komt met het beeld dat onze cijfers oproept.

De conclusies laten zich als volgt samenvatten:

- Hetgeen we in paragraaf 4 over de ideeën der environmentalisten concludeerden, wordt door de monteurs perfect bevestigd: vooral de zwaardere vernielingen komen op stille plekken voor.
- Daaraan kan worden toegevoegd dat de monteurs (Noord en West) veel vernielingen rond scholen constateren.
- De door ons gevonden spreiding van vernielingen wordt door de monteurs bevestigd. Een uitzondering vormt echter de Banne Buiksloot 2 (nr 70) waar het volgens de monteurs heet aan toe gaat. Zij gaven er zelf een (ecologische) verklaring voor:
Zo'n nieuwe buurt stroomt vol met gezinnen met veel jonge kinderen. Voor deze kinderen zijn de banden die ze in hun oorspronkelijke woonbuurt hadden, abrupt verbroken en banden met en in de nieuwe woonbuurt zijn er nog niet. De kinderen weten niet wat ze moeten doen, wat bovendien nog versterkt wordt doordat er in Noord "geen pest te doen is".
Het resultaat: verveling en vandalisme.

Tot besluit van deze bespreking wijzen we er op dat de mensen die op het zogenaamde uitvoerende nivo werkzaam zijn klaarblijkelijk een goed beeld hebben van de locatie van vernielingen, ons inziens vaak beter dan hun chefs die achter het buro zitten.

Gesprekken met "sleutelpersonen"

Evenals Shaw en McKay deden, hanteren we de uitkomsten van de ecologische analyse als uitgangspunten voor deze "veldwerkfase".

In de eerste plaats hebben we met behulp van de uitkomsten de buurten gekozen waar we de interviews wilden houden. In de vorige paragraaf bleek dat met name de Dierenriembuurt (73) en De punt van Osdorp (88) iets terug te vinden zou kunnen zijn van een situatie die door Shaw en McKay met sociale desorganisatie wordt aangeduid. Het ligt dus voor de hand dat we gewapend met pen en papier, naar deze buurten trokken.

In de tweede plaats hebben de resultaten zoals in de vorige paragraaf besproken, mede bepaald welke vragen er gesteld werden.

Het was de bedoeling dat de interviewfase ons relevante informatie op moest leveren ten aanzien van de volgende zeven punten:

1. Wat, wanneer en door wie wordt er vernield.
2. De maatschappelijke en gezinssituatie van jongeren die vernielen.
3. Vandalisme als groepsproces.

4. De motivaties c.q. oorzaken van vandalisme.
5. De situatie in de buurten.
6. De verhouding tussen jongeren die vernielen en overige bewoners.
7. De rol van voorzieningen.

Wij vroegen ons vervolgens af welke personen over deze punten het meest te vertellen zouden hebben, waarbij we tevens wilden vermijden te eenzijdige informatie voorgeschoteld te krijgen.

Natuurlijk speelde in laatste instantie praktische punten (wilde men meewerken, zo ja op welke termijn) een doorslaggevende rol bij het tot stand komen van het uiteindelijke lijstje met "uitverkorenen", zoals dat hieronder is opgenomen*.

Osdorp:

- jongerenwerker
(professioneel)
- wijkagent
- schoolhoofd lagere school

Dierenriembuurt:

- jongerenwerker
(professioneel)
- wijkagent
- schoolhoofd lagere school
- vrijwilliger jongerenwerk

Dat de keus van sleutelpersonen zo uitviel, was er de oorzaak van dat ons vrijwel uitsluitend informatie werd verschaft over twee groepen jongeren.

Wijkagenten en jongerenwerkers spraken met name over gangs (een stuk of tien jongens van + 15-20 jaar), die vaak hun onderkomen in de jongerencentra hebben. Van deze jongeren werd eenzelfde soort beeld gegeven als uit het rapport van J.A.N. en de theorie van Cohen naar voren kwam: Een slechte maatschappelijke situatie (qua scholing en werk), zwakke gezinsbanden (dus ook weinig ouderlijke controle) plus weinig op hun behoeften aansluitende recreatiemogelijkheden leiden tot het uithalen van "rottigheid", waaronder zo af en toe forse vernielingen.

Het schoolhoofd uit Osdorp daarentegen vestigde onze aandacht op het verschijnsel dat de lagere school-kinderen tamelijk veel vernielen. Volgens haar bestaat er geen relatie tussen bijvoorbeeld schoolprestaties van de kinderen of het statusnivo van de ouders enerzijds en de vernielingen anderzijds.

* U zult zich wellicht afvragen waarom wij niet bij leraren van scholen voor het voortgezet onderwijs op bezoek zijn gegaan. Wat betreft de Dierenriembuurt ligt dat simpel: Er zijn slechts lagere scholen. In Osdorp hadden we graag met een leraar van de Osdorper Scholen Gemeenschap gesproken; wij moesten echter te lang wachten op toezegging van medewerking, zodat er helaas geen gesprek plaats kon vinden.

Bovenstaande constatering brengen ons direct bij de belangrijkste conclusie die uit de gesprekken getrokken kan worden: Het verschijnsel vandalisme heeft twee gezichten. Aan de ene kant zijn er de groepen lower class jongeren, die men als "gangs" zou kunnen omschrijven, die bij tijd en wijle vrij spectaculaire vernielingen voor hun rekening nemen. Aan de andere kant is vandalisme ook voor een belangrijk deel een wijd verbreid, zij het minder in het oog springend, tijdverdrijf van "allerlei" jongeren.

Na deze belangrijke constatering is het nuttig na te gaan of de conclusies uit de vorige paragraaf door de gesprekken bevestigd c.q. verdiept worden.

Ten eerste hebben we gesteld dat vandalisme geen specifiek "lower class" verschijnsel is. De gesprekken - met name die met de schoolhoofden - steunen deze conclusie. Betekent dit nu dat Matza het met zijn verklaring van vandalisme bij het rechte eind heeft? Volgens hem proberen jongeren door middel van vandalisme en andere vormen van delinkwentie in feite de rol van volwassen man te spelen. Als beeld van volwassenheid hebben zij een soort superman idee voor ogen, waarin opwinding, avontuur, hardheid en snel financieel succes centraal staan. Geen van de sleutelpersonen heeft echter iets gezegd wat sterk in deze richting wijst. Daarbij moet echter wel aangekend worden dat in deze gesprekken enerzijds de aandacht op de lower class jongeren en anderzijds op de lagere school jeugd werd gevestigd. De vandalisme bedrivers die aan Matza's theorie beantwoorden, moeten volgens ons met name op allerlei typen scholen van het voortgezet onderwijs gezocht worden. Dit idee stemt ook overeen met de resultaten van de enquête die Gladstone ('78) hield onder leerlingen van verschillende scholen voor voortgezet onderwijs. Een belangrijke verklaring voor vandalisme is volgens hen de status promotie in de groep, terwijl de factor status nauwelijks verband houdt met vandalisme.

Een tweede vraag is of in Osdorp en de Dierenriembuurt een "levenspatroon" is aan te treffen dat vandalisme in de hand werkt. Op grond van de gesprekken concluderen we (nog steeds voorzichtig) dat dit ten dele het geval zal zijn.

We geloven namelijk dat de reeds genoemde bendevoorming mede een gevolg is van de situatie in de buurt. Deze situatie is te omschrijven als een sub-cultuur van kansarme groepen. De buurt - waar de mensen maar weinig uitkomen - biedt een nogal haveloze aanblik. De huisvesting laat te wensen over en binnen de gezinnen bestaat weinig aandacht voor de kinderen. De jongeren zoeken hun vertier vooral buitenshuis en daar zijn voor hen weinig mogelijkheden tot (getolereerde) vrije tijdsbesteding. Aangezien de sociale controle gering is, hebben de jongeren op straat vrij spel.

We wijzen erop dat deze buurtsituatie niet zo zeer op te vatten is als een verklaring van al het vandalisme wat daar plaatsvindt, maar eerder als de oorzaak van het "extra" vandalisme ten gevolge van de gangvorming.

Wat betreft die gangvorming valt op te merken dat de meningen van de "sleutelpersonen" ten dele parallel liepen met de theorie van Cloward en Ohlin. Zowel in Osdorp als in de Die-renriembuurt kregen we te horen dat knokken met buitenstaanders een nogal essentieel onderdeel van het ganggebeuren vormt. Dit zou dan met name zo zijn als een groep geen onderkomen in de vorm van een jongeren centrum heeft (in vaktermen noemt men dit een "zwerfgroep"). Met enige fantasie zou men in zo'n jongeren centrum het begrip territorium van Cloward en Ohlin kunnen herkennen.

Ten derde moeten we proberen wat meer te zeggen over de hypothesen dat jeugd-voorzieningen het vandalisme zullen doen afnemen en dat het vandalisme zich rond jeugd-voorzieningen concentreert.

- Ten aanzien van de tweede hypothese zijn de meningen vrij unaniem geweest. De sleutelpersonen vinden dat er zich concentraties voordoen rond bepaalde voorzieningen. Met name rond jongeren centra en scholen, maar ook de sportparken werden een keer genoemd. Dit klopt niet erg met onze bevindingen: concentraties rond jongeren centra deden zich op onze vernielkaart nauwelijks voor. Ook de storingsmonteurs namen een dergelijk verschijnsel niet waar. Wellicht komt dat omdat rond jongeren centra juist geen palen, borden en bomen vernield worden, maar wel andere objecten.
- Over de hypothese dat jeugd-voorzieningen vandalisme doen afnemen hebben we in hoofdstuk 4 geen uitspraak durven doen. Ook naar aanleiding van de gesprekken is het niet mogelijk om tot een eenduidige uitspraak te komen. We kunnen veronderstellen dat de hypothese opgaat als er voorzieningen zijn die goed bij de behoeften van bepaalde groepen jongeren aansluiten. In de eerste plaats moeten er dan sportmogelijkheden zijn die geen al te sterke discipline vragen. In de tweede plaats moeten het jongeren centra zijn waar de jongeren zelf mede verantwoordelijkheid hebben voor de gebeurtenissen en activiteiten die er plaatsvinden. Deze beide punten sluiten aan bij het Franse onderzoek Responses à la violence (zie par. 2.6.). Hier kan nog aan toegevoegd worden dat de resultaten van het Wincroft project (Smith e.a. '72) er op lijken te duiden dat een vormingselement in de vrijetijds besteding de meeste vruchten (in de zin van minder vandalisme) afwerpt. Als dit soort voorzieningen er zijn is het overigens niet zo dat het vandalisme uitgebannen zal zijn. De invloed die zij hebben op het gedrag van de jeugd mag ons inziens niet overschat worden. Nader onderzoek op dit terrein lijkt zeer gewenst.

Tot zover de conclusies die rechtstreeks binnen het kader van onze theorieën passen.

In het kader van dit boek lijkt het ons zinvol om wat extra aandacht te schenken aan een tweetal punten die door de wijk-agenten naar voren werden gebracht.

De wijkagenten in Noord proberen een goed contact met de lastige jongerengroepen van de grond te krijgen. In sommige buurten lukt dat heel aardig, en draagt dat contact ertoe bij dat de moeilijkheden in zo'n buurt afnemen. Deze interpretatie van hun taak levert echter ook de nodige problemen op, met name met collega-agenten. De "gewone" agenten streven namelijk vaak een "harde" aanpak van de jongeren na. Die harde aanpak houdt in dat de agenten de jongeren zoveel mogelijk proberen te pakken op overtredingen als het rijden op opgevoerde brommers. Het zal duidelijk zijn dat op die manier de wijkagenten - die immers ook uniformen dragen - weinig kans maken op toenadering tot de jongeren.

Een ander punt betreft de houding van de burgers ten aanzien van vandalisme. Deze houding wordt met name gekenmerkt door angst. Deze angst manifesteert zich bijvoorbeeld in het 's avonds niet over straat durven te lopen en het passief blijven als men vernielingen ziet gebeuren. De wijkagent in Osdorp betreurt dit laatste. Want als niemand tegen vandalen wil getuigen, kan je ze ook niet straffen.

In combinatie met de reeds gesignaleerde "ontwijkende" houding van de ouders van kinderen die vernielen, wordt een beeld van onmacht van bewoners opgeroepen.

Het kan ook nog wel anders. Zo is het voorgekomen dat een aantal mensen zich organiseerde in groepjes, die 's avonds en 's nachts postten om uit te vinden wie hun boxen vernielden.

Tot besluit van deze paragraaf gaan we nog even in op de bruikbaarheid van sleutelpersoononderzoeken.

Wij hebben zoals gezegd de interviewfase gestructureerd aan de hand van onze data. Deze opzet is zeker niet de enige mogelijke. Het is denkbaar dat in het kader van een preventieproject de tijd voor een (uitgebreid) kwantitatief onderzoek ontbreekt. In dat geval kan men overwegen met een interviewfase te volstaan. Met name in kleinere gemeenten kan op deze wijze al een goede situatieschets van een bepaalde problematiek verkregen worden.

Par. 3.6. Conclusies en praktisch nut van het onderzoek

De waarde van een onderzoek als het onze moet gelegen zijn in de toepasbaarheid ervan. Wanneer wij nu de slotconclusies op een rijtje zetten, is het de bedoeling dat die conclusies tevens uitgangspunten vormen voor preventie van vandalisme. Er kan daarbij een duidelijke parallel getrokken worden met de Nota "Voorkoming Misdrijven". Ons onderzoek is in feite op te vatten als de fases 1 (onderzoek en verzameling van

gegevens) en 2 (verdere analyse) van "werkzaamheden ten aanzien van de preventie van strafbare feiten". Op grond van die fases 1 en 2 moeten "doelen en middelen voor preventie" gekozen worden.

Het zal duidelijk zijn dat elke specifieke situatie haar eigen doelen en middelen vereist. Bovendien zullen randvoorwaarden als beschikbare tijd, mankracht en geld een doorslaggevende rol spelen bij de bepaling van de uiteindelijke inhoud en omvang van de preventie-maatregelen. (In de volgende hoofdstukken wordt hier nog uitgebreid op teruggekomen.)

Nu is het niet de bedoeling dat we hier een dergelijk keuze-proces gaan simuleren; wij zullen slechts aangeven aan welke preventie-maatregelen - met als doel een (absolute of relatieve) vermindering van vandalisme - op grond van de resultaten van ons onderzoek gedacht kan worden. Daarbij worden zo mogelijk "voors" en "tegens" van diverse maatregelen genoemd.

We brengen in de bespreking van de praktijkgerichte conclusies de volgende vierdeling aan:

- de school
- voorzieningen
- de houding van de burger
- de "environmentalistische benadering"

De school

Zoals we al eerder opmerkten lijkt vandalisme een verschijnsel met twee gezichten:

- Het eerste gezicht krijgt de meeste aandacht. Het is het beeld van de jongeren die lid zijn van bendes of "gangs". Vooral de sub-culturele theorieën uit hoofdstuk 3 tonen ons deze prent, die op zich niet onjuist is, maar wel een grove vertekening geeft als we spreken over "het" vandalisme. We geloven namelijk niet dat de "gangs" verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor het merendeel der vernielingen in Amsterdam. Door deze aandacht die men aan "gang"-jongeren (en hun achtergrond) geeft, ziet men niet het tweede gezicht van het vandalisme.
- Dat is het veel gewonere en minder spectaculaire gezicht: al de jongeren die zo nu en dan iets slopen. Voor deze (veel grotere) groep gaan de meeste sub-culturele theorieën over de lower class achtergrond van het verschijnsel vandalisme kennelijk nauwelijks op.

Als de bovenstaande ideeën juist zijn, kunnen we ons afvragen in hoeverre de eventuele toename van het vandalisme in de laatste tijd juist gezocht moet worden in het gedrag van die grote groep jongeren. Mede hierdoor wordt de vraag "wat doen we aan dat vandalisme" veel moeilijker te beantwoorden:

- Een kleine groep "bende leden" is tenminste nog afgrensbaar en te overzien. Men kan bijvoorbeeld voor hen bepaalde voorzieningen ontwerpen. Hierop komen we straks terug.
- Als we echter gaan praten over de veel grotere groep van

jongeren die vernielen, wordt de zaak veel minder duidelijk. We weten weliswaar het een en ander over de motieven van dat vandalisme, maar niet veel over de oorzaken van de grote toename in de laatste jaren^{*}.

We zullen echter toch een poging wagen enige mogelijkheden tot preventie aan te dragen.

Indien men zich met oorzaakgerichte preventie zou willen bezig houden, ligt het voor de hand scholen van lager en voortgezet onderwijs als ingang te kiezen. Zo kan men immers vele jongeren tegelijk bereiken.

Er zijn zeer recentelijk ervaringen opgedaan met vandalisme projecten op scholen. Zo heeft in Rotterdam het openbaar vervoer bedrijf (de R.E.T.) een voorlichter in dienst, die scholen langs trekt en gedurende enkele uren een praatje houdt over de door vandalisme veroorzaakte ellende. Of deze voorlichtingscampagne succes heeft, is tot op heden onbekend. Het lijkt ons op het eerste gezicht een bezwaar dat de leerlingen slechts gedurende korte duur met de "problemen van hun daden" geconfronteerd worden.

Over het algemeen is voor gedragsverandering meer tijd nodig en vaak ook meer dan alleen voorlichting. Men kan bijvoorbeeld denken aan het hanteren van beloningen en straffen.

Dit brengt ons dan onder andere bij een amerikaans project. Men trok hier een bepaald bedrag uit voor de (op basis van voorgaande jaren) verwachte schade ten gevolge van vandalisme. Als het uiteindelijke schadebedrag geringer zou zijn, werd het resterende geld geïnvesteerd in bepaalde jeugdvoorzieningen. Met deze regeling werden gunstige resultaten geboekt. Opvallend is dat een vorm van straf (voor hen die blijven vernielen) in geen enkel ons bekend project wordt toegepast.

De veel gehoorde suggestie (wèl reeds als rechterlijke sanctie toegepast) "laat ze het zelf repareren", is wellicht zo gek nog niet (vergelijk de opmerking over de oorzaken van vandalisme in de noot op pagina 19). De mogelijkheden op dit gebied zijn natuurlijk legio. Men moet zich echter hoeden voor het klakkeloos rondstrooien van informatie en regelingen. Het gevaar van tegengestelde effecten of ongewenste

* Als de oorzaken van vandalisme ter sprake komen, wordt bijvoorbeeld gewezen op factoren als de verminderde (sociale) controle of de tegenwoordige wegwerpcultuur, waarin alles even makkelijk vervangen kan worden (en het ook niet erg is als er iets stuk gaat).

Verder onderzoek is noodzakelijk om wat meer helderheid in deze materie te krijgen. Zo lang dit niet gebeurd is, zijn vele preventie-maatregelen niet meer dan experimenten, waarmee het "afwachten geblazen is".

neveneffecten is dan groot^{*}. Bij het uitvoeren van projecten op school zullen overleg met "deskundigen" (in ieder geval de betrokken leraren) en het gedegen kennis nemen van de resultaten van andere experimenten zeer noodzakelijk zijn.

Voorzieningen

Zoals hierboven al gezegd is, kan voor bepaalde kleine groepen "lastige jongeren" gedacht worden aan het scheppen van bepaalde recreatie mogelijkheden. In eerste instantie is hier natuurlijk een taak weggelegd voor het jongerenwerk. Toch geloven we dat de politie op dit terrein in sommige gevallen ook enige inbreng kan hebben. Daarbij komen we terug op het in paragraaf 3.5. door de wijkagenten genoemde voorbeeld van de brommerrijdende jeugd. In plaats van op ze te jagen, kan men als preventieve maatregel ook het meewerken aan de tot stand koming van een crossterrein overwegen. Een voordeel van een dergelijke handelwijze is dat de verstandhouding tussen politie en de betreffende jongeren waarschijnlijk zal verbeteren.

Er ligt hier natuurlijk een duidelijke tegenstelling met de meer "repressieve benadering" die hieronder aan bod komt.

De houding van de burger

In paragraaf 3.5. werd geconstateerd dat de houding van de burger niet bepaald "vandalisme bestrijdend" is. Indien de burgers meer (sociale) controle uitoefenen, zal het vandalisme wellicht verminderen.

In geval van klein vandalisme zou de burger zelf op kunnen treden en bij het zwaardere werk zou hij onverwijld aangifte moeten doen bij de politie, zodat (eventueel) repressief optreden kan volgen. Derhalve zal de burger in de eerste plaats meer betrokken moeten zijn met wat er op straat gebeurt en hoe het er daar uit ziet. Om dit te bereiken kan men aan "environmental design" denken (daar zullen we hieronder aandacht aan besteden), maar ook aan het geven van voorlichting. Dit zou dan bijvoorbeeld op ouderavonden van scholen kunnen plaatsvinden, wellicht in combinatie met een project voor de leerlingen.

Het lijkt ons dat bij de ouders in de eerste plaats de houding "mijn kind doet zoets niet" moet worden weggenomen. Tevens kunnen ook concrete maatregelen in overweging gegeven worden. Zo experimenteert men in Engeland met het per toerbeurt door ouders of opgeleide spelleiders toezicht houden op kinderspeelplaatsen.

* Als voorbeeld kan hier het idee genoemd worden een prijs uit te loven voor de school met het minste vandalisme. Dit zou onder andere als effect kunnen hebben dat leerlingen van school x bij school y gaan vernielen. Het idee stamt uit Rotterdam en is overigens niet tot uitvoer gebracht.

Tijdens dit verhaal over controle heeft men zich misschien afgevraagd of betrokkenheid en daaruit voortvloeiende controle vandalisme inderdaad doet verminderen. In een studie over vandalisme in bussen (zie Mayhew 1976) bleek dat van controle door chauffeurs een sterke preventieve werking uitging. Er is in dit voorbeeld sprake van een overzichtelijke en beperkte ruimte. Dit doet vermoeden dat ook de controle op bijvoorbeeld speelplaatsen tamelijk effectief kan zijn waar het "kindervandalisme" betreft. Wanneer het echter om vandalisme gaat, dat "ergens" op straat plaatsvindt, zal verhoogde betrokkenheid en controle door burgers waarschijnlijk niet zulke spectaculaire resultaten opleveren.

Naast de controle moet er iets gedaan worden aan de angstgevoelens die vele mensen hebben. Het schort dan wellicht niet aan de betrokkenheid; de angst voor represailles staat het ondernemen van actie in de weg. We zijn hiermee echter op een terrein aangeland waar onze kennis ophoudt.

De "environmentalistische benadering"

Kort samengevat kunnen we ten aanzien van de environmentalisten concluderen dat met hun ideeën niets gezegd kan worden over de oorzaken van vandalisme; wél over de plaats waar vandalisme zal voorkomen. Dit zullen, afgezien van het centrum, vooral "stille plekken" in woonbuurten zijn, waar de mogelijkheden tot controle gering zijn.

Deze constatering heeft waarschijnlijk veel weg van het in-trappen van een open deur en niet zo veel nut voor de politiemans die zich met voorkoming van vandalisme wil bezig houden. Immers de verhoging van de zichtbaarheid en dus vergroting van de mogelijkheden van sociale controle is vooral een zaak voor (toekomstige) planners, stedenbouwkundigen en architecten*.

Een maatregel die wel binnen het bereik ligt, is in overleg met gemeentelijke diensten het verstevigen van de objecten die op de stille plekken staan.

Het probleem is echter dat men zich hiermee tot symptoombestrijding beperkt. Het effect is derhalve onzeker. Gezien het spel- en prestige element wat veel vandalisme kenmerkt,

* In welke mate een architectonisch ontwerp dat meer mogelijkheden biedt tot controle, het vandalisme doet afnemen, is overigens een open vraag. De oorzaken van vandalisme worden immers onaangetast gelaten. Uit onderzoek in onder meer Londen (zie Wilson) is gebleken dat de hoeveelheid vernielingen in verschillende typen woonblokken niet zo zeer varieert met verschillen in "defensible space kenmerken" maar vooral met het aantal kinderen dat in de diverse blokken woont

is het immers goed denkbaar dat met verdubbelde energie geprobeerd zal worden de zaak stuk te krijgen: "Hé, ze hebben tegenwoordig plastic ruiten. Dat laten we niet op ons zitten; zou je er een gat in kunnen branden?"

Er zijn evenwel voorbeelden te vinden waar de zogenaamde "target-hardening" het vandalisme aan een bepaald object doet afnemen. Ook in dat geval liggen er nog wel een aantal problemen op de loer:

- Over het algemeen betekent versteviging van een object dat de kosten van het object groter worden. De reparatie aan een vernield object is in dat geval ook duurder.
- Versteviging van een object kan onbehagen bij het publiek opwekken. Men denke bijvoorbeeld aan betonnen bushokjes: praktisch niet stuk te krijgen, maar wel lelijk.
- De vernielingen kunnen zich naar andere - makkelijker te vernielen - objecten verplaatsen.

Concluderend menen wij dat met maatregelen als "target-hardening" en "defensible space" vandalisme op de plaats van toepassing van deze middelen wel valt te verminderen; het is echter zeer de vraag of de vernielingen niet elders zullen plaatsvinden. De oorzaken blijven immers onverminderd voortbestaan.

Tot besluit van deze paragraaf wijzen we erop dat er hier geen volledig overzicht van preventie-maatregelen is gegeven. We hebben hier slechts op een terloopse wijze enige voorbeelden van preventie behandeld en nog geen aandacht besteed aan de wijze waarop preventiewerkzaamheden opgezet kunnen worden.

Dat zal in het volgende hoofdstuk gebeuren.

Tabel 1

Aantal vernielingen per stadsdeel, waarbij onderscheid tussen grote en kleine vernielingen aan lantaarnpalen, grote en kleine vernielingen aan halteborden en vernielingen aan bomen.

<u>Stadsdelen</u>	<u>Lantaarnpalen</u>		<u>Halteborden</u>		<u>Bomen</u>
	<u>groot</u>	<u>klein</u>	<u>groot</u>	<u>klein</u>	
1. Oud West	9	123	15	11	9
2. Oud Zuid	7	113	12	21	25
3. Oost	5	71	9	31	15
4. Watergraafsmeer	6	84	5	12	5
5. Zuid	5	92	15	47	51
6. Bos en Lommer	8	83	10	42	16
7. Noord	77	539	15	60	53
8. West Tuinsteden	35	313	38	46	25
9. Landelijk gebied	6	59	11	5	1
- Bijlmer	8	84	5	21	6
0. Centrum	28	780	24	28	2
Totaal alle stadsdelen	194	2.341	159	324	208

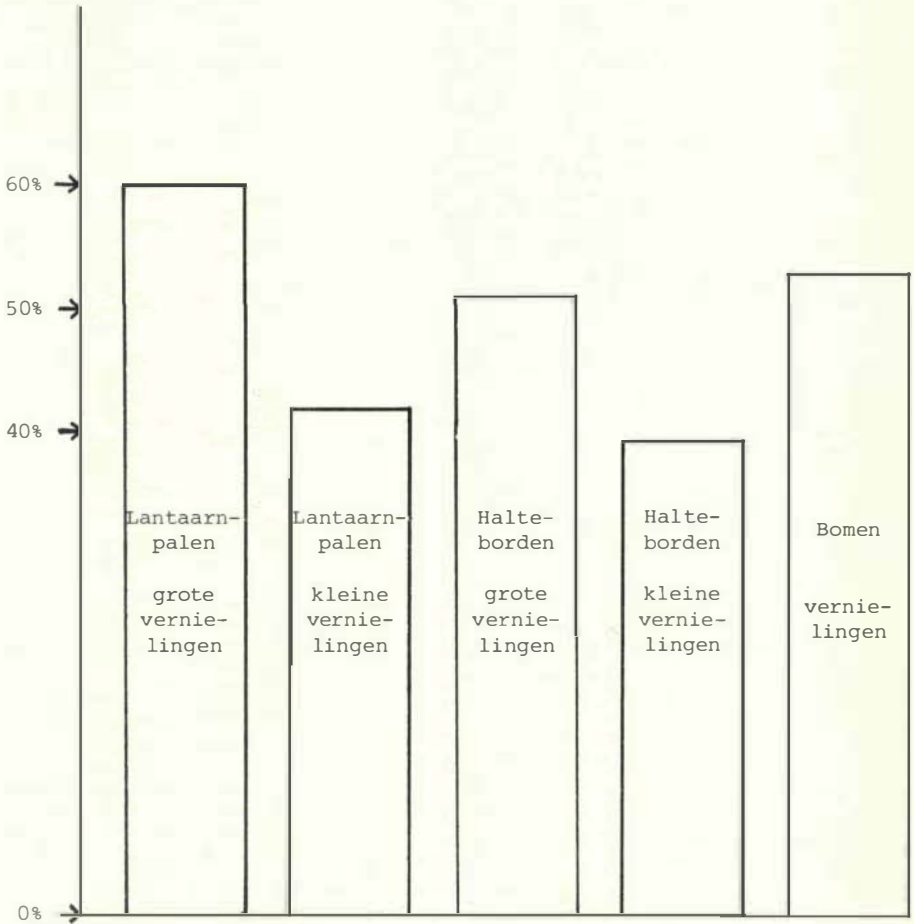
Tabel 2

Top 13 van vernielingen op "stille plekken" in Amsterdam

<u>Omschrijving plek</u>	<u>Stadsdelen met aantal</u>			<u>Totaal</u>
	<u>1 t/m 8</u>	<u>9</u>	<u>-</u>	
1. Onbebouwde stukken langs water (meestal in combinatie met een groenstrook)	496	-	-	496
2. Parken (inclusief gebied tussen Nieuwe Meer en Bosbaan)	225	-	5	230
3. Taluuds (weg, rail en waterkering; inclusief voormalige Ringdijk)	103	-	35	138
4. Sportparken (inclusief aan- en afvoer wegen)	126	4	-	130
5. Op, onder of vlakbij viaducten (weg en rail)	95	-	4	99
6. Plantsoenen	48	-	44	92
7. Pad of weg zonder woonbebouwing in de omgeving	5	47	16	68
8. Pleinen (groot, vaak in combinatie met plantsoen, bijvoorbeeld: Weterings circuit, Frederiks plein)	54	-	-	54
9. Terreinen voor industrie en/of handel	18	25	-	43
10. Havens (inclusief pont-opritten)	17	6	-	23
11. Grote parkeerplaatsen (zonder omringende woonbebouwing)	13	-	9	22
12. Winkelcentra (groot, bijvoorbeeld Osdorpplein, Gelderlandplein)	11	-	11	22
13. Begraafplaatsen (naaste omgeving, aan- en afvoerwegen)	8	-	-	8
Totaal	1.219	82	124	1.425
	=====	==	===	=====

Figuur 1

Percentage vernielingen op "stille plekken" voor alle stadsdelen per object

Tabel 3

Cijfers van verschillende variabelen voor de geselecteerde buurtcombinaties (in relatie tot vernielingen in die buurtcombinaties) N.B. Zie voor omschrijving der kolommen de volgende pagina.

Buurtcombinatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			12	13	14			
											a	b	c						
03+04	14.631	7,7	19,0	2,4	5,9	- 3,2	36,4	1,83	34,5	3	897	1	260	6	4	1	275	420	0
01+05+08	13.441	8,9	22,0	1,9	10,8	- 3,2	41,1	?	14,0	3	427	-	-	2	2	1	112	62	1
10	9.934	11,5	22,9	4,0	12,0	- 4,7	38,8	1,75	42,5	1	334	-	-	3	-	3	23	27	1
14	14.583	8,9	21,4	5,5	15,1	- 3,1	38,8	1,90	40,0	2	284	-	-	2	-	1	12	11	4
21+28	31.138	9,5	20,7	4,4	13,5	- 4,0	37,9	2,02	21,0	2	858	-	-	3	-	1	16	13	9
34	12.229	15,2	22,1	7,1	13,1	- 3,7	34,9	2,52	32,0	1	242	-	-	1	-	-	23	56	3
35	9.864	9,3	22,1	4,4	13,9	- 4,4	40,9	1,98	26,0	3	1.227	-	-	2	1	-	2	3	0
40+41+42	26.240	13,1	12,1	1,3	3,2	- 1,7	19,3	2,33	10,0	7	2.527	2	1.433	1	-	5	73	12	5
50+51+52	35.590	13,1	13,6	2,4	6,1	- 2,3	23,8	2,39	6,0	4	1.164	3	1.437	1	-	1	21	8	16
26	14.905	12,3	13,8	3,2	7,0	- 4,7	35,4	2,75	4,0	4	731	4	3.008	-	-	-	37	30	12
64+66+68	43.489	14,2	15,8	3,1	8,7	- 1,8	21,1	2,49	26,5	9	3.086	-	-	1	-	6	56	23	7
55+56	21.842	15,0	10,7	1,1	6,4	0,0	18,0	2,41	1,0	-	-	1	1.056	2	-	1	51	8	21
70	13.212	17,2	14,5	2,9	2,8	+ 46,0	62,7	2,78	27,5	1	369	-	-	3	-	-	29	16	2
71	6.985	19,9	19,2	3,6	8,7	- 6,3	28,1	2,61	41,0	3	1.733	1	1.031	2	1	2	101	46	0
73	9.649	15,7	13,7	1,0	4,7	- 1,2	14,8	2,71	38,5	-	-	-	-	1	1	2	236	100	7
75	4.098	12,1	11,8	0,2	1,5	- 1,8	13,6	2,29	31,0	-	-	-	-	-	-	1	4	9	0
83+84	25.984	14,0	13,9	1,8	3,9	- 2,8	18,2	2,44	14,0	8	2.717	-	-	3	1	3	61	13	1
85	14.134	18,6	14,9	1,6	3,9	- 3,2	18,7	3,02	21,5	-	-	-	-	6	1	2	15	7	0
86	15.747	18,7	12,8	2,3	2,5	- 1,1	16,9	2,88	10,0	5	1.334	2	1.874	1	1	3	89	44	1
87+88	36.387	19,8	16,1	1,7	4,0	- 2,0	17,7	2,92	18,0	4	994	1	1.776	4	1	4	119	35	20
-2	10.566	10,2	21,2	13,1	8,3	- 0,4	36,1	2,32	12,0	1	?	-	-	4	1	-	49	19	0
-5	7.716	15,8	16,4	7,8	3,2	+289,3	305,1	2,57	34,0	-	-	-	-	1	1	-	4	1	0

1. Bevolkingsgrootte per 1-1-1978
2. Percentage jongeren per 1-1-1978
3. Percentage stemonthoudingen (Tweede Kamer verkiezingen 1977)
(bron: Statistische mededelingen nr 208)
4. Percentage rijksgenoten resp. percentage buitenlanders per
1-1-1978
5. Bevolkings toe- of afname (in %). Dit is de bevolking per
1-1-1978 minus de bevolking per 1-1-1977, gedeeld door de be-
volking per 1-1-1978.
6. Verhuisfrequentie. Dit is de interne migratie minus de verhui-
zingen binnen de buurtcombinatie gedurende 1977. Hierbij heb-
ben we de externe migratie 1977 opgeteld en vervolgens de uit-
komst gedeeld door de bevolking per 1-1-1977.
7. De gemiddelde woningbezetting op 1-1-1978
8. De status indicator (hoe lager het nummer, hoe hoger de sta-
tus). Gebaseerd op Tweede Kamer verkiezingen 1977 (bron:
Statistische mededelingen nr 208)
9. Het aantal scholen resp. aantal leerlingen van/op voortgezet
onderwijs lager dan havo (bron: Statistische mededelingen
afd. ond. nr 82)
10. Het aantal scholen resp. aantal leerlingen van/op voortgezet
onderwijs hoger of gelijk havo (bron: Statistische mededelin-
gen afd. ond. nr 82)
11. Aantal jeugd-voorzieningen a. buurt- en clubhuizen 1-1-1977
b. jongerencentra 1-1-1977
c. speeltuinen 1-1-1977
(bron: Discussie nota Jeugdzaken en volksontwikkeling)
12. Aantal vernielingen aan openbare verlichting maart-juni 1979
13. Aantal vernielingen aan openbare verlichting per oppervlakte
eenheid
14. Aantal vernielingen aan bomen 1978 en 1979

Bronnen (tenzij anders genoemd): Het bureau van Statistiek der
Gemeente Amsterdam

N.B. Zoals uit de tabel blijkt, is voor het onderzoek een
selectie gemaakt van buurten

Par. 4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we een methode waarmee men stap voor stap een project kan opzetten, uitvoeren en evalueren. Het gaat daarbij om dertien stappen en we geven per stap eerst aan wat er algemeen in die stap gebeurt en daarna geven we in een voorbeeld een praktische uitwerking daarvan.

- De algemene informatie die we bij de dertien stappen geven - en ook elke stap zelf - is in feite gebaseerd op bepaalde regels uit de formele logika*. Daarnaast kan men deze stappen zien als een nadere praktische uitwerking van hetgeen in deel I van de Oriënteringsnota "Voorkoming Strafbare Feiten" (1980) te vinden is.
- De voorbeelden die we per stap geven zijn door ons verzonnen. Er moet echter op gewezen worden dat veel van die voorbeelden wel degelijk in één of andere vorm in de praktijk bestaan of hebben bestaan. Alleen niet altijd in die exacte vorm zoals ze in dit hoofdstuk zijn verwerkt.

In feite is de in dit hoofdstuk gepresenteerde stappenmethode niets bijzonders: Iedereen werkt altijd in meerdere of mindere mate met deze methode! Men is zich dat alleen zelden bewust. En daar zit hem nou net de kneep: Omdat men deze methode meestal onbewust (impliciet) gebruikt slaat men sommige stappen - of onderdelen daarvan - over. Dat kan soms vervelende gevolgen hebben: Een uit te voeren project kan daardoor vastlopen of veel meer werk geven dan aanvankelijk gedacht.

In dit hoofdstuk hebben we alle stappen van de methode eens netjes op een rijtje gezet.

Men moet daarbij wel steeds beseffen dat deze methode niet kan "voorschrijven" wat "persoon x" die bezig is met "project y" in de "situatie z" zou moeten doen. De stappenmethode is met andere woorden niet inhoudelijk: Het is een nog lege kapstok waaraan de lezer zelf zijn eigen jas zal moeten zien op te hangen.

* Voor de achterliggende ideeën verwijzen we naar het boek "Logika en beslissen" van A. Hakkenberg, 1979, Kobra c.v. Met name in het hoofdstuk "Verzamelingen" van dit boek vindt men een diepergaande uitwerking van de ideeën achter de stappenmethode.

In onze scriptie "Vandalisme in Amsterdam" is eveneens (in hoofdstuk 2) een verdere toepassing van de stappenmethode te vinden (met name bij het doen van onderzoek).

Het voordeel van de methode is wel dat die jas net zo goed een vandalisme project kan zijn als een project over fietsendiefstallen, inbraken, of wat dan ook. Wil de lezer de gepresenteerde stappen gebruiken, dan zal hij ze zelf moeten invullen.

De door ons in dit hoofdstuk verwerkte voorbeelden geven slechts één mogelijke invulling.

Par. 4.2. De stappenmethode

Citaat uit: Dagblad voor Stierburg en omstreken, 21 juni 1986

VANDALISME ROND HET STATIONSPLEIN STIERBURG AAN RAMP ONTSNAPT.

"HET IS EEN ROTZOOI HIER ROND HET STATIONSPLEIN EEN TROEP ALS DIT ZO BLIJFT VERDWIJN IK HIER MET MIJN BLOEMEN."

Aan het woord is Dirk de Zaag, die al 25 jaar op ons mooie stationsplein zijn ruikers aan de man brengt.

Dirk kijkt bezorgd om zich heen, terwijl aan de zojuist nog blauwe hemel de donkere wolken zich samenpakken.

Inderdaad "Ome Dirk" heeft gelijk: Het stationsplein is vervuild, de ruiten van de bushokjes en van het station zijn ingeslagen, de uit het plantsoen gerukte planten en struiken liggen geknakt op het trottoir, 's nachts branden de lantaarpalen niet meer.

Een week geleden bereikte het vandalisme op het stationsplein zijn trieste hoogtepunt: Er werd brand gesticht in de houten opslagloods naast het station.

"EEN LEVENSGEVAARLIJKE TOESTAND", merkt de NS man I. Sittie op, "ER STONDEN IN DIE LOODS HONDERDEN ZWAAR ONTPLOFBARE GAS-FLESSEN ALLEEN OMDAT DE BRANDWEER SNEL TER PLAATSE WAS, KON EEN RAMP WORDEN VOORKOMEN!"

Men kan zich langzamerhand wel gaan afvragen hoe lang dit nog zo kan doorgaan.

Het is te hopen dat de gemeenteraad, die vanavond over de vandalisme problemen rond het Stationsplein vergadert, eindelijk eens enige krachtdadige maatregelen gaat nemen

En dat gebeurde!

De gemeenteraad schoof het probleem naar een commissie. Die commissie legde het probleem op het bord van de commissaris. En hij vond dit een prachtig zaakje voor de politie-ambtenaar die "Voorkoming Misdriften" in zijn takenpakket had:

"Bekijk het eens en doe er wat aan" was de bijbehorende opdracht. "Ik hoor het wel over drie weken eh trouwens, hoe staat het met jouw rapport over"

We zullen in dit hoofdstuk de lotgevallen van de politie-ambtenaar verder volgen.

Tegelijkertijd presenteren we in meer algemene bewoordingen

een "stappenmethode" waarmee onze ambtenaar - maar niet alleen hij - zijn probleem kan aanpakken.

STAP 1: Het oriënteren

Algemeen

Voordat men serieus met een project kan beginnen, is het noodzakelijk dat men een globale indruk krijgt van het probleem waar het om gaat: Wat is er aan de hand? Waar speelt het probleem? Wie - of wat - zijn erbij betrokken? Met andere woorden globale vragen waar nog geen precies antwoord op gegeven hoeft te worden.

Stierburg:

Onze ambtenaar gaat naar het Stationsplein en bekijkt de situatie ter plekke. Hij belt daarna met enige gemeentelijke diensten en met de brandweer. Ze zullen hem wat gegevens over vernielingen en brandstichtingen sturen. Daarnaast krijgt hij van de brandweer nog een verslag van het onderzoek naar de loodsbrand. Verder spreekt hij met twee collega's die veel surveilleren op het Stationsplein.

Uitkomst: De brandstichting lijkt een "ongelukje" dat door de krant nogal aangedikt is. Hoogstwaarschijnlijk zijn twee jongetjes door de kapotte afrastering gekropen en hebben ze een klein vuurtje gestookt op het terrein. Het vuur is overgeslagen op de (oude) loods. De afrastering is intussen hersteld en de loods is leeg gemaakt.

Toch blijkt er rond het Stationsplein inderdaad "meer aan de hand te zijn". Er wordt daar herhaaldelijk veel vernield. Door wie is alsnog onduidelijk. Er is verder onderzoek nodig.

Algemeen: Over het doen van onderzoek (stap 2 t/m 4)

Bij het doen van onderzoek is één punt van allesoverheersend belang: Men moet weten wat men wil weten!

Er moeten met andere woorden een serie duidelijk omschreven vragen zijn.

Als de vragen die men zich bij een onderzoek stelt, onduidelijk, onlogisch en vaag zijn, zullen de antwoorden op die vragen dat ook zijn. Het onderzoek is dan zinloos en het op dat onderzoek gebaseerde project komt op losse schroeven te staan. Als men goede vragen wil stellen is het in ieder geval noodzakelijk dat de belangrijkste begrippen binnen het probleem - en daarnaast de verbanden tussen die begrippen - duidelijk zijn.

Dat is niet alleen van belang bij langdurig en diepgaand onderzoek. Ook bij korte onderzoekjes is het van groot belang dat vragen, begrippen en verbanden duidelijk zijn.

Via de stappen 2 t/m 4 kan op eenvoudige wijze voor meer "onderzoekshelderheid" gezorgd worden.

STAP 2: Het formuleren van een omvattende vraag door middel van het schrijven van een kort verhaal

Algemeen

Het is de bedoeling dat men in deze stap een kort verhaal schrijft over het probleem waar men voor staat. Dit kladverhaal heeft men later niet meer nodig. Het is echter als aanloop voor de volgende stappen onmisbaar. Taalgebruik, spelling, stijl en opmaak zijn totaal onbelangrijk. Als er maar tenslotte een verhaal komt te liggen dat volgens de schrijver (u dus!) ongeveer "zijn" vandalisme probleem bestrijkt. Het verhaal moet in ieder geval een vraag bevatten die het hele onder handen te nemen probleem omvat.

Overigens leert de ervaring dat het schrijven van zo'n verhaal vaak best tegenvalt: Het blijkt moeilijker dan gedacht.

- Ten eerste omdat het kort schriftelijk samenvatten van een bestaand probleem moeilijk is. Alles hangt met alles samen, maar als men "alles" gaat opschrijven, schrijft men een boek en niet een kort verhaal. Men zal zich dus moeten beperken.
- Ten tweede heeft men toch vaak de neiging om dingen te mooi, te perfect op te willen schrijven. Dat hoeft in dit geval niet: het is en blijft een klad verhaal, een opstapje en hulpmiddel voor de volgende stap.

Men kan deze problemen bijvoorbeeld oplossen door net te doen of men een collega in een telefoongesprek van vijf minuten het probleem moet uitleggen. De inhoud van zo'n telefoongesprek vormt dan in feite het verhaal: kort en in normaal Nederlands.

Stierburg:

Na twee minder geslaagde probeersels, schrijft onze ambtenaar tenslotte het volgende (hier nog sterk verkort weergegeven) verhaal:

Er worden rond het Stationsplein bijna het hele jaar door veel vernielingen gepleegd. Vooral aan openbaar bezit. Men heeft de indruk dat de daders met name jongeren zijn. Er wordt gesuggereerd dat er een verband zou bestaan tussen dit vandalisme en de voorzieningen die er voor de jongeren al dan niet bestaan. De vraag is nu in hoeverre de politie een rol kan spelen bij het terugdringen van het aantal vernielingen of het aantal daders en op wat voor wijze daarbij eventueel de voorzieningen voor jongeren van belang kunnen zijn.

STAP 3: Het opzoeken van de belangrijkste begrippen uit het verhaal

Algemeen

Het is in deze derde stap de bedoeling dat we de belangrijkste

ste begrippen uit het verhaal van stap 2 pikken en dat we ze vervolgens kort omschrijven.

Daarbij komen hoogstwaarschijnlijk in één of andere vorm de volgende drie begrippen bovendrijven:

- "Daders" (vandalen, vernielers, vandalisten)
- "Vernielingen" (vernieelde objecten, slachtoffers)
- "Situatie waarin vernield wordt" (scholen, pleinen, donkere straten, buurthuizen, parken, stationsplein, etc.)

N.B.1. Het is zeer wel mogelijk dat men bovenstaande begrippen in twee of meer verschillende begrippen uiteengelegd heeft. In plaats van het ene begrip "Daders" heeft men dan mogelijk uit het verhaal de begrippen "Spelende daders" en daarnaast "Instrumentele daders" gehaald. Dat is prima, mits men niet met teveel begrippen komt te zitten. Om praktische redenen moeten we proberen om tussen de vier en zeven belangrijke begrippen te krijgen.

N.B.2. Naast deze drie begrippen kan men ook heel andere begrippen uit het verhaal plukken. Om een paar te noemen: "Overheidsmaatregelen", "Beleid", "Gemeentelijke diensten", "Politie", "Woonsituatie", "Burgerij", etc.

Als men tenslotte na enig wikken en wegen tot een vast aantal begrippen is gekomen, omschrijft men deze vervolgens kort, zodat er geen misverstand meer kan bestaan over wat elk begrip inhoudt.

Stierburg:

Onze politie-ambtenaar haalt uit zijn verhaal tenslotten vier belangrijke begrippen:

- "Vernielingen" = Het beschadigen van openbaar bezit, te weten: wachthuisjes, lantaarnpalen en ander straatmeubilair; groen; NS materiaal
N.B. Brandstichting inbegrepen
- "Daders" = De mensen die de vernielingen plegen, met name jongeren (jonger dan 18 jaar)
- "Politie" = Het gehele politie-apparaat, inclusief alle ambtenaren^{*1}
- "Jeugd-voorzieningen" = Al die plekken waar jongeren zich ophouden^{*2}

*1 Men merke op dat onze politie-ambtenaar in dit begrip ook zichzelf en zijn werk opneemt.

*2 In feite is dit een te vage omschrijving. Eigenlijk valt zo namelijk bijna alles eronder. Onze ambtenaar zal daarom ook te zijner tijd dit begrip moeten specificeren, of in meerdere begrippen moeten splitsen.

STAP 4: De verbanden tussen de gevonden begrippen

Algemeen

We komen nu op een belangrijk punt: De in de vorige stap gevonden begrippen hebben iets met elkaar te maken. Er bestaan met andere woorden verbanden tussen die begrippen.

Om een idee te krijgen om welke verbanden het gaat maken we van de geselecteerde begrippen een vierkant.

Bijvoorbeeld het volgende:

	Vernielingen	Daders	Politie	Jeugd-voorz.
Vernielingen				
Daders				
Politie				
Jeugd-voorz.				

Er ontstaan zo in dit vierkant kolommen en regels en daarmee een groot aantal "hokjes" (hierboven $4 \times 4 = 16$ hokjes). In elk hokje kan men nu proberen verbanden in te vullen. Dat wil zeggen: vragen die opwelen naar aanleiding van de combinatie van twee begrippen. Of kennis (informatie) die men heeft met betrekking tot het desbetreffende hokje. Daarbij moet men niet nalaten ook zeer vanzelfsprekende informatie op te schrijven. Soms kan namelijk iets dat zo klaar lijkt als een klontje, best interessante en belangrijke informatie zijn*.

Bij het invullen van het "vragen/informatie vierkant" is het nuttig om bij alle hokjes even stil te staan.

Weliswaar komt men dan elke combinatie van begrippen twee maal tegen (bijvoorbeeld daders-politie en politie-daders), toch blijkt vaak dat men de tweede keer op andere ideeën kan komen dan de eerste keer. Desondanks zullen er misschien hokjes leeg blijven. Dat is geen punt, maar men moet wel in ieder geval proberen of men een vraag of een stuk informatie voor een hokje weet.

Stierburg:

Het "vragen/informatie vierkant" voor het vandalisme probleem in Stierburg ziet er als volgt uit:

* Men vergelijk hier iemand die een niet lopende motor uit elkaar sleutelt, terwijl het ding alleen afsloeg omdat de benzine op was. Vanzelfsprekend dat men daar eerst naar kijkt! En toch wordt dat maar al te vaak vergeten!

	Vernielingen	Daders	Politie	Jeugd-voorzieningen
Vernielingen	Hoeveel wordt er in heel Stierburg vernield? Waar wordt in Stierburg vernield? Hoeveel op het Stationsplein? Wat wordt er in Stierburg en op het Stationsplein vernield?	Welke vernielingen worden door welke daders gepleegd?	Welke vernielingen worden bij ons gemeld of zijn er bij ons bekend?	In hoeverre hebben de activiteiten der jeugd-voorzieningen een invloed op het aantal vernielingen? (bijvoorbeeld agressie verhogende activiteiten of meer activiteiten geeft minder vernielingen?)
Daders	Waar en wanneer plegen daders vernielingen? Kunnen daders stevige objecten moeilijker vernielen dan minder stevige?	Opereren daders alleen of in groepen? Wat voor groepen? (Hoe groot?)	Welke daders zijn bij de politie bekend? Kan de politie daders bereiken en/of beïnvloeden? Kan de politie daders op heterdaad betrappen? Hoe?	Maken de daders gebruik van jeugd-voorzieningen? Welke daders van welke jeugd-voorzieningen?
Politie	In hoeverre kan de politie het aantal vernielingen verminderen? Hoe? (Met welke middelen?)	Kan de politie daders pakken? Kan de politie daders beïnvloeden? Hoe?	In hoeverre bestaan er binnen de politie verschillende ideeën over de aanpak van vandalisme? Wat heb ik aan die ideeën? Wat heb ik ermee te stellen? (tegenwerking?) Heb ik/krijg ik hulp collega's?	Welke jeugd-voorzieningen controleren wij? Waar hebben we toegang en/of contacten?
Jeugd-voorzieningen		Kan men daders beïnvloeden via de jeugd-voorzieningen waar ze gebruik van maken?		Welke jeugd-voorzieningen zijn er? Waar staan ze?

- Tot slot bij deze vierde stap nog twee algemene opmerkingen:
- Het bovenstaande vierkant heeft betrekking op de Stierburgse situatie. Op elke andere plek en bij elk ander probleem ontstaat een ander vierkant of een anders ingevuld vierkant.
Bovendien "hoort" een ingevuld vierkant bij de invuller. Een andere politie-ambtenaar, belast met hetzelfde Stierburgse probleem maakt toch een ander vierkant. Hij heeft namelijk andere ideeën, andere informatie of andere vragen.
 - Men kan het beste proberen zoveel mogelijk vragen en informatie in de hokjes op te nemen. In de volgende stappen kan men de bruikbare vragen en informatie er nog wel uit zoeken.

Op het eind van deze vierde stap zitten we dus met een vierkant dat vol concrete vragen en informatie staat. De vragen zullen de basis van het uit te voeren onderzoek gaan vormen. Heeft men namelijk deze vragen beantwoord, dan heeft men een "goede diagnose gesteld" waar verder op gebouwd kan worden.

Het is echter misschien zinvol om eerst nog even enige ordening in die vragen uit het vierkant aan te brengen. Alle onduidelijke (vage) en alle te hoog gegrepen vragen kunnen namelijk geschrapt worden. Dit soort vragen zijn immers toch niet "onderzoekbaar" en men heeft er dus niets aan. Daarnaast kan men ook alle met andere in het vierkant overlappende vragen schrappen. Zo schrapt onze man bijvoorbeeld de vraag "Kan de politie daders pakken?" Die vraag heeft hij immers dubbel. De andere formulering vindt hij mooier en die blijft dus staan, namelijk: "Kan de politie daders op heterdaad betrappen? Hoe?".

Dit schrappen geeft waarschijnlijk al iets meer overzicht. Er is echter een verdere ordening en schifting in de vragen mogelijk.

Daartoe moeten we dan wel eerst weten wat we verder met het onderzoek en in het verdere project willen bereiken. Met andere woorden: men moet thans eerst de doelen voor het gehele project bepalen.

Daarna kan men dan wederom sommige vragen schrappen. We zullen daarom nu eerst gaan kijken hoe men doelen zou kunnen formuleren met betrekking tot het project waaraan men (onder andere in Stierburg) werkt.

STAP 5: Het formuleren van doelen (doelstellingen)

Algemeen

Een doel geeft een antwoord op de vraag "Wat wil ik bereiken?" Het uiteindelijke doel van elke preventie-actie ten aanzien van vandalisme is eenvoudig aan te geven: "Het (absoluut of relatief) verlagen van het risico dat vandalisme materiële of

immateriële (bijvoorbeeld onveiligheidsgevoelend) schade aanbrengt" (Bron: Nota Voorkoming Strafbare Feiten).

Voor de politie-ambtenaar die een bepaald vandalisme probleem aanpakt zal bovenstaand doel bijna altijd neerkomen op: "Proberen op één of andere manier het aantal vernielingen te verminderen".

Maar zelfs in deze vorm is dit uiteindelijke doel nog te algemeen van karakter.

Als we op zoek gaan naar meer concrete doelen die ons wat houvast kunnen geven wordt de zaak opeens vrij gecompliceerd, omdat er namelijk erg veel doelen te bedenken zijn.

Om niet te verdrinken, is het daarom het eenvoudigste om te proberen voor sommige combinaties van begrippen uit het vierkant doelen te formuleren. Met andere woorden: men bekijkt de verbanden (vragen en informatie) uit de hokjes en formuleert bij sommige van die verbanden doelen. De doelen houden op deze wijze automatisch verband met de gebruikte begrippen. Men moet deze werkwijze niet al te strikt opvatten: het vierkant - en de daarin opgenomen verbanden - kan men enerzijds beschouwen als een bron van inspiratie, anderzijds kan van een geformuleerd doel door middel van het vierkant snel bekeken worden in hoeverre dit doel "past" in de structuur van het project.

Men kan het beste de doelen in zo begrijpelijk mogelijk Nederlands formuleren. In ieder geval moeten vage woorden vermeden - of tenminste toegelicht - worden. Van een te vaag doel is immers achteraf nooit te zeggen of het nu wel of niet bereikt is. Daarnaast geeft een te vaag doel ook geen enkel verder houvast: je hebt er dus niets aan.

Stierburg:

Onze man in Stierburg zit nog met erg veel vragen en hij heeft zeer weinig informatie. Het formuleren van doelen valt hem dan ook zwaar. Toch doet hij een voorlopige poging:

Bij het hokje "vernielingen" is het doel duidelijk:

- "Het aantal vernielingen rond het Stationsplein moet verminderd worden."

Voor het begrip "daders", en eigenlijk naar aanleiding van de vraag die in het hokje "daders-politie" staat, formuleert onze man het volgende doel:

- "Het gedrag van de daders zal dusdanig moeten veranderen dat ze minder vernielingen plegen."

Na een gesprek met enige collega's werkt onze ambtenaar dit, volgens hem bij nader inzien toch te vage, doel verder uit:

- "De daders moeten dusdanig worden beïnvloed (voorgelicht) dat ze het verwerpelijke van hun gedrag inzien in de hoop dat ze daardoor minder vernielen."

Bij het begrip "jeugd-voorzieningen" formuleert hij twee doelen. Ten eerste naar aanleiding van het hokje "vernielingen-jeugd-voorzieningen":

- "Er moeten meer jeugd-voorzieningen gemaakt worden (of: er moeten meer activiteiten in jeugd-voorzieningen komen), waarbij jongeren hun agressie op een schadeloze manier kunnen afreageren in de hoop dat de ouders onder hen daardoor minder vernielingen zullen plegen."

Ten tweede naar aanleiding van het hokje "ouders-jeugd-voorzieningen":

- "Via (in) de jeugd-voorzieningen moeten de jongeren goed voorgelicht worden over het verwerpelijke van vandalisme in de hoop dat de ouders onder hen minder vernielingen zullen plegen (misschien mede onder invloed van eventuele controle door vrienden die niet vernielen)."

Naar aanleiding van het hokje "politie-vernielingen" ontstaat tenslotte nog het volgende doel:

- "De politie zal een serie activiteiten moeten ondernemen of aanzwengelen die het mogelijk maken om de gestelde doelen te bereiken (met andere woorden: toepassen van middelen/maatregelen)."

Helemaal tevreden is onze Stierburgse ambtenaar met deze doelen nog niet.

Hij kan deze doelen echter in de volgende stappen altijd nog veranderen, bijstellen en verder verfijnen (met name in stap 7 en stap 10).

STAP 6: Het bepalen van de beperkingen en randvoorwaarden bij het project

Algemeen

Het doen van onderzoek naar een bepaald vandalisme probleem, net zo goed als het uitvoeren van bepaalde "anti vandalisme maatregelen" kost tijd, geld en/of mankracht. Meestal zijn deze dingen echter in de praktijk niet overvloedig aanwezig. Daarmee is het opzetten en doorlopen van elk vandalisme project gebonden aan bepaalde beperkende randvoorwaarden.

Bijvoorbeeld: Het project moet in 14 mandagen af zijn, er is weinig geld, bepaalde gegevens die men voor het onderzoek nodig heeft zijn niet verkrijgbaar, etc.

Dit soort praktische beperkingen kent iedereen en de invloed ervan op een project kan groot zijn. Het is daarom zinvol om in deze zesde stap een inventarisatie van de aanwezige randvoorwaarden te maken.

- Daarbij zijn niet alleen de grote beperkingen van belang. Ook de kleintjes tellen, zelfs de allerkleinste puntjes (hoeveel fotokopieën kan ik maken?)
- Het is nuttig om bij het vervaardigen van een lijstje met

randvoorwaarden waarbinnen het hele project zich moet afspelen ook vast even vooruit te blikken op de nog te nemen maatregelen (de toe te passen middelen; zie ook stap 11). Te zijner tijd zal men immers maatregelen moeten treffen om de gestelde doelen te bereiken. Men heeft ongetwijfeld al enige onuitgewerkte ideeën over die te nemen maatregelen. Door hier even over na te denken komt men misschien nog op andere randvoorwaarden, die men dan in het lijstje kan opnemen van de al gevonden beperkingen. Het is echter persé niet de bedoeling dat men zich nu al qua uit te voeren maatregelen "vastlegt". De reëel uit te voeren maatregelen moet men namelijk pas na het onderzoek kiezen (stap 11).

Stierburg:

Onze man in Stierburg blijkt in de tussentijd gepromoveerd tot "Vandalisme expert". Zo staat hij althans nu in het corps bekend.

Welnu onze vandalisme expert maakt het volgende lijstje met beperkende randvoorwaarden:

- TIJD: Het project moet in drie weken afgerond zijn. Dat is 15 werkdagen. Twee dagen zijn al achter de rug (mede gevuld met ander werk) en bovendien moeten er nog drie dagen voor andere werkzaamheden gereserveerd blijven. Dus nog beschikbaar: 10 werkdagen (= 80 uur).
- GELD: Extra geld blijkt niet beschikbaar. Kleine kosten worden vergoed (zoals bijvoorbeeld reiskosten, maar die hoeven toch niet gemaakt te worden).
- MANKRACHT: Meer mensen kunnen niet voor dit project worden vrijgemaakt. Extra surveillance op het Stationsplein blijkt eveneens niet mogelijk.
- OVERIG: Het verstevigen van de objecten op het Stationsplein blijkt onmogelijk (dat zit pas voor 1989 in de planning, meneer!)

Voor de volledigheid laat hij tenslotte nog even zijn gedachten gaan over de in een later stadium te treffen maatregelen:

- Versteviging van objecten is in ieder geval uitgevallen als mogelijke maatregel.

Daarnaast vraagt hij zich af: "Kan ik eigenlijk (zonder hulp) wel "daders dusdanig beïnvloeden (voorlichten) in de hoop dat ze minder gaan vernielen?"

In dit opzicht blijkt er wel wat materiaal voorhanden (boekjes, films, dia's, folders, e.d.). Of dit nu de "beste" middelen zijn om het doel te bereiken, weet onze man nog niet, maar in ieder geval: onmogelijk is het niet.

STAP 7: Het aanpassen van het "vierkant" en de geformuleerde doelen naar aanleiding van de gevonden randvoorwaarden

Algemeen

Vanzelfsprekend heeft het lijstje met de gevonden randvoor-

waarden gevolgen voor de doelen uit stap 5 en het vierkant uit stap 4. Misschien moet men namelijk sommige doelen en sommige vragen schrappen. Als bepaalde randvoorwaarden het bereiken van doelen onmogelijk maakt, kunnen die doelen geschrapt worden. Hetzelfde geldt voor sommige vragen: als bijvoorbeeld de tijd ontbreekt om er een antwoord op te vinden kan men de vraag net zo goed niet stellen.

Stierburg:

Onze vandalisme expert trekt enige conclusies naar aanleiding van zijn lijstje met randvoorwaarden:

1. Ten aanzien van de vragen in zijn vierkant:

- Erg diepgaand kan zijn onderzoek niet gaan. Hij schraapt dan ook enige vragen, waarvan de beantwoording hem teveel tijd zou vergen. Te weten: alle vragen over de vernielingen in heel Stierburg. Hij concentreert zich dus geheel op het Stationsplein.
- Hij schraapt de vraag naar de invloed van objectversteving (hokje daders-vernielingen). Dat bleek toch niet haalbaar.
- Hij schraapt het hele hokje "politie-politie" leeg. Niet omdat dit vol onbelangrijke vragen stond, maar eerder omdat hij toch in zijn eentje moet opereren. De vragen verliezen daarmee bij dit project hun directe belang.
- Daarnaast verandert hij ook nog wat kleine dingetjes: hij voegt wat verwijzingen toe en schraapt wat woordjes.
N.B.: Dat mag! De inhoud van het vierkant kan steeds bijgewerkt worden. Vragen worden immers antwoorden, andere vragen leiden tot nieuwe vragen, informatie verandert, etc.
- Tenslotte kan ook de vraag of de "politie daders op heterdaad kan betrappen" geschrapt worden omdat de voorwaarde ervoor (mankracht) ontbreekt.
Overigens was onze man bij nader inzien toch al tot de conclusie gekomen dat hij deze vraag beter kon laten vallen. Aangezien het verkrijgen van een goed contact met de eventuele daders voor hem - gezien zijn doelen - erg belangrijk is, vermoedt hij namelijk dat "het op heterdaad betrappen" wel eens zijn doelen flink zou kunnen doorkruisen.

2. Ten aanzien van de doelen:

Er hoeven geen doelen geschrapt of gewijzigd te worden naar aanleiding van de gevonden randvoorwaarden. Maar als we even aannemen dat het doel geformuleerd was: "Zoveel mogelijk daders te pakken en hard te straffen" dan had dat doel nu geschrapt moeten worden. De randvoorwaarden laten immers dit doel niet toe: er is geen mankracht om daders te pakken.
Aangezien dit doel daarnaast ook nog strijdig is met de ande-

re doelen zou dat een reden temeer zijn geweest om het te schrappen.

Tenslotte bekijkt onze man zijn doelen en vierkant nog eens goed. Dat kan er mee door!

STAP 8: Het maken van een werkplan

Algemeen

Het maken van een werkplan komt neer op het "in het net" opschrijven van het werk dat in de voorgaande stappen gedaan is. In een werkplan zijn dus in ieder geval te vinden:

- De belangrijkste begrippen (met hun omschrijving!) die bij het aan te pakken probleem te onderscheiden zijn.
- De vragen die men zich stelt en de informatie die men al heeft over het probleem (eventueel in de vorm van een vierkant te presenteren).
- De doelen die men zich stelt.

Daarnaast is het makkelijk en nuttig om in het werkplan een planning en eventueel een taakverdeling van het project op te nemen. Met andere woorden: wie doet wat en wanneer?

Zo'n werkplan is om diverse redenen van belang:

- Het geeft vooraf, maar ook tijdens het project, aan alle betrokkenen en eventuele belangstellenden (bijvoorbeeld collega's, ook uit andere corpsen) duidelijkheid waar men mee bezig is of gaat zijn.
- Het vormt daardoor een leidraad en ruggespraak voor het hele project. Dat is ook van belang als er tijdens het lopende project veranderingen en bijstellingen ten opzichte van de oorspronkelijke opzet plaatsvinden. Beslissingen over dat soort bijstellingen (die bijna altijd voorkomen) kunnen dan bewust genoemd worden en men kan ze op hun consequenties bekijken. Het ongemerkt "wegglippen" van een project komt zo minder snel voor.
- Tenslotte is zo'n werkplan onmisbaar bij de evaluatie van het project. Op het eind van het project gekomen, kan men dan kijken in hoeverre de plannen inderdaad uitgevoerd en geslaagd zijn. Uit het verschil tussen het plan en de uitkomst kan - en moet - men dan lering trekken (ten behoeve van volgende en/of andere projecten).

Stierburg:

Het Stierburgse werkplan kwam er als volgt uit te zien:

WERKPLAN STIERBURG

Algemene informatie

Looptijd: 1 juli - 22 juli

Beschikbare tijd: 90 uur (in het totaal!)

Probleem: Vernielingen rond het Stationsplein

Algemeen doel: Verminderen van het aantal vernielingen aldaar
Planning in fasen:

- A. Opzetten van het project: 16 uur* (stappen 1 t/m 8)
- B. Het doen van onderzoek: 24 uur (stap 9)
- C. Uitvoering maatregelen: 42 uur (stappen 10t/m 12)
- D. Evaluatie/verslaglegging: 8 uur (stap 13)

* waarvan thans al 14 uur achter de rug is.

Specifieke uitwerking per fase

A. Opzet (16 uur; stappen 1 t/m 8)

Werkzaamheden (N.B. Al achter de rug)

1. Oriënteren (situatie bekijken; telefoneren met diensten; gesprekken voeren met andere deskundigen/betrokkenen). maximaal 3 uur werk
- 2, 3, en 4. Opzet maken voor onderzoek (belangrijke begrippen kiezen; vierkant maken waarin vragen en informatie in hun onderlinge verband gerangschikt worden). maximaal 6 uur
5. Voorlopige doelen bepalen maximaal 2 uur
6. Randvoorwaarden opzoeken en bepalen maximaal 1 uur
7. Een definitief "gevuld" vierkant maken met daarbij een serie bijgewerkte doelen maximaal 3 uur
8. Werkplan maken (dit dus) maximaal 1 uur

N.B. Onze man voegt de uitkomsten die al uit de bovenstaande werkzaamheden gekomen zijn in een serie bijlagen toe.

B. Onderzoek (24 uur; stap 9)

Werkzaamheden

- Telefonisch interview houden met Prof.dr. W. de Beer van het Criminologisch Instituut van de Universiteit van Domstad (iemand die vaker adviezen geeft met betrekking tot vandalisme).
Vooraf vragen maken: 1 uur; Interview houden: 1 uur; Uitwerking gesprek: 1 uur. Totaal 3 uur (maximaal)
- Gesprekken voeren met: schoolhoofden, welzijns- en jongerenwerkers, mensen die vaak rond het Stationsplein (al dan niet voor hun beroep) aanwezig zijn, mensen van de gemeente diensten, Adjutant van de kinderpolitie.
Inclusief opstellen vragen en uitwerken: 10 uur (maximaal)
- Op het Hoofdbureau zoeken van gegevens over "vernielers":
Processen verbaal en meldingen (deze eventueel natrekken).
Totaal 5 uur (maximaal)
- Eventueel nog lezen van enige algemene literatuur over van-

dalisme (in de misschien overgebleven werktijd voor deze stap).

- Opschrijven van de antwoorden die naar aanleiding van de bovenstaande werkzaamheden op de vragen uit mijn vierkant te geven zijn.
Maximaal 4 uur

C. Uitvoering Maatregelen (42 uur; stappen 10 t/m 12)

Werkzaamheden

- Op grond van het onderzoek bijstellen en verfijnen van al het werk dat in de "Opzet" (zie A) is gedaan. Met andere woorden: het "up to date" brengen van het vierkant en het formuleren van definitieve doelen.
maximaal 5 uur
- Op grond van het onderzoek bedenken van de best mogelijke maatregelen die ik kan nemen om de definitieve doelen te bereiken.
maximaal 7 uur
- Het uitvoeren van de maatregelen (thans is nog niet aan te geven welke dat zullen zijn)
maximaal 30 uur

D. Evaluatie en verslaglegging (8 uur; stap 13)

Werkzaamheden

- Kijken of het aantal vernielingen verminderd is (gemeente diensten? andere controle? zelf kijken misschien?)
maximaal 2 uur
- Een paar gesprekjes voeren over de werking van de uitgevoerde maatregelen. Misschien met deskundigen, eventueel met (ex-)daders zelf?
maximaal 2 uur
- Verslaglegging gehele project. Daarbij oude concepten (zoals deze) gebruiken. Eindverhaal maken. Geheel uittikken (met twee vingers!)
maximaal 4 uur

N.B. Eventueel na enige maanden opnieuw evalueren om te kijken naar effecten op langere termijn.

Bij dit fraaie Stierburgse werkplan willen we nog drie algemene opmerkingen maken:

1. Bij een werkplan is vooral de tijdsplanning van groot belang. Het blijkt vaak het handigste om eerst alle klussen in uren te plannen en pas daarna de agenda te trekken en die uren over de reële werkdagen uit te smeren.
2. De eerste fasen van een werkplan zijn duidelijker "ingevuld" dan de latere fasen om de eenvoudige reden dat die eerste fasen dichterbij zijn en men bijna alle ingrediënten ervoor al uitgedokterd heeft.
3. Vanzelfsprekend zal elk werkplan verschillen. Niet alleen qua tijdsplanning en uit te voeren werkzaamheden. Ook het aantal fasen kan groter of kleiner gemaakt worden.

STAP 9: Het uitvoeren van het onderzoek

Algemeen

In deze stap probeert men op één of andere manier de nog onbeantwoorde vragen uit het vierkant beantwoord te krijgen. Boeken, cijfers, gesprekken, statistieken, de telefoon, de eigen ogen en oren enfin alles kan daarbij bruikbaar zijn.

Stierburg:

De plannen van onze man in Stierburg zijn al enigszins duidelijk geworden door hetgeen hij ons in zijn werkplan (onder B) onthulde. Aangezien hier de ruimte ontbreekt om alle onderzoeksavonturen uit Stierburg tot in de finesses uit te doeken te doen, geven we een samenvatting van de hoogtepunten: Onze man concentreert zich met name op de daders. Hij moet te weten komen wie dat globaal zijn, waar ze vandaan komen, hoe hij ze eventueel kan bereiken en/of beïnvloeden. Als hij immers dit soort vragen niet weet te beantwoorden, kan hij zijn hele project wel aan de wilgen hangen. Een interview met Prof.dr. W. de Beer maakt onze Stierburgse onderzoeker duidelijk dat er meerdere typen vandalisme bestaan en dus ook meerdere typen daders.

De verdere gesprekken in Stierburg bevestigen deze ideeën: Het bijzondere van de situatie rond het Stationsplein lijkt te zijn dat daar twee typen daders opereren:

- Enerzijds worden er waarschijnlijk vernielingen gepleegd door groepen scholieren die van veel verschillende scholen afkomstig zijn. Deze scholieren brengen rond het Stationsplein hun "vrije" uren door tijdens en na schooltijd.
- Anderzijds worden er waarschijnlijk ook vernielingen gepleegd door twee groepen van vooral wat "oudere jongeren" die vaak te vinden zijn in de jongerencentra "Kaboem" en "De Schuur". Vijf dagen per week is daar echter voor hen tussen 19 en 21 uur geen plaats, omdat er dan andere activiteiten in "hun" jongerencentra plaatsvinden.

Op grond van deze uitkomsten begrijpt onze onderzoeker dat hij aanvankelijk het probleem toch nog "te grof" benaderd heeft:

- Er zijn twee soorten "daders": scholieren en jongeren uit de twee centra.
- Er zijn daarnaast eveneens twee soorten "jeugd-voorzieningen": scholen (een stuk of twaalf) en de jongerencentra (Kaboem en De Schuur).

Deze antwoorden die onze expert op zijn vragen heeft gevonden hebben enige niet onbelangrijke gevolgen:

STAP 10: De gevolgen van het onderzoek op het vierkant en de doelen

Algemeen

In deze stap verwerkt men de uitkomsten van het onderzoek. Dat wil zeggen: men vult met de gevonden informatie het eerder gemaakte vierkant in. Daarnaast stelt men ook eventueel de eerder geformuleerde doelen bij.

Stierburg:

Er ontstaat hier een nieuw vierkant met zes (in plaats van vier) begrippen. Het begrip "daders" wordt namelijk vervangen door "scholieren" en "jongeren uit centra". Het begrip "jeugd-voorzieningen" wordt vervangen door de begrippen "scholen" en "jongerencentra".

Onze man maakt dit nieuwe vierkant en stopt de in het onderzoek gevonden informatie daarin.

Overigens zijn tijdens dat onderzoek niet alle vragen beantwoordt: er zijn door tijdgebrek een paar vragen blijven staan. Dat is jammer, maar niet geheel ongebruikelijk bij het doen van onderzoek.

In ieder geval zijn de belangrijkste vragen - die direct met de geformuleerde doelen verband houden - wèl opgelost. Het feit dat sommige - wat minder belangrijke - vragen niet opgelost konden worden, doet verder geen afbreuk aan de rest van het project.

De oorspronkelijk geformuleerde doelen blijken nog aardig van toepassing. Ze kunnen echter wel toegespitst worden en dat doet onze man dan ook. Met name specificceert hij daarbij de woorden "daders" en "jeugd-voorzieningen".

STAP 11: Het kiezen van de maatregelen

en:

STAP 12: Het uitvoeren van de gekozen maatregelen

N.B. Om praktische redenen behandelen we hier deze beide stappen tegelijkertijd.

Algemeen

In deze stappen moet men op grond van de informatie die uit het onderzoek is gekomen een serie maatregelen kiezen die uitgevoerd kunnen - en zullen - worden om de (bij)gestelde doelen te bereiken.

Elke te kiezen maatregel moet tenminste aan de volgende vier voorwaarden voldoen:

1. De toepassing moet de bereiking van het gestelde doel mogelijk maken.

2. De toepassing moet mogelijk zijn binnen de randvoorwaarden (N.B. ook politieke en ethische randvoorwaarden tellen hierbij mee).
3. De toepassing moet het bereiken van andere gestelde doelen niet onmogelijk maken of ernstig frustreren.
4. De toepassing moet geen andere ongewenste neveneffecten veroorzaken.

Stierburg:

Met zijn overbekende werklust wil onze vandalisme expert - zoals hij het uitdrukt -: "er tegenaan!"

"Eerst de scholen en de jongerencentra langs met een praatje en een dia/film show daarna zien we wel weer verder", denkt hij.

Nog net op tijd beheerst hij zich echter! Hij realiseert zich dat hij uit een soort "automatisme" voor deze maatregelen (praatje en dia's) kiest.

Na enige overweging beseft hij dat met het houden van die praatjes alle tijd, die hem volgens zijn werkplan voor de uitvoering van maatregelen ter beschikking staat (30 uur), opgesoepeld wordt. Het nastreven en bereiken van andere doelen dan "beïnvloeden (voorlichten)" kan hij dan dus wel vergeten!

Onze man kruipt enigszins beteuterd achter zijn bureau terug en begint een serie andere - minder voor de hand liggende - maatregelen uit te denken:

Scholen

Om te beginnen schrappt hij het houden van praatjes op scholen uit zijn gedachtenwereld. Er zijn teveel scholen, ze liggen te verspreid (reistijd!) en de voorbereiding zou teveel tijd vergen (een praatje voor de zesde klas van een lagere school verschild nogal van een praatje op een LTS of een "Atheneum praatje"!).

Maar wat dan?

Onze man besluit een brief naar alle schoolhoofden in Stierburg te schrijven. In dit degelijke werkstuk gaat weliswaar een dagje werk zitten, maar als zijn opzet slaagt is de winst groot.

De brief komt er als volgt uit te zien:

Stierburg, 2 juli 1986

Onze man begint met een schets van de vandalisme problemen in het algemeen en de problemen rond het Stationsplein in het bijzonder. Dan verwijst hij naar de uitkomst van zijn onderzoek waaruit blijkt dat ook leerlingen van scholen bij dit vandalisme betrokken zijn ("wellicht ook van uw school!"). Hij geeft vervolgens de schoolhoofden in overweging om daaraan iets te doen ("U hebt in deze een zekere verantwoorde-

lijkheid en daarnaast kunt u dit het beste doen!"). Daarbij biedt hij van de kant van de politie hulp aan: ten eerste in de vorm van deze brief (met bijlagen!), ten tweede in de vorm van hulpmiddelen (dia's, films, brochures, e.d.) die op scholen gebruikt kunnen worden.

Onze man eindigt zijn brief met de hoop uit te spreken dat alle betrokkenen op de scholen de handen inéén zullen slaan om gezamenlijk iets te ondernemen ("Ik verzoek u dan ook vriendelijk een kopie van deze brief aan alle leraren en leden van oudercommissies te geven").

Hij - en de commissaris - tekenen,

met de meeste hoogachting,

In verdere bijlagen geeft onze man nog enige andere bruikbare informatie:

- Enige schadebedragen (dat doet het vaak goed, met name om mensen "wakker te schudden")
- Een paar hoogtepunten uit zijn eigen onderzoek (onder andere enige citaten van geïnterviewden)
- Een serie namen en telefoonnummers van deskundigen en betrokkenen die eventueel benaderd kunnen worden.
- Enige literatuur verwijzingen.

Door het versturen van deze brief probeert onze man de uitvoering van enige maatregelen en activiteiten te verschuiven naar leraren, schoolhoofden en ouders.

Hij gaat ervan uit dat deze mensen beter toegerust zijn voor dat werk (met name qua tijd en mogelijkheden). Daarnaast vindt hij dat zij ook best een deel van de verantwoordelijkheid mogen dragen (en een deel van het werk!). En tenslotte vermoedt hij dat als deze mensen de door hem gegeven voorzet afmaken, het effect groter zal zijn dan één praatje per school van één politiemans.

Er zijn nu nog een dikke 20 uur over die geheel aan de twee jongerencentra besteed kunnen worden.

Jongerencentra

Onze man wil deze 20 uur goed gebruiken. Hij slaat daarom eerst nog eens de door hem geformuleerde doelen op (die hij in stap 10 verder heeft bijgesteld).

Naar aanleiding daarvan richt hij zijn activiteiten op twee punten:

- Enerzijds wil hij proberen de jongeren uit de centra te beïnvloeden (voor te lichten).
- Anderzijds wil hij proberen iets van de grond te krijgen waarbij deze jongeren hun agressie op een schadeloze manier kwijt kunnen.

Samen met een ambtenaar van de afdeling Jeugdzaken gaat hij de twee jongerencentra langs en heeft hij een gesprek met de aanwezige jongerenwerkers om hen te polsen over zijn ideeën en om daarnaast nog wat verdere informatie te krijgen. Daarna blijft onze man nog wat hangen in de bar van "De Schuur" om wat met de daar aanwezige jongeren te praten. Die avond wordt het overwerk!

De volgende dag zet hij - ondanks een verdachte dorst en hoofdpijn - de zaken op een rijtje:

- De grootste problemen ontstaan op die (vijf) dagen dat de jongeren tussen 7 en 9 niet in "hun" centra onderdak kunnen vinden, omdat daar dan andere activiteiten zijn.
- De jongeren hangen dan op het Stationsplein rond en plegen uit balorigheid vernielingen.
- Ze weten donders goed dat hun vandalisme de gemeente geld kost: *"..... maar och, wat maakt dat nou uit de gemeente doet ook niet zoveel voor ons en trouwens ze hebben geld genoeg!"*

Tenslotte heeft onze man daarnaast nog een belangrijk punt ontdekt:

- De beide centra hebben ieder een eigen "cliëntèle":
De Schuur: merendeel jongeren onder de 16 jaar die met name houden van de beoefening van (kracht)sport.
Kaboem: merendeel jongeren boven de 16 jaar die houden van brommers, motoren en crossen.

Uit dit rijtje waren de voorgaande avond - tijdens de gesprekken met jongerenwerkers - al enige verdere ideeën ten aanzien van de te treffen maatregelen naar voren gekomen:

Maatregelen ter beïnvloeding

Beïnvloeding van de jongeren lijkt in principe mogelijk, maar de te geven voorlichting moet zich in dit geval niet richten op de schade (in geld uitgedrukt) die aangericht wordt. Het lijkt nuttiger om de jongeren met name voor te lichten over andere gevolgen die hun vandalisme heeft.

Bijvoorbeeld: de moeite en frustratie die het de reparateurs kost om de zaak steeds weer te moeten repareren; of: de gevaren die het vandalisme voor anderen oplevert (ongevallen ten gevolge van het niet branden der openbare verlichting).

Na wat telefoontjes blijken twee vlot van de tongriem gesneden reparateurs/monteurs bereid om een praatje over dit soort zaken te houden. In dat praatje leggen deze mensen uit wat hun werk zo'n beetje inhoudt en wat voor hun persoonlijk het vervelende van vandalisme is.

Eén van de enthousiast geworden jongerenwerkers komt daarnaast op het idee om een voetbalwedstrijd tussen de monteurs van de gemeentediensten en de jongeren uit de centra te organiseren. Die wedstrijd - de eerste in een lange rij die nog zullen volgen - vindt inderdaad plaats.

Door al deze activiteiten ontstaat in ieder geval een beter contact tussen de twee partijen die in het "vandalisme spel" een rol spelen: de afbrekers en de makers.

Daardoor zien de jongeren (althans: sommigen van hen) dat een gesloopte lantaarnpaal niet "zomaar vanzelf" gemaakt wordt. Er zijn mensen die dat moeten doen en deze reparateurs zijn voor hen geen anonieme figuren meer: ze hebben namen en gezichten en bovendien hebben ze goed de pest in als ze voor de 99ste keer een stukgegooide lantaarn moeten vervangen!

Maatregelen om jongeren een uitlaatklep te geven

In de tussentijd heeft onze man de weinige uren die hem nog resten ook nog gevuld met het werken aan maatregelen om iets van de grond te krijgen waarbij de jongeren hun agressie op een schadeloze manier kwijt kunnen raken:

Het idee is simpel: Starten met een soort sportclubje (bokslessen e.d.) waardoor de jongeren tussen 7 en 9 uur onderdak kunnen zijn.

De uitvoering blijkt minder simpel:

- De gymnastiek vereniging "Kracht en Vlugheid" ligt dwars:

"Dat soort activiteiten organiseren wij al!"

(De betrokken jongeren zijn echter nooit bereid gebleken om 10 gulden contributie per maand daarvoor op tafel te leggen.)

- De (brommer) jongeren van Kaboem zien het ook niet zitten:

"Geef ons maar een sleutelwerkplaats of een crossterrein."

- Een plek voor deze sport activiteiten blijkt - zelfs na lang praten - niet aanwezig.

In eindeloze vergaderingen tikken de laatste project uren van onze vandalisme expert te Stierburg weg.

De hele zaak loopt muurvast en als onze man met een schorre keel net aan de laatste stap in zijn project begint te denken (stap 13: de evaluatie), komt iemand van de afdeling Jeugdzaken op een idee:

"De oude NS loods! Een prima (afgelegen) plek voor een brommerwerkplaats en als die jongens daar ook willen sporten is dat hun zaak."

De afdeling Jeugdzaken bijt zich vast in dit idee en opent onderhandelingen met de heren Ietse Sittie en Simon Printer van de Nederlandse Spoorwegen*.

* Na twee maanden resulteert dit tenslotte in de afspraak dat de jongeren de loods in gebruik mogen nemen, mits zij het zaakje zelf opknappen en inrichten. Een deel van het benodigde materiaal daarvoor wordt door de gemeente verstrekt, de NS doet daar nog eens 200 oude bielsen bovenop. Een actieve Stierburger is bereid tot het geven van bokslessen e.d.

De loods is geopend dagelijks van 7 tot 10 uur.

Aangezien onze man - terecht - vermoedt dat deze onderhandelingen wel weer enige tijd in beslag zullen nemen, begint hij aan de laatste stap van zijn project:

STAP 13: De evaluatie en verslaglegging

Algemeen

Als het doek gevallen is en de maatregelen uitgevoerd zijn, rest de uitvoerder nog één klus: de evaluatie en verslaglegging der werkzaamheden.

Onder "evaluatie" verstaan we: terugkijken naar het uitgevoerde project om te zien wat er mee bereikt is. Men kan daar zelf iets van leren (wat ging er goed? wat ging er fout? waarom?), maar ook anderen kunnen daar iets aan hebben.

Het is daarom jammer dat het uitvoeren van een evaluatie vaak nagelaten wordt. Geheel onlogisch is dat echter niet: het project is afgelopen en men is - terecht of niet - blij dat die klus erop zit. En daarbij: de tijd dringt en er liggen weer andere projecten die gisteren al af hadden moeten zijn. Toch hoeft het uitvoeren van een evaluatie niet zoveel tijd te vergen: als men het oorspronkelijke werkplan (zie stap 8) en de verdere detailleringen daarop (met name die in stap 10 en 12) uit de kast haalt en daarbij een commentaar schrijft, komt men op eenvoudige wijze tot een prima evaluatie van het hele project.

De belangrijkste vraag die men zich daarbij moet stellen is of de gestelde doelen ook inderdaad bereikt zijn.

Overigens zullen die doelen zelden voor 100% gehaald zijn. Juist dan moet men daarom de vraag stellen: "Wat ging er mis?", maar ook "Wat ging er goed?". Met deze vragen in het achterhoofd loopt men het oorspronkelijke werkplan nog eens in zijn geheel door. Het is nuttig om de informatie die uit de antwoorden op deze vragen komt schriftelijk vast te leggen.

Als men naast deze verslaglegging van de evaluatie ook nog opschrijft welke maatregelen er gekozen en uitgevoerd zijn (en hoe) dan heeft men - samen met het al bestaande werkplan - een prima en compleet overzicht van het gehele project.

Stierburg:

Aangezien de maatregelen die in Stierburg genomen zijn, voor een belangrijk deel nog lopen of moeten gaan lopen, besluit onze man iets van zijn oorspronkelijke evaluatieplannen (zie stap 8, werkplan ad D) af te wijken. Het lijkt hem namelijk weinig zinvol om het aantal vernielingen dat er in deze laatste week heeft plaatsgevonden, te gaan turven en dat aantal te gaan vergelijken met cijfers van voorgaande periodes.

Onze man vindt dat tijdens deze evaluatie best eens het nuttige met het aangename verenigd mag worden: hij bezoekt de tweede voetbalwedstrijd Monteurs-Jongeren (uitslag 9-8). Na afloop praat hij met enige monteurs en vraagt hen naar hun indrukken met betrekking tot het vandalisme (hoeveel? waar? meer/minder? etc.)

Na enig gehijg en gepiep verneemt hij dat de monteurs de voorzichtige indruk hebben dat het aantal vernielingen wat aan het afnemen is; met name rond het Stationsplein. De jongeren beamen dit monter: *"ach, het gaat nog wel eens mis maar dat komt toch minder voor dan vroeger"*.

Verder belt onze man met alle schoolhoofden om te vragen hoe de zaken er op dat front voorstaan.

In zes scholen blijken leraren - ten dele in samenwerking met ouders - projectjes te hebben gestart. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van de door de politie aangeboden hulpmiddelen.

In vier scholen gaat zoiets binnenkort van start.

De scholen blijken vaak onderling contact hierover te hebben en ook met gemeentelijke diensten zijn contacten gelegd (mede dankzij de "adressen en telefoonnummers bijlage" bij de brief van onze expert).

Twee scholen hebben niets gedaan en ze hebben ook geen plannen. Ze worden nogmaals - en nu zeer dringend - verzocht om enige actie te overwegen.

Na nog een gesprekje gehad te hebben met de jongerenwerkers, schrijft onze Stierburgse vandalisme expert zijn ideeën naar aanleiding van deze evaluatie op.

In het totale verslag van dit project eindigt onze man met de volgende zinnen:

"Samenvattend lijkt echter de kennis en meningsvorming over vandalisme bij alle betrokkenen te zijn toegenomen. De resultaten daarvan laten zich vooralsnog gunstig aanzien. Mijs inziens valt het echter te overwegen om over enige maanden de resultaten van dit project nogmaals grondig te evalueren."

Dan tikt onze man er een punt achter.

Hij leunt tevreden achterover, schenkt zichzelf een kop koffie in en pakt het "Dagblad voor Stierburg en omstreken".

Bij het lezen van de kop op de voorpagina verstart hij:

GOLF INBRAKEN TEISTERT STIERBURG ZUID

GRIJPT DAN NIEMAND IN?

Par. 4.3. Enige slotopmerkingen naar aanleiding van de stappenmethode

Aan het eind van dit hoofdstuk gekomen, zal de lezer zich misschien afvragen in hoeverre hij in de praktijk ook al de 13 gepresenteerde stappen zal moeten doorlopen.

Dat geeft toch erg veel extra werk, zal men denken.

Welnu, met dat extra werk valt het wel mee: zoals we al in de inleiding tot dit hoofdstuk opmerkten, werkt in feite iedereen al met deze methode of met delen ervan. Alleen men doet dat vaak onbewust! Meestal geeft dat niet, maar soms lopen er daardoor zaken fout: men slaat stappen over en als men teveel stappen overslaat struikelt men!

Vandaar dat het waarschijnlijk handiger is om de in dit hoofdstuk gepresenteerde stappenmethode bewust te gaan hanteren.

Weliswaar kunnen in dat geval misschien soms bepaalde stappen ingekort - of zelfs weggelaten - worden. Mits men daarover vooraf maar bewust nadenkt. Daartoe wordt men via het doorlopen van de stappen vanzelf gedwongen.

Toch zal duidelijk zijn dat deze methode geen wondermiddel is. Er is altijd iemand nodig die deze stappen "invult" en daarbij is creativiteit een belangrijk hulpmiddel. Een onmisbaar hulpmiddel!

Doordat men via de stappenmethode echter de zaken duidelijk op een rijtje kan zien staan, merkt men sneller de belangrijkste problemen en "keuze punten" op en daardoor waarschijnlijk ook de mogelijke (creatieve!) oplossingen daarvoor.

Par. 5.1. Inleiding

In het vorige hoofdstuk is uiteengezet hoe men zelf een vandalisme project zou kunnen opzetten. Hierbij is gebruik gemaakt van een fictief voorbeeld. Om duidelijk te maken dat fictie en werkelijkheid elkaar in dit geval dicht benaderen, laten we hier een drietal "waargebeurde" projecten de revue passeren.

In deze voorbeelden zijn slechts gedeelten van het model uit Hoofdstuk 4 te ontdekken. Projecten die geheel de uitgestippelde lijn volgen zijn er (nog) niet.

Bij de bespreking van de projecten hebben we een onderscheid gemaakt tussen een voorbeeld in een kleine gemeente en een tweetal voorbeelden uit grotere gemeenten.

In een kleinere gemeente zal de vandalisme problematiek vaak overzichtelijker zijn dan in een grote gemeente. Daarnaast zullen de sterke sociale banden die over het algemeen in dorpen nog bestaan aanleiding geven tot een andere aanpak. We hopen dit met de voorbeelden te illustreren.

Overigens zal het laatste van die voorbeelden - dat stamt uit de praktijk van een preventie ambtenaar - "anoniem" behandeld worden om eventuele probleempjes in de plaats waar het project zich voltrok, te vermijden.

Par. 5.2. Twee projecten in een stad

De projecten die we hier bespreken, verschillen sterk van elkaar. Het eerste voorbeeld vertoont enige overeenkomst met het dorpsvoorbeeld uit paragraaf 5.3. en laat zien dat zelfs in een grote stad wel eens overzichtelijke vandalisme problemen bestaan, die op een relatief eenvoudige wijze uit de wereld kunnen worden geholpen.

In het tweede "stad-voorbeeld" gaat het daarentegen om een grootscheeps project, waarin getracht wordt het wijdverbreide vandalisme (in al zijn vormen) zo veel mogelijk terug te dringen.

Utrecht

Het eerste voorbeeld komt uit Utrecht. De spoorwegpolitie (verder S.P.) werd via de centrale meldkamer geconfronteerd met veelvuldige meldingen van opzettelijk veroorzaakte storingen en vernielingen bij een aantal dicht bij elkaar liggende spoorwegovergangen.

De aanpak van dit probleem is in drie fasen uiteen te leggen:
- opsporen daders

- nemen van maatregelen
- inventariseren van resultaten

Opsporen daders

Aangezien de meeste meldingen van storingen en vernielingen tussen 12.15 en 13.15 uur binnenkwamen, voerde de S.P. rond die tijd verscherpte surveillance uit bij de betreffende spoorwegovergangen. Dit leidde al snel tot de aanhouding van een jongen behorend tot een groepje van zes dat bezig was geweest op de spoorbaan. De overige vijf werden via de gepakte ook gevonden. De jongen bleek evenals zijn kornuiten, op de in de buurt staande L.T.S. te zitten. Aangezien er die middag nog een groep van ongeveer 20 jongens bij de spoorweg was gesignaleerd, ging men er bij de S.P. van uit dat de wandaden gepleegd werden door een fiks aantal van de L.T.S. scholieren.

De eerste vraag was hiermee opgelost; om een eind aan het "spoorvandalisme" te maken bewandelde de S.P. de weg der overreding, zoals onder zal blijken.

Maatregelen

Allereerst lichtte men de ouders van het groepje van zes in. Twee dagen later schreef de districtscommandant van de S.P. een brief aan de directeur van de L.T.S., waarin hij de situatie uitlegde en verzocht de leerlingen van de school te wijzen op de gevaren (voor henzelf en het spoorwegpersoneel) van hun daden en hen in de pauze weg te houden van de spoorweg.

Als reactie hierop deed de directeur een schrijven uit gaan naar alle ouders van de leerlingen van zijn school, waarin gevraagd werd ervoor te zorgen dat hun kinderen zich niet (langer) aan dergelijk gedrag bezondigen.

Tevens nodigde de directeur een S.P. afgevaardigde uit om de eerstvolgende directie vergadering van de school bij te wonen. Op deze vergadering kwamen de directeur en de S.P.-man overeen dat de laatste een lezing zou verzorgen over het onderhavige probleem en dat er aan een aantal leraren gegevens zouden worden verstrekt voor het maken van een lesbrief maatschappijleer.

Een paar weken later deed het hoofd der school de S.P. contactpersoon het verzoek een lezing te houden op de ouderavond. Aan dit verzoek werd gehoor gegeven. De lezing ging gepaard met een dia-serie, waarin wederom met nadruk gewzen werd op de gevaren van het "spoorvandalisme".

De resultaten van het samenwerkingsverband bleken zeer bevredigend te zijn.

Resultaten

Wij citeren uit het rapport van de S.P.:

"Zonder voorbarig te willen zijn, kan echter nu reeds gesteld

worden, dat de lezing en het initiatief van de directeur van de school zijn vruchten heeft afgeworpen, gezien het feit dat sinds de lezing (10-10-1979) tot op heden (28-11-1979) geen onregelmatigheden op de betreffende overwegen zijn geconstateerd.

(.....) Tevens kwamen er bij het hoofd nog geruime tijd na de lezing reacties van ouders en leerlingen, waaruit bleek dat er in vele gezinnen uitvoerig over het probleem was gesproken."

Wij kunnen hier nog aan toevoegen dat de snel in elkaar gezette dia-serie wat bijschaving heeft ondergaan en nu ook voor andere preventiedoeleinden gebruikt kan worden.

Tot zover dit Utrechtse voorbeeld. Het probleem kon hier relatief eenvoudig opgelost worden omdat het een vrij kleine groep daders betrof en snel duidelijk was waar die vandaan kwam.

Hierbij mag men tevens niet uit het oog verliezen dat het hier ging om een tamelijk beperkte doelstelling, te weten het veilig maken van een stukje spoorrails. Bij een meer omvattende doelstelling - bijvoorbeeld vermindering van alle vormen vandalisme dat door de leerlingen van de L.T.S. wordt gepleegd - zouden de zaken ongetwijfeld minder simpel hebben gelegen.

Oldenzaal

In dit praktijkgeval is het uiteindelijke doel veel moeilijker bereikbaar. Het betreft een groot project in Oldenzaal, waarbij men zich richt op al het vandalisme wat binnen de gemeente plaatsvindt.

Door deze brede opzet en het experimentele karakter van het project zijn hier en daar kritische kanttekeningen te plaatsen. Deze zijn opbouwend bedoeld en men moet zich ook realiseren dat de randvoorwaarde tijd sommige zaken (zoals bijvoorbeeld veldonderzoek) onmogelijk maakt.

Het project bevindt zich momenteel in het stadium van het uitvoeren der maatregelen. Dat is een nadeel. Daar er nog geen enkel vergelijkbaar omvangrijk project wel afgerond is, konden wij dit nadeel niet vermijden.

De directe aanleiding voor het project vormde een "noodkreet" van de hoofden van lagere scholen in de stad. Ze voelden zich gedwongen de als openbaar speelterrein gebruikte speelplaatsen bij hun scholen met hekken af te sluiten wegens het grote aantal vernielingen op en aan de school.

Vervolgens kwam het gemeentelijk apparaat in actie, hetgeen resulteerde in een project met de volgende structuur:

- onderzoeksfase te splitsen in:

a. literatuuronderzoek

b. onderzoek naar het "plaatje" van het Oldenzaalse vandalisme

- formuleren doelstelling
 - plan voor "voorwaardenscheppende maatregelen"
 - plan voor "actieprogramma"
 - uitvoeren maatregelen
 - evaluatie
- N.B. Over die laatste twee fasen kan dus nog niets gezegd worden.

Onderzoek

Het gehele onderzoek is uitgevoerd door een ambtenaar van de gemeente Oldenzaal.

Uit het literatuuronderzoek komen geen ideeën naar voren die al niet in hoofdstukken twee en drie van dit boek behandeld zijn. Belangrijk is evenwel dat verschillende ideeën met elkaar gecombineerd worden en als algemene uitgangspunten voor het gehele project te beschouwen zijn.

Het belangrijkste uitgangspunt, dat in de latere stadia duidelijk terug te vinden is, luidt als volgt:

"De ontstaansgrond voor zeer veel vormen van agressie en vandalisme is gelegen in de in wezen positieve drang van de mens om bij gebrek aan een zinvolle uitdaging vanuit de eigen levenssituatie (lees: bij een gebrek aan voorzieningen en zinvol werk) naar vervangende prikkels tot zelfverwezenlijking te zoeken."

Wanneer we het wetenschappelijk sausje weg laten staat er dat veel vandalisme veroorzaakt wordt door gebrek aan jongerenvoorzieningen en zinvol werk.

Na de literatuur komt het plaatje van de situatie in Oldenzaal aan de beurt.

Om een beeld te krijgen van de mate van vandalisme in de gemeente gebruikt men cijfers van de gemeentelijke diensten, de politie en de katholieke onderwijscentrale. Men leidt hier uit af dat de totale schade ten gevolge van vandalisme in Oldenzaal voor 1978 ongeveer drie ton bedroeg. Voorts blijkt dat veel van de vernielingen worden gepleegd in de binnenstad. Dit geldt met name voor de bij de politie aangegeven vernielingen. Dit betekent echter niet dat men zich uitsluitend zou kunnen richten op de binnenstad, aangezien buiten de binnenstad met name het straatmeubilair een doelwit vormt voor vernielende jeugd.

Bij het zoeken naar oorzaken voor vandalisme in Oldenzaal fungeert het bovengenoemde uitgangspunt als leidraad. Men noemt (grof samengevat) twee oorzaken:

- Er zijn buiten de horecasector en sportinstellingen te weinig mogelijkheden voor vrije tijdsbesteding.
- De jeugdwerkloosheid in Twente en ook Oldenzaal is tamelijk groot.

Tot besluit van het onderzoek gaat men in op de daders van het vandalisme: "Veel meer dan vermoedens uitspreken kunnen

we niet omdat de daders in veel gevallen niet te vinden zijn." De vermoedens baseert men derhalve op de boven geschetste oorzaken en de gelezen literatuur. Men komt op grond hiervan tot het volgende beeld van de daders:

- Een groot deel van de laakbare activiteiten wordt gepleegd in de late uren door 16-21 jarigen die voor de vrije tijdsbesteding op het horecawezen zijn aangewezen. Het gaat dan waarschijnlijk om vernielingen aan openbare eigendommen en auto's.
- De groep 10-16 jarigen neemt een ander soort vernielingen voor zijn rekening. Deze zouden meer in het verlengde van het groepsspel kunnen liggen en plaatsvinden wanneer dit "uit de hand loopt". Als voorbeeld worden de vernielingen rond en aan scholen genoemd. De speelplaatsen die daar zijn vormen een vervanging van de waarschijnlijk in te geringe mate aanwezige speel- en trapveldjes. Veel van de op deze speelplaatsen aanwezige objecten vormen een lichamelijke uitdaging in het kader van "de wereld om je heen ontdekken" (vuurtje stoken, palen en jonge bomen uit de grond trekken, etc.).

Voordat de volgende fase besproken wordt, willen we een kritische kanttekening plaatsen bij het hier uitgevoerde onderzoek.

Het geschetste beeld van de oorzaken van vandalisme en de daders van vandalisme berust in feite alleen op vermoedens die men gekregen heeft op grond van de literatuur. Er is geen enkele poging gedaan deze vermoedens te toetsen, bijvoorbeeld door middel van een kleine enquête onder de twee onderscheiden groepen jongeren.

De vermoedens lijken ook ons weliswaar zeer plausibel; het is echter gevaarlijk dat alle maatregelen die men verder denkt te nemen (en dat zijn er nogal wat) vrijwel uitsluitend gebaseerd zijn op vermoedens.

Het formuleren van doelstellingen

De hoofddoelstelling luidt als volgt:

Het bewerkstelligen van een mentaliteits- en gedragsomgeving zodat de jongeren minder gaan vernielen; er wordt niet gestreefd naar een spectaculair kortstondig effect, maar naar een werking op lange termijn.

Men gelooft niet dat een dergelijke verandering alleen te bereiken is door het uitvoeren van een actieprogramma waarin duidelijk gemaakt wordt hoe schadelijk en vervelend vandalisme wel niet is. Derhalve moeten er ook veranderingen komen in het leefklimaat van de jongeren. Er moeten met een mooi woord "voorwaarden scheppende maatregelen" ondernomen worden. Welke concrete doelen met dit soort maatregelen bereikt moeten worden blijft helaas vaag.

Plan voor voorwaarden scheppende maatregelen

Heel in het kort komen deze maatregelen neer op het volgende:

- Het bestuderen van de mogelijkheden om te komen tot een gericht aanbod van activiteiten voor jongeren van 16-21 jaar.
- Inventariseren speel- en spelmogelijkheden in de stad en hun gebruik. Vervolgens nagaan of deze mogelijkheden aansluiten op de behoeften (daartoe is een enquête onder ouders en kinderen nodig). Tenslotte moet men bekijken welke mogelijkheden er zijn om tot aanvulling en/of herinrichting van de bestaande speelplaatsen te komen.
- Het scheppen van een samenhangend jeugdbeleid.
- Een studie naar omvang en gevolgen van de jeugdwerkloosheid, zodat op basis hiervan een actieprogramma kan worden ontwikkeld.
- Het streven naar een meer "persoonlijk overkomen" van de plaatselijke overheid (bestuur en ambtenaren).

Het zal de lezer duidelijk zijn dat men hier nergens zekerheid verschaft of en zo ja wat er veranderd zal worden aan bijvoorbeeld jongerenvoorzieningen.

Dat is heel jammer, want een actieprogramma, zoals hieronder aan bod komt, heeft ongetwijfeld meer kans op het bereiken van een positief effect - zeker als men op lange termijn denkt! - als men de jongeren iets concreets te bieden heeft.

Plan voor het actieprogramma

Voor dit actieprogramma stelt men eerst een drietal belangrijke uitgangspunten op:

- Het is gewenst alle publieksgroepen in het programma te betrekken, die een zekere invloed kunnen uitoefenen op (potentiële) daders. Daarbij wordt gedacht aan: ouders, onderwijskrachten, onderwijs- en vormingsinstellingen, recreatieve instellingen en de overheid.
- Het uit te voeren programma zal voor de groep jongeren waarop het gericht is, concreet en duidelijk dienen te zijn.
- Alle activiteiten in het kader van het actieprogramma moeten - om een zo groot mogelijk effect te bereiken - op elkaar aansluiten en bij elkaar minimaal een schooljaar in beslag nemen. De activiteiten zullen derhalve in de tijd gefaseerd worden.

Deze eisen laten aan duidelijkheid niets te wensen over en ze vormden een uitstekende basis waarmee men om de tafel kon gaan zitten met vertegenwoordigers van de in de eerste eis genoemde publieksgroepen. Via dit overleg werd gekomen tot een actieprogramma dat zich uitstrekt over een heel schooljaar en onderverdeeld is in vier periodes. Omdat verdere informatie ontbreekt, kunnen we de inhoud van het actieprogramma slechts summier bespreken. Wij maken hierbij onderscheid tussen acties voor scholen en voor overige instanties.

Actie op scholen

Het zwaartepunt ligt bij het onderwijs, waarmee 5e en 6e klas l.o., alle klassen m.a.v.o., h.a.v.o., L.T.S., etc. bedoeld worden.

De leerkrachten krijgen bij het begin van elke periode een lesbrief aangeboden. Bij de laatste periode wordt in een lesbrief de hele actie geëvalueerd.

De leerlingen krijgen een "actiekraant" ter introductie en aan het begin van de twee volgende periodes een "werkmap". Tijdens elk van de periodes wordt door de eigen leerkracht met één les per maand aandacht besteed aan het thema. Daarnaast zullen, voor zover mogelijk, medewerkers van politie, openbare werken, gemeentebedrijven en het bureau voorlichting medewerking geven aan een klassikale les per periode. De ouders van de leerlingen krijgen aan het begin van elke periode een brief thuis waarin de actie, c.q. het thema van de actie in het kort wordt besproken. Aan het eind van de periode krijgen de ouders een "verslag" van wat er in die periode is gebeurd en waarin hen wordt gevraagd om, als die mogelijkheid zich voordoet, met hun kinderen over de actie te praten.

De redacties van schoolkranten en de oudercommissies zullen eveneens bij de actie worden ingeschakeld.

Actie bij overige instanties

Overige instanties komen er in vergelijking met de scholen erg karig af: discussies in buurthuizen, korte reclameboodschappen (jingles) in bars en affiches in zowel de buurthuizen en bars als in openbaar vervoer, de bioscoop, postkantoor, bibliotheek, etc.

Tot zover de bespreking van het actieprogramma. Aangezien wij inhoudelijk zeer weinig van de actie afweten, is het moeilijk om hierover te oordelen.

Wel willen we de vraag opwerpen of al die affiches en jingles nut hebben of zelfs geen negatief effect veroorzaken. Het is denkbaar dat scholieren die op school al regelmatig met de "vandalismematerie" in aanraking komen, het niet leuk vinden op practisch elke plaats waar ze komen, er weer aan herinnerd te worden. Bovendien is het zeer onwaarschijnlijk dat men andere doelgroepen - zoals werkloze jongeren - middels reclame-achtige informatie in de gewenste richting zal beïnvloeden. Meer valt uit Oldenzaal op het ogenblik niet te melden, wij zien geïnteresseerd uit naar de resultaten van dit project.

Par. 5.3. Een project in een dorp

Het hier onder beschreven praktijkvoorbeeld is uitgevoerd door een preventie-ambtenaar bij de Rijkspolitie. Uit één van de dorpen in zijn rayon kwam het bericht dat er

regelmatig vandalisme - soms zelfs in ernstige mate - plaatsvond. Dit bericht ging gepaard met het verzoek een inleiding over vandalisme te houden voor de oudercommissie van één van de twee basisscholen.

Naar aanleiding hiervan startte de preventie-ambtenaar zijn activiteiten, waarbij vijf fasen onderscheiden kunnen worden:

- het verkrijgen van een globale indruk van de vandalisme problemen in het dorp (een oriëntatie op de problematiek)
- bepalen van het te bereiken doel
- het doen van onderzoek
- bepalen en uitvoeren van de (preventieve) maatregelen
- evaluatie

Deze presentatie wekt de indruk dat het project volgens strak schema verliep. Dit was niet het geval: de vijf fasen liepen (vanzelfsprekend) gedeeltelijk parallel. Bovendien volgde de preventie-ambtenaar "intuïtief" dit model; wij hebben er deze - wat strakkere - vorm aan gegeven.

Globale indruk

De eerste stap was een inventarisatie van de vandalisme problemen; daartoe werd het rapportenboek van de plaatselijke politie bekeken. Hieruit bleek dat het vooral ging om series kleine vernielingen en dierenmishandeling in en om de school, gepleegd door kinderen van ongeveer 10 tot 12 jaar.

Doelstelling

Op grond van de globale indruk formuleerde de preventie-ambtenaar het volgende doel: "de ouders van de lagere school kinderen beter op de hoogte brengen van de vandalisme problematiek".

Als dit bereikt kon worden, zou het vandalisme wellicht ook verminderen^{*}. Een belangrijk motief achter deze doelstelling is het idee dat ouders vaak geneigd zijn te denken dat "hun kind zoiets nooit zal doen".

Het is echter weinig zinvol om alleen maar aan de ouders te vertellen hoe erg het allemaal wel niet is. In dat geval worden de ouders zich waarschijnlijk wel bewust van het feit dat er wel eens vernielingen gepleegd zouden kunnen worden door hun kinderen, maar omdat kennis over oorzaken ontbreekt is het zeer de vraag of de ouders juiste oplossingen bedenken.

^{*} Er zijn natuurlijk vele andere manieren om te trachten het vandalisme te verminderen.

Benadering van de ouders lag hier voor de hand omdat er reeds contact was gelegd met de oudercommissie.

Overigens zag de preventie-ambtenaar uit vrees voor "receptwerking" er weinig in om de schoolkinderen voorlichting over vandalisme te geven.

Om nu zelf wat meer te weten te komen over die oorzaken van het vernielen in dit dorp voerde de preventie-ambtenaar een klein onderzoekje uit.

Onderzoek

Het onderzoekje dat gehouden is, valt in twee onderdelen te splitsen.

In de eerste plaats was het nodig meer kennis te verkrijgen over de omstandigheden waarin de kinderen van het dorp opgroeien. Een gesprekje met het hoofd van de lagere school en een vertegenwoordiger van de oudercommissie leverde het volgende beeld op:

- Over het algemeen heerst er op school en ook in het verenigingsleven een strenge discipline, die (wellicht) leidt tot negatieve gevoelens bij kinderen.
- Het vorig jaar was er in het dorp een officieel huttenbouwveld op een door een boer beschikbaar gesteld stuk grond. Aan het eind van de zomervakantie werden de bouwsels met de grijper weggehaald en het terrein weer door de boer in gebruik genomen. Nodeloos te zeggen dat de kinderen daar te-leurgesteld over waren.

De voorlopige conclusie was dus dat er bij de jeugd een flink stuk agressie zou leven, die ze niet op een getolereerde manier kwijt konden.

Om te weten te komen of deze voorlopige conclusie juist was en om na te gaan wat er eventueel aan de situatie in het dorp verbeterd kon worden, interviewde de preventie-ambtenaar een aantal leerlingen van de lagere school. De gesprekken vonden plaats in vrij kleine groepjes zodat niet iedereen door elkaar ging schreeuwen en ieder kind kans kreeg iets te zeggen. De gesprekken werden gestructureerd door middel van onderstaande onderwerpen:

- Hoe is je relatie met de politie?
- Waar speel je / Wat doe je na schooltijd?
- Ben je bij een club / Is er voldoende speelgelegenheid?
- Wat vind je van vernielingen / Doe je er zelf aan mee?

De onderwerpen zijn in deze volgorde afgewerkt om zodoende voor het laatste punt een voldoende vertrouwensbasis te hebben*.

Uit de gesprekken kwam naar voren dat veel kinderen inderdaad zo af en toe vernielingen plegen. Tevens bleek heel duidelijk dat ze een grote behoefte hadden aan een trapveldje en een speelveldje waar ze bijvoorbeeld hutten konden bouwen.

Omdat de gesprekken op band opgenomen waren (preventie is vooruitzien) was het heel goed mogelijk de resultaten van

* De preventie-ambtenaar merkte op dat men bij het voeren van dit soort gesprekken er voor moet waken de kinderen bepaalde antwoorden in de mond te leggen.

dit onderzoekje in de volgende fase op de ouders over te brengen.

De maatregelen

Aangezien de ouders van de kinderen de doelgroep vormden, stelde de preventie-ambtenaar voor zijn "inleiding" over vandalisme niet uitsluitend voor oudercommissieleden te houden, maar op de ouderavond af te steken. Dit voorstel werd met open armen ontvangen.

Om voor deze ouderavond een goed programma te verzorgen, kwam de samenwerking met een medewerker van de afdeling Jeugdzaken goed van pas^x.

De avond was als volgt opgebouwd:

- Een inleidend verhaal over vandalisme in het dorp
 - De medewerker Jeugdzaken vertelt over de mogelijke oorzaken van vandalisme en richt zich daarbij met name op het verschil tussen speelmogelijkheden die gemeente en ouders aanbieden en de mogelijkheden die kinderen willen hebben.
 - Het afdraaien van de band met interviews
- Overigens was de inhoud van de gesprekken op de band niet al te schokkend voor de ouders. Wanneer de kinderen over hun vernielingen spraken, bleek namelijk altijd het spel- se - dus tamelijk onschuldige - karakter daarvan.
- Een dia-serie waarin uitgebreid de forse vernielingen in een lagere school te zien zijn.

De dia's hadden betrekking op een school van een andere, niet bij naam genoemde, gemeente. De preventie-ambtenaar

^x In algemene bewoordingen onderbouwt de preventie-ambtenaar de samenwerking met de medewerker van jeugdzaken als volgt:

"Over het algemeen zal de ambtenaar voorkoming misdrijven zich in zijn preventie-activiteiten beperken tot de situatiegebonden factoren die tot het betrokken probleem leiden. Om invloed te kunnen uitoefenen op de persoonsgebonden factoren ontbreken hem veelal de mogelijkheden. Mijns inziens ligt hier een duidelijke taak voor de afdeling Jeugdzaken. (.....) Zij immers kennen door hun dagelijkse praktijk de persoonlijke omstandigheden van de dader, die mede hebben geleid tot het plegen van een strafbaar feit."

zorgde er voor dat de serie naar de situatie van het eigen dorp werd "vertaald"*.

- Na de pauze volgde een discussie over datgene wat aan de orde was gekomen. Tijdens de pauze kon men anoniem (in een nogal besloten dorpsgemeenschap wil men vaak tegenover anderen niet uit laten komen wat men te vragen heeft) vragen indienen, die tijdens de discussie aan de orde zouden komen.

Uit de discussie na de pauze bleek dat de informatie heel goed was overgekomen en de algemene stemming was dat er "door de ouders iets aan gedaan kon worden". Het doel was dus bereikt. Of dat zich alleen tot deze avond beperkte, of zich over een langere periode uitstrekt(te), werd tijdens de laatste fase nagegaan.

Resultaten en evaluatie

De gevolgen van deze bijzondere ouderavond - waar toevallig ook de wethouder Jeugdzaken aanwezig was - zijn ook op langere termijn zeer positief geweest.

In de eerste plaats vroegen vertegenwoordigers van de andere basisschool in het dorp of een dergelijke avond ook bij hen plaats kon vinden. Dat is inmiddels gebeurd.

Om te achterhalen of het project ook daadwerkelijk iets veranderd heeft aan de situatie in het dorp, nam de preventie-ambtenaar na een paar maanden contact op met de plaatselijke postcommandant. Uit dit gesprek bleek dat de ouders er bij de gemeente op aan hebben gedrongen een aantal speelgelegenheden voor de jeugd te creëren. De gemeente gaf gehoor aan dit verzoek en er is nu dan ook een speelveld - met hut - gekomen.

De kinderen zwerven niet langer om school heen, maar maken gebruik van hun veldje - waar de politie overigens zo af en toe een kijkje komt nemen.

De vandalisme problemen in het dorp zijn momenteel dan ook een stuk minder. De eerste stap op weg naar dit resultaat is duidelijk gezet door de activiteiten van de preventie ambtenaar.

* De voorlichtende waarde van de dia-serie bleek heel duidelijk toen na de plaatjes van de vernielingen de ouders gevraagd werd wie dit gedaan zou hebben. Zonder uitzondering dacht men aan jongeren rond de 16 jaar. Op de laatste dia's stonden de "daders": zonder uitzondering lagere school kinderen. Resultaat: verbijstering alom! Overigens moet men bij het vertonen van een dia-serie over vernielingen oppassen bij de ouders niet het idee te wekken dat ze op de beklaaigdenbank zitten.

Par 5.4. Afronding

Wanneer we terugkijken op de voorbeelden, vermoeden we dat het laatste de lezer het meeste aanspreekt. Niet alleen vanwege de vele praktische details, maar waarschijnlijk vooral omdat het voor iedereen uitvoerbaar lijkt binnen een redelijke termijn.

Anderzijds is het echter geenszins de bedoeling geweest om het opzetten van grote projecten à la Oldenzaal af te raden. Het is dan ook van belang op te merken dat onze kritiek op het project in Oldenzaal opbouwend bedoeld is. De omvang van het project brengt met zich mee dat er veel aanmerkingen te maken zijn, vooral ook omdat men bezig is op een volledig nieuw terrein.

Naarmate er meer van dergelijke projecten gehouden worden (en goed geëvalueerd worden) zullen kinderziekten verdwijnen en de kansen op positieve resultaten toenemen, zeker wanneer gebruik gemaakt wordt van de in hoofdstuk 4 besproken stappenmethode.

Bovendien willen we erop wijzen dat één preventie-ambtenaar (R.P. Zwolle) zich reeds aan een grootscheeps project aan het wagen is. Vanzelfsprekend heeft hij daarbij de steun en medewerking gekregen vanuit het gemeentelijk apparaat. Wellicht kunnen de in dit hoofdstuk gegeven voorbeelden, evenals andere projecten in den lande, van nut zijn voor iemand die zelf zijn project wil opzetten. Daarbij moet echter wel bedacht worden dat (delen van) een project niet zo maar in een andere plaats is toe te passen.

Elke situatie, elk probleem verdient zijn "eigen" aanpak.

LITERATUURBIJLAGE: Titels met korte duiding van inhoud

Barlage, R.: Vernielingen door de jeugd, 1979
Auteur probeert in een bondig rapport duidelijk te maken dat het Gemeente Vervoer Bedrijf in Amsterdam actie moet ondernemen tegen het vandalisme. Die actie zou moeten bestaan uit voorlichting op scholen - hetgeen door het vervoersbedrijf in Rotterdam al gedaan wordt.

Buikhuizen, W.: Achtergronden van nozemgedrag, 1965
Een uitgebreide nederlandse studie naar de oorzaken van vernielzuchtig en agressief gedrag door jongeren die in de jaren '60 met "nozems" (vetkuif en gymshoenen) werden aangeduid.

Clarke, R.V.G.: Tackling vandalism, Home office research study no 47, 1978
Dit boek, bedoeld als een "kennisbasis" voor het uitvoeren van experimenten ter vermindering van vandalisme bevat een drietal artikelen. Een must voor iedereen die geïnteresseerd is in vandalisme.

Cloward, R.A. en Ohlin, L.E.: Illegitimate means and delinquent subcultures. In Wolfgang 1962
Het artikel waarin de auteurs beargumenteren dat delinkwent gedrag voortkomt uit het feit dat sommige mensen het succesdoel geld niet op een wettig toegestane wijze kunnen bereiken.

Cohen, A.K.: Delinquent boys: The culture of the gang, 1955
Een diepgaande studie naar het groepsgedrag van delinkwente jongeren. Een korte nederlandstalige samenvatting hiervan is te vinden in onderstaand boek van dezelfde auteur.

Cohen, A.K.: Sociologie van het afwijkend gedrag, 1969
Een nederlandstalig boek waarin een aantal theorieën over de oorzaken van jeugddelinkwentie (onder andere dus van Cohen zelf) behandeld worden.

Cohen, S.: Images of deviance, 1971
Een verzameling van artikelen, waarvan het interessantste over voetbal vandalisme handelt.

Cohen, S.: Property destruction: Motives and meanings. In Ward 1973
In dit artikel presenteert de schrijver zijn inmiddels vaak geciteerde onderverdeling van verschillende typen vandalisme. Een nederlandstalige samenvatting is te vinden in Justitiële Verkenningen nr 3 1975.

Dijk, B. van en Soomeren, P. van: Vandalisme in Amsterdam, 1980

Verdere toelichting overbodig.

Eindrapport Geweld en Vandalisme van de "Noordwijkgroep", 1979
Een rapport voor B en W van Den Haag. Bevat onder andere een aantal voorstellen voor maatregelen ter voorkoming van vandalisme en een onderzoekje naar agressief gedrag in een paar als lastig bekend staande Haagse buurten.

Gladstone, F.J.: Vandalism amongst adolescent schoolboys.
In Clarke, 1978

Zeer interessant artikel over de "kenmerken" van jongeren die vernielen. Om hierachter te komen interviewt de auteur een groep scholieren.

Hood, R. en Sparks, R.: Key issues in criminology, 1970
In dit boek worden op heldere wijze de belangrijkste sociologische theorieën over delinkwentie (onder andere Matza en Cohen) kort samengevat.

Jacobs, J.: The death and life of great american cities, 1961
Een voor de planologie klassiek werk, waarop de theorieën van Newman en Jeffery ten dele gebaseerd zijn. Voor vandalisme experts echter minder relevant.

J.A.N. (werkgroep): Vandalisme ? 1979

Rapport over de jongerenproblematiek in Amsterdam Noord. In de ogen van de werkgroep (bestaande uit jongerenwerkers) komt vandalisme voort uit de problematische situatie waarin veel jongeren zich bevinden.

Jeffery, C.R.: Crime prevention through environmental design, 1971

Een sterk sociaal wetenschappelijk en praktisch weinig bruikbare benadering over het veranderen van de "omgeving" (door alarmsystemen en dergelijke en stedenbouwkundig ontwerp) zodat de mogelijkheden voor het plegen van misdrijven vermindert worden.

Justitiële verkenningen nr 3, 1975

Een tijdschriftnummer geheel gewijd aan vandalisme, met onder andere een Nederlandse samenvatting van Cohens artikel "Property destruction".

Marshall, T.: Vandalism: The seeds of destruction. In: New Society, juni 1976

Tijdschriftartikel waarin de schrijver op grond van eigen onderzoek tot een "vandalisme typologie" komt die sterk lijkt op die van S. Cohen.

Matza, D. en Sykes, G.M.: Techniques of neutralisation: a theory of delinquency. In Wolfgang 1962
De enige sociologische theorie waarmee men zou kunnen verklaren dat jeugddelinkwentie en vandalisme niet alleen onder "lower class" jongeren voorkomt.

Mawby, R.I.: Kiosk vandalism: A Sheffield study. In The British Journal of criminology vol. 17 nr 1 1977
Vlot leesbaar engels onderzoekje over vernielingen aan telefoonscellen, waarbij de ideeën van Newman getoetst worden.

Mayhew, P.M. en anderen: Crime as opportunity, Home office Research Study nr 34 1976
Een studie over vandalisme in bussen en de invloed daarop van de aanwezigheid van een conducteur.

Newman, O.: Defensible space, 1973
Het boek waarin de schrijver zijn ideeën over een veilige omgeving introduceert en verduidelijkt met vele illustraties.

Nota "agressief gedrag van jeugdigen: signalen uit het sociaal cultureel werk" Ministerie van C.R.M. 1980
Deze nogal moeilijk leesbare nota richt zich vooral op aanbevelingen voor het sociaal cultureel werk in verband met hun werk voor jongeren.

Nota "voorkoming misdrijven" 1980
Verdere toelichting overbodig.

Openbaar vervoer 80 jaargang 13 nr 2 1980
Tijdschriftnummer dat geheel gewijd is aan vandalisme, met onder andere een artikel waarin de leidse vandalisme expert Hauber zijn ideeën over vandalisme ontvouwt.

Prewer, P.R.: Some observations on window smashing. In The British Journal of criminology vol X nr 1 1959
Een niet zo relevant, maar wel leuk artikel. Goed voor een regenachtige zondagmiddag. Bewijst dat wetenschap ook wel eens leuk kan zijn.

Responses à la violence: Rapport du comité d'études sur la violence, la criminalité et de la délinquance. Présidé par Peyrefitte (2 delen) 1977
Een zeer lijvig werk dat ook gezien de taal niet erg toegankelijk is.

Shaw, C.R. en McKay, H.D.: Juvenile delinquency and urban areas, 1969
Oorspronkelijke versie stamt uit 1942; heruitgave heeft men voorzien van een verhelderende inleiding. Overigens is het boek maar zeer ten dele toepasbaar voor de nederlandse situatie anno nu.

Smith, D.M.: Crime rates as social indicators, 1974
Een kort en duidelijk boek over de mogelijke zwakten van misdadrcijfers die door de officiële instanties geleverd worden.

Smith, C.S., Farrant, M.R. en Merchant, H.J.: The Wincroft Youth project, 1972
Evaluatie van een vrije tijdsbestedings project voor jongeren.

Stainforth, S. en Twyman, T.: Researching a complex social problem: Vandalism in the U.K. In European Research mei 1980
Zeer interessant onderzoek en aansluitende (voorlichtings) campagne over vandalisme. Bovendien een vrij kort artikel.

Sturman, A.: Measuring vandalism in a city suburb. In Clarke 1973
Dit artikel gaat over dataverzameling met betrekking tot vandalisme. Het bevat in vergelijking met hoofdstuk 1 uit dit boek nauwelijks nog extra informatie.

Taylor, I.R.: Soccer conciousness and soccer hooliganism. In Cohen, S. 1971
Een artikel over voetbal vandalisme. Hij ziet de oorzaak voor deze "vorm" van vandalisme vooral liggen in de vervreemding tussen club en fans.

Wolgang, M.E., Savitz, L. en Johnston, N:
The Sociology of Crime and Delinquency, 1962
Dit is een reader. D.w.z. dat dit boek een verzameling is van artikelen en hoofdstukken uit andere boeken. Bijna alle theoretici, die men in hoofdstuk 2 tegenkwam, zijn hierin terug te vinden.

BIJLAGE:
PROJECT VANDALISME OP BASISCHOLEN

Tekst van een lezing in de cursus misdaadpreventie, gehouden op 4-12-1980 op de rechterschool te Zutphen door J.C. de Groot, voorlichtingsambtenaar Korps Rijkspolitie, District Dordrecht.

Vandalisme is een zo uitgebreid begrip dat het beslist niet in alle facetten aan de orde kan komen in een te houden schoolproject. Er zal dus een keuze gemaakt moeten worden. Het is goed die keus vooraf te bepalen, zodat men weet waaraan men begint. Met name de doelstelling is belangrijk.

DOELSTELLING: Bij een te houden project vandalisme op een basisschool is m.i. de bewustwording het belangrijkste element. Door het spreken over vandalisme, het verrichten van diverse opdrachten en het maken van werkstukken krijgt het probleem vandalisme niet alleen de aandacht, maar wordt het kind zich bewust wat vandalisme is en beseft het of het zich er aan schuldig maakt of heeft gemaakt, waardoor mogelijk kan worden bereikt dat het vandalisme kan worden teruggedrongen.

VOORBEREIDINGEN: Om het project goed te doen slagen is het van belang dat tevoren leerkrachten en ouders worden voorgelicht over vandalisme. Dit kan gebeuren in een te organiseren ouderavond, waar de inleider (in dit geval de ambtenaar voorkoming misdrijven, eventueel geassisteerd door een collega van jeugdzaken) een lezing houdt over vandalistisch gedrag. Teneinde het beoogde doel te bereiken dient in deze lezing ook de verantwoordelijkheid van de ouders te worden belicht. Vandalisme is een zaak die ons allen aangaat. We zullen dus ook met elkaar de schouders er onder moeten zetten. Het feit dat de politie dit komt vertellen geeft blijk van onze bereidheid om samen met ouders, leerkrachten en kinderen dit probleem aan te pakken in de preventieve sfeer. In de lezing dient dan ook uit te komen dat met name de preventie voor u als ambtenaar voorkoming misdrijven het zwaarst weegt, vandaar uw inspanning om te komen tot een schoolproject. Afhankelijk van het enthousiasme waarmee u de zaak brengt zult u ouders en leerkrachten kunnen motiveren om te komen tot een schoolproject "vandalisme".

Na uw lezing kunnen de voorbereidingen voor het eigenlijke project met ouders, leerkrachten, kinderen en plaatselijke politie getroffen worden. Juist die plaatselijke politie speelt in het hele gebeuren een belangrijke rol. De komst van de geuniformeerde politiemann op school spreekt bij de kinderen erg aan. Het geeft ook een zeker gewicht aan het

project. Bovendien komt de politeman dichtbij het kind te staan. Een goed begin om het schoolproject te starten is het gesprek van de politiemans met de kinderen in de klas. U kunt hierbij gebruik maken van de twee vandalisiefilms "It's about time" en "I didn't do it", van beide films zijn inmiddels Nederlandse versies beschikbaar. Naar mijn mening kunnen deze films worden gedraaid in de derde t/m de zesde klas.

Na het vertonen van de eerste film vindt het geplande gesprek met de kinderen plaats. Hierbij is de zelfwerkzaamheid van het kind zeer belangrijk. Met de gegevens uit de film in de hand kunt u toetsen wat er onder de kinderen leeft. U zult er verstand van staan wat er uit de jeugd komt. Vormen van vandalisme die u misschien vreemd zijn, worden spontaan opgedist. Ik wil u hiervan een voorbeeld geven. Bij een door mij gehouden project in Hellevoetsluis werd door een leerling uit de vijfde klas verteld dat er bij het hertenkamp veel geschoten werd op herten en eenden middels papieren pijlen, waarin naalden waren aangebracht. Dit verhaal wekte bij de klas grote ergernis op en na die morgen werd er met name over dit facet door vele kinderen gesproken.

U zult ervaren dat het voor kinderen niet moeilijk is 10 tot 15 vormen van vandalistisch gedrag aan te dragen, waaraan zij zich hebben schuldig gemaakt, of gezien hebben dat anderen zich daaraan schuldig maakten. U dient er op te letten dat u bepaalde zaken niet in de mond legt. Pas wanneer u vindt dat bepaalde zaken niet aan de orde komen die beslist aandacht in het project verdienen, kunt u de kinderen wat helpen. Aan de reactie van de kinderen bemerkt u wat het meest aanspreekt. Het is goed om juist de dingen die aanspreken in het project op te nemen. In de 1e en 2e klas kunt u volstaan met een gesprek zonder film.

HET PROJECT: Nadat u zo uw schoolronde hebt afgewerkt is er voldoende stof om aan de slag te gaan. U maakt per klas een werkplan. De tijd die u voor het project kunt besteden is hierbij van belang.

Zoals u weet worden er per jaar meerdere projecten op de basisscholen gedraaid, zodat uw tijd beperkt is. In twee tot vier weken kan er echter veel gebeuren.

U ziet dat er eigenlijk al heel veel gebeurd is voordat u aan het project kunt beginnen. Een goed begin is echter het halve werk. Misschien ziet u juist op tegen het begin of liever gezegd de voorbereiding, n.l. het houden van een lezing over vandalisme voor ouders of leerkrachten.

Deze vrees is ongegrond, mits u zich grondig hebt voorbereid. Uw betoog hoeft beslist niet wetenschappelijk te zijn. U bent politiemans en geen pedagoog of socioloog. Met het rapport van de heren Van Dijk en Van Someren kunt u zonder meer goed uit de voeten. Dit rapport en de daarin genoemde Nederlandse boeken bieden u voldoende stof voor een goed verhaal, samen met uw praktijkervaring, die, zoals u ongetwijfeld ervaren zult hebben, doorgaans heel sterk aanspreekt.

Uitgaande van de definitie "vandalisme is het moedwillig vernielen van publieke of particuliere eigendommen", kunnen een aantal concrete zaken worden aangepakt.

De praktijk heeft ons geleerd dat het vernielde object in de meeste gevallen een publiek eigendom is. Hier moeten wij op inspelen.

- Voorbeelden:
- a. scholen
 - b. bushokjes
 - c. telefooncellen
 - d. parken en plantsoenen
 - e. lichtmasten
 - f. bloembakken
 - g. en zoveel andere publieke zaken die u mogelijk zelf kunt bedenken.

Natuurlijk dienen de vernielingen in en rondom de betreffende school de nodige aandacht te krijgen. Waarschijnlijk zijn er bij de school voorbeelden te over, Ik denk hierbij niet alleen aan het vernielen van ruiten, daken of fietsrekken, maar ook aan het bekladden van banken, het versnipperen van gummetjes en het stukbreken van potloden.

De bushokjes en telefooncellen zijn zeer geliefde projecten voor vandalisme. U kunt aan de genoemde objecten afzonderlijk aandacht besteden. Hiervoor kunnen de klassen in groepen worden gesplitst. U dient ervoor te waken dat per klas slechts één onderwerp wordt behandeld, waardoor het vandalisme als onderwerp wordt versmald. Het is goed om zoveel mogelijk voorbeelden en facetten in de klas aan de orde te laten komen. Het vandalisme in parken en plantsoenen, of het vernielen van lichtmasten vindt vaak spelenderwijs plaats. De kinderen beseffen niet ten volle waar zij mee bezig zijn. Het spelelement overheerst. Een tak trek je van een boom om er een pijl en boog van te maken en wie de meeste lampen kapot kan schieten is immers de beste (vandalisme als spel en prestatieve vandalisme).

Juist het bewust worden van deze zaken die ons zoveel geld kosten, is van het allergrootste belang. In het kader van deze bewustwording kunnen allerlei objecten op school bekeken, gefotografeerd en beschreven worden. Maar ook buiten de school dient de verkenning met betrekking tot vernielde objecten plaats te vinden.

Alle activiteiten dienen onder goede leiding plaats te vinden.

Ook is het van groot belang dat de opdrachten duidelijk zijn. Voorbeeld: fotografeer alle vernielde bushokjes en telefooncellen in de schildersbuurt.

De gemaakte foto's kunnen worden ingeplakt in fotoboeken met een begeleidende tekst van waar, wat, hoe e.d., zodat een ieder de nodige informatie uit deze plakboeken kan putten.

Op iedere school zijn er wel fotohobbyisten te vinden die de betreffende foto's willen vergroten om ze te gebruiken op een te organiseren tentoonstelling.

U bereikt hiermee dat de kinderen gericht zoeken naar bepaalde vernielde objecten, daar uitgebreid kennis van nemen, ze later op foto's weer zien en gaan verwerken in plakboeken en zelfgeschreven teksten. En dit is nog maar één facet van de zaak. U zult begrijpen dat u deze methode bij het observeren van allerhande objecten kunt gebruiken.

In het kader van vernielde publieke eigendommen kunnen interviews worden georganiseerd met b.v. de brandweercommandant, plantsoendienst of het gemeentelijk elektriciteitsbedrijf. Hierbij is niet alleen de schade van belang, maar ook het spreken met de mensen die de vernielde objecten steeds moeten herstellen. Ik denk hierbij aan een interview met een gemeenteamtenaar die steeds de vernielde ruiten van het clubgebouw moet vernieuwen. Het vernieuwen van een plastic kap van een lichtmast gaat de kosten van f. 100,-- ver te boven. Het is geen kunst om in een half uur 30 lichtmasten stuk te schieten. Ook dit aspect kan met name bij de dienst gemeentewerken of het GEB aan de orde komen.

Niet alle kinderen kunnen een interview afnemen. Wel kunnen alle kinderen van het interview kennisnemen. Met wat inspanning kunt u mogelijk iemand bereid vinden om een middag video-opnamen te maken van bepaalde interviews. Deze interviews kunnen ook worden gebruikt op de ouderavond die wordt georganiseerd ter afsluiting van het project.

Zoals u weet moeten bloembakken of bloemperken het vaak bij de jeugd ontgelden. Juist op het moment dat de tulpen het voorjaar aankondigen worden zij geplukt of geknakt. In dit verband wil ik een ervaring vermelden van een vandalisme-project in Leerdam.

Klas drie maakte met behulp van gekleurd papier prachtige bloemen en plaatste de bloemen in een echte bloembak. Het geheel was een bijzonder mooi en fleurig gezicht. Echt iets om trots op te zijn. Nu kregen de kinderen van klas drie de opdracht om een aantal van deze prachtige papieren bloemen te vernielen. Dit stuitte echter op hevig verzet van de makers. Tenslotte brak de juffrouw een paar bloemen kapot. De verontwaardiging onder de kinderen was groot en de schoonheid van de bak was verdwenen. Nu moesten er weer nieuwe bloemen gemaakt worden om de bak weer mooi te krijgen. Hoe men hier ook over moge denken; het heeft op de kinderen een diepe indruk gemaakt.

In vele gemeenten worden hertenparken en visvijvers gevonden met daarin de nodige dieren. Helaas scheppen veel kinderen er behagen in om deze dieren te kwellen en te plagen. Ook dit onderwerp kan worden belicht. Ik denk hierbij aan het gooien met stenen naar dieren, het aan de hengel zien te krijgen van eenden, het ophitsen van geiten, pony's e.d.

Genoeg over het vernielen van publieke eigendommen.

U kunt hier nu zelf, afhankelijk van de plaatselijke situatie, voldoende inhoud aan geven.

Ook het particuliere eigendom heeft veel onder vandalisme te lijden. Ik denk met name aan het vernielen van:

- a. auto's
- b. leegstaande woningen of gebouwen
- c. in aanbouw zijnde woningen
- d. automaten
- e. fietsen en bromfietsen (met name bij zwembaden, sporthallen en voetbalvelden).

Veel autobezitters zijn het slachtoffer van vandalistisch gedrag. Het afbreken van spiegels, antennes en het lek steken van banden zijn schering en inslag. Een interview met een plaatselijke politiefunctionaris lijkt mij zeer zinvol. Laat echter ook de slachtoffers van dit zinloze gedrag eens aan het woord. In overleg met de plaatselijke politie kunnen slachtoffers worden uitgezocht die een rol in het project kunnen spelen. Ongetwijfeld zijn er ook kinderen op school te vinden die zelf het slachtoffer zijn geworden van vernielingen. Bij voorbeeld een vernielde fiets bij school of zwembad. Een dergelijke ervaring wordt niet licht vergeten. Mogelijk kunnen deze kinderen hun ervaringen verwerken in een opstel of er in de klas een spreekbeurt aan wijden. Steeds is het gebruik van video-recorder en/of cassette-recorder hierbij aan te bevelen. In dit verband is het ook nuttig op te merken dat vele scholen een schoolkrant hebben. In deze krant kan zeer veel informatie over het project worden opgenomen. Met name de ervaringen van slachtoffers, ook van de kinderen zelf, moeten hierin een plaats krijgen.

Nadat de kinderen een aantal dagen met het begrip vandalisme hebben gestoeid is er misschien de gelegenheid om eens te praten over het feit of men zich weleens heeft schuldig gemaakt aan vandalistisch gedrag. Er zullen een aantal kinderen over de brug komen. Nu kunt u polsen waarom tot dit gedrag werd overgegaan. Als hier duidelijke verschillen aan de dag treden kunt u hiervan dankbaar gebruik maken bij de evaluatie. (Denkt u om uw cassettebandje of videorecorder).

U kiest zelf het moment om de tweede vandalisefilm "I didn't do it" te gaan draaien. Deze film is vrij hard. Het begrip eigendom speelt in deze film een voorname rol. Een schokeffect wordt bereikt met het tonen van een kind met een popje dat op grove wijze aan haar wordt ontrukkt en vernield. Kinderen moeten proberen in de huid van een ander te kruipen. Het zelfbeeld van de dader is van groot belang, daarom juist is het aan te bevelen gebruik te maken van het relaas van de vernielde fiets van Jan, Piet of Klaas in klas vier.

Daar er jaarlijks voor vele miljoenen schade ontstaat door brandstichting, moet ook het fenomeen "vuurtje stoken" de aan-

dacht krijgen in het project. Vele branden ontstaan door het spelen met vuur.

Andere aspecten die nog aan de orde kunnen komen:

- a. geschiedenis (hoe leefden de Vandalen, beeldenstorm, Franse revolutie e.d.)
- b. Het schouwen van plaatselijke toestanden en eventuele planning. (Het is een goede zaak groepen kinderen o.l.v. ouders of leerlingen bepaalde wijken te laten controleren op gepleegde vernielingen. Tevoren dient duidelijk te worden aangegeven waarop men letten moet. Op een plattegrond kan worden aangegeven waar de meeste vernielingen zijn gepleegd. Ook de soorten vernielingen kunnen worden genoemd. De waarneming moet absoluut onder deskundige leiding plaats vinden, daar anders de waarde van het project verdwijnt. Misschien kan er aan de hand van de uitkomsten wel worden nagegaan waarom er in de ene wijk meer vernield wordt dan in een andere wijk. De vernielingen kunnen fotografisch worden vastgelegd en op een werkblad genoteerd worden. Het totaal der ervaringen kan bij procesverbaal worden vastgelegd en aan de burgemeester worden aangeboden.

Hieronder volgt een voorbeeld van een werkblad zoals dat gebruikt zou kunnen worden:

<u>Straatnaam</u>	<u>Naam gebouw of nummer</u>	<u>Eigendom</u>	<u>Zichtbaar vanaf de straat</u>	<u>Soort vandalisme</u>
Kerkstraat	N.H. Kerk	Part.	Ja	Gebrandschilderde ramen stuk gegoid.
Bramenstraat	Bushokje	Publiek	Ja	Met viltstif beklad
Aalstraat	Nr. 40 (leegst. woning)	Part.	Nee	Schutting vernield

De ouders kunnen in dit project een belangrijke bijdrage leveren. Dit is erg belangrijk, daar de opvoeding een niet te verwaarlozen rol speelt bij dit probleem.

Ouders kunnen medewerken bij het observeren, fotograferen, interviewen en het houden van enquêtes.

Tenslotte wil ik u nog wat bruikbare ideeën aan de hand doen voor een door u te organiseren project:

- a. het zelf schrijven en instuderen van een toneelstukje over "vandalisme". Dit stuk kan op de slotavond worden vertoond;
- b. het geven van poppenkastvoorstellingen over vandalisme in een school en op ouderavond;
- c. het maken van tekeningen, opstellen, processen-verbaal, plakboeken, collages e.d.

- d. het zelf tekenen van stripverhalen;
- e. het maken van rijmpjes over vernielingen;
- f. het maken van kijkdozen, waarin verschillende vormen van vandalisme per kijkdoos worden uitgewerkt;
- g. het maken van maquettes van b.v. een wijk van een gemeente, waarop de gepleegde vernielingen worden aangegeven aan de hand van de gemaakte werkbladen;
- h. het met kinderen, ouders en leerkrachten samenstellen van een enqueteformulier voor het gebruik in een woonwijk of voor ouders van de school. De uitkomsten kunnen in mooie statistieken voor de ouderavond worden verwerkt.

Als alles achter de rug is kan met leerkrachten en oudercommissie het geheel worden geëvalueerd. Nu kan ook de indeling voor de ouderavond worden gemaakt, die het project afsluit. Ik heb u slechts wat handreikingen gedaan. Ik ben mij ervan bewust dat het alles slechts ten dele is. Daar het hier een basisschoolproject betreft heb ik bewust zaken als kraken, alcoholgebruik en voetbalvandalisme laten rusten. Ik hoop u hiermede op het goede spoor te hebben gezet om de zo broodnodige aandacht aan het probleem vandalisme te gaan besteden.

Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven
Postbus 20301,
2500 EH 's-Gravenhage

112716F